

Vibeke Skjelberg

Connecting the dots

En kvalitativ studie om sosialarbeidere og deltakeres refleksjoner over sosiale entreprenørskap som metode.

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for Helse- og sosial- og velferdsfag
Institutt for sosialfag
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2018 Vibeke Skjelberg

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Sammendrag

Verdens Helseorganisasjon (WHO) definerer et helsefremmende lokalsamfunn som "et lokalsamfunn som utvikler fysiske og sosiale miljøer som gjør det mulig for folk å støtte hverandre i alle livets funksjoner og oppnå sitt fulle potensial" (Hofstad, Raanaas, Nordh, Aamodt, & Hjelpet, 2016). For å legge til rette for dette må man bekjempe utenforskap. Det er så mange måter å oppleve utenforskap på. Fattigdom (Gustavsen & Kobro, 2012), manglende fritidstilbud (Hofstad et al., 2016), velferdstilbud som ikke passer (Eimhjellen & Loga, 2016; Gustavsen & Kobro, 2012) og manglende tilhørighet (Heggen, 2004; Wikan, 1995) er noen årsaker. Sosialt entreprenørskap er en ganske ny metode i norsk sammenheng (Brøgger, 2017; Eimhjellen & Loga, 2016), men har eksistert lenge i andre deler av verden, blant annet USA. Med økende mangfold i den norske befolkningen, har det oppstått et behov for et oppdatert velferdssystem. For å få til dette, har de norske politikerne åpnet opp for å se på løsninger som kan bygge bro mellom individ og system.

Jeg har forsøkt å belyse denne tematikken gjennom å se hva vi kan lære av andre som har brukt denne metoden lenger, og ved å lete etter komplementære historier i USA og Norge. Mitt mål har hele tiden vært å formidle deltakernes opplevelser. For å få til dette best mulig har jeg benyttet meg av intervjuer av deltakerne og av sosialarbeiderne om deltakerne, samtaler, observasjoner samt litteratur. Problemstillingen er som følger:

Sosialarbeidere og deltakeres refleksjoner over sosialt entreprenørskap som metode. Hvilke helsefremmende effekter pekes på, og hvordan kan disse forebygge utenforskap?

Studiets funn viser at sosiale entreprenørskap fungerer som brobygger og hybrid på tross av ulike velferdsmodeller. I den liberalistiske modellen ser det ut til at de dukker opp i mangel på dekkende velferdsløsninger. I den sosialdemokratiske modellen ser det ut til at det sosiale entreprenørskapet kan fange opp de som ikke passer inn i de ulike kategoriene i velferdssystemet.

Jeg har benyttet meg av forskningsrapporter og teoretiske perspektiver for å analysere mitt materiale. Eimhjellen og Logas forskningsrapport om sosiale entreprenørskap (Eimhjellen & Loga, 2016) har vært til stor hjelp for forståelsen av selve metoden, men også for å se det store bildet. For å få en bedre forståelse av deltakernes opplevelser, valgte jeg å bruke Antonovskys salutogenese som utgangspunkt. Å se hele mennesket og ikke bare en del av det mener Antonovsky er viktig for å få et dekkende bilde av vedkommendes helsetilstand. Giddens teorier har vært anvendelige for å se sammenheng mellom aktør og struktur, og for å se hvordan mennesker som faller utenfor et fellesskap kan være et produkt av samfunnet. Giddens teorier om at vi er de største ekspertene på oss selv, ser ut til å være en akseptert holdning eller retningslinje i de sosiale entreprenørskapene.

I denne avhandlingen belyses problemstillingen via ulike teorier knyttet sammen med aktuell forskning, og funnene deles inn i tre kapitler. Det første kapitlet handler om hvordan samfunn og system kan skvise ut mennesker og forlate de i utenforskap uten at noen ser dem. Deltakerne og sosialarbeiderne har fortalt om faktorer som har spilt en rolle for deltakernes veivalg, og om positive erfaringer og helsefremmende effekter som følge av deltakelse i de sosiale entreprenørskapene. Det andre kapitlet tar for seg samskaping som fenomen, og hvordan dette påvirker deltakerne. Samskaping er et moteord i norsk politikk, og handler om medbestemmelse og mestring. Pestoff mener det er nøye å få frem nyansene rundt et slikt begrep. Han påpeker viktigheten av medbestemmelse i prosessene, men sier at minst like viktig er implementeringsdelen av arbeidet for at medbestemmelsen skal være reell (Pestoff, 2016). Siste kapittel tar for seg hvordan sosiale entreprenørskap tilbyr deltakerne hjelp og verktøy til å reparere ødelagte relasjoner. Deltakerne tilhører ofte mindre eller mer sårbare grupper, og mange har usunne tilknytningsmønstre. Kombinasjonen av å gi deltakerne medbestemmelse og meningsfylte oppgaver, mestringsfølelse og tilhørighet ser ut til å ha ulike helsefremmende effekter og en utvidet opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 2012, s. 39). I noen tilfeller hemmer det utenforskap, og det ser ut til at sosiale entreprenørskap kan være en metode som kan fungere som et supplement til velferdssystemet.

Abstract

The World Health Organization (WHO) defines a health-promoting community as "a community that develops physical and social environments that enable people to support each other in all the functions of life and to achieve their full potential" (Hofstad, Raanaas, Nordh, Aamodt, & Hjelset, 2016). In order to facilitate this, one must fight against exclusion. There are so many ways to experience exclusion. There are many reasons why people experience exclusion, including – but not limited to poverty (Gustavsen & Kobro, 2012), lack of leisure facilities (Hofstad et al., 2016), welfare-benefits that do not fit (Eimhjellen & Loga, 2016; Gustavsen & Kobro, 2012) and lack of belonging (Heggen, 2004; Wikan, 1995). Social entrepreneurship is a fairly new method in the Norwegian context (Brøgger, 2017; Eimhjellen & Loga, 2016), but has existed for a long time in other parts of the world, including the United States. With increasing diversity in the Norwegian population, there has risen a need for an updated welfare system. To achieve this, the Norwegian politicians have opened up to investigate solutions that can build bridges between individuals and systems.

I have tried to illuminate this theme by looking at what we can learn from others who have used this method for a longer period of time, and looking for complementary stories in the USA and Norway. My goal has always been to convey the participants' experiences. To manage this with the best possible outcome, I have used interviews with participants and interviews with social workers about participants, conversations, observations and literature. The question I wanted to answer in this master thesis is:

Social workers and participants' reflections on social entrepreneurship as a method. What health increasing effects are pointed out and how can these prevent exclusion?

The findings of the study show that social entrepreneurship works as a bridge and a hybrid despite various welfare models. In the liberalist model, they seem to be a substitute for comprehensive welfare solutions. In the social-democratic model, it seems that social entrepreneurship can capture those who do not fit into the different categories of the welfare system.

I have used research reports and theoretical perspectives to analyze my material. Eimhjellen and Loga's research report on social entrepreneurship (Eimhjellen & Loga, 2016) has helped to understand the method itself, but also to see the big picture. In order to get a better understanding of the participants' experiences, I chose to use Antonovsky's salutogenesis as a starting point. To see all of the human being, the big picture, and not just part of it is important to get a comprehensive picture of his or her health condition. The theory of Giddens has been useful to see the relationship between actor and structure, and to see how people who fall on the outside of a community can be a product of society. Giddens theories about how we are the experts about ourselves seem to be an accepted attitude or guideline in the social entrepreneurship.

In this dissertation the problem is highlighted through various theories associated with current research, and the findings are divided into three chapters. The first chapter is about how societies and systems can expel people and leave them in exile without anyone noticing. Participants and social workers have reported factors that have played a role for participants' choices, and positive experiences and health promotion effects as a result of participation in social entrepreneurship. The second chapter deals with co-creation as a phenomenon and how this affects the participants. Co-creation is a word of mouth in Norwegian politics, and is about co-determination and achievement. Pestoff thinks it's important to get the nuances around such a term. He points out the importance of co-determination in the processes, but says that at least as important is the implementation part of the work for the co-determination to be real (Pestoff, 2016). The last chapter deals with how social entrepreneurship offers participants help and tools to repair broken relationships. Participants often belong to smaller or more vulnerable groups, and many have unhealthy affiliation patterns. The combination of giving participants co-determination and meaningful tasks, experiences of achievement and a feeling of belonging seems to have different health-promoting effects and an extended sense of context (Antonovsky, 2012, p. 39). In some cases it impedes exclusion, and it appears that social entrepreneurship can be a method to supplement the welfare system.

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	12
1.1	Problemstilling	13
1.2	Begrepsavklaring	14
1.3	Aktualitet	14
1.4	Forskning på felt	15
1.4.1	Om sosialt entreprenørskap som metode	16
1.4.1.1	Om sosialt entreprenørskap som virkemiddel mot klientifisering	18
1.4.1.2	Utenforskap og metodisk overførbarhet i felt	19
1.4.2	Nytteverdien av å vende blikket mot USA	21
1.4.3	Om helsefremmende lokalsamfunn	22
1.4.3.1	Helse og tilhørighet	22
1.4.3.2	Avgjørende faktorer for opplevelsen av tilhørighet	23
1.4.3.3	Betydningsfulle elementer i nærmiljøet	24
1.4.3.4	Institusjonelle betingelser og videre utvikling	24
1.5	Oppgavens videre struktur	25
2	Teori	26
2.1	Aaron Antonovsky	26
2.1.1	Salutogenese	26
2.1.2	Opplevelsen av sammenheng (OAS)	27
2.1.3	Mestringsressurser	30
2.2	Anthony Giddens	31
2.2.1	Handlingsbegrepet	32
2.2.2	Aktøren	34
2.2.3	Struktur og dualitet	35
2.2.4	Sosiale systemer	37
2.3	Andre relevante teoretikere og begrep	37
2.4	To velferdsmodeller sett i sammenheng med sosiale entreprenørskap	38
2.4.1	Den sosialdemokratiske velferdsmodellen	39
2.4.2	Den liberale velferdsmodellen	40
3	Kvalitativ metode	41
3.1	Avhandlingens utgangspunkt og forløp	41

3.2	Triangulering.....	42
3.3	Forarbeid, rekruttering og tilgang på felt	43
3.3.1	Forarbeid	43
3.3.2	Besøk i Norge.....	43
3.3.3	USA	43
3.3.4	Norge	45
3.4	Utvalget	46
3.5	Kvalitativt forskningsintervju.....	47
3.5.1	Spørsmålsguiden	47
3.5.2	Gjennomføring	47
3.5.3	Å være to	48
3.5.4	Språk.....	48
3.5.5	Transkribering.....	48
3.5.6	Relasjon forsker og informant.....	49
3.5.7	Deltakende observasjon.....	49
3.5.8	Gjennomføring av observasjon	50
3.5.9	Deltakende observasjon.....	50
3.5.10	Feltnotater	50
3.6	Refleksjon rundt egen rolle (selvsituering)	51
3.7	Etiske retningslinjer i denne avhandlingen	51
3.7.1	Samtykkeskjema	51
3.7.2	Anonymitet	52
3.7.3	Frivillig deltakelse	52
3.7.4	Andre refleksjoner	52
3.8	Analysestrategi	53
3.8.1	Hermeneutikk og forforståelse	53
3.8.2	Temasentrert analyse.....	54
3.8.3	Presentasjon av funn.....	55
3.8.4	Troverdighet (reliabilitet)	56
3.8.5	Bekreftbarhet (validitet).....	57
3.8.6	Overførbarhet (generalisering)	57
3.8.7	Intersubjektivitet (etterprøvbarehet)	58

4 Funn.....	59
4.1 Å hemme eller fremme utenforskap	60
4.1.1 Historier fra USA.....	60
4.1.1.1 Sammendrag:	64
4.1.2 Historier fra Norge	65
4.1.2.1 Sammendrag:	68
4.2 Drøfting: På hvilken måte fremmer samfunnet utenforskap?.....	69
4.2.1 Manglende inkludering	69
4.2.1.1 Å finne ut av det selv.....	70
4.2.1.2 Rettigheter	70
4.2.1.3 Dårlig informasjonsflyt.....	70
4.2.1.4 Rasisme	71
4.2.2 Stigma.....	72
4.2.2.1 Thomas-teoremet	73
4.2.2.2 Merkelapper og egenverdi	73
4.2.2.3 Reversering.....	74
4.2.3 Overbelastede lokale samfunn	75
4.2.3.1 “Underserved” og “overburdened”	76
4.2.3.2 Å fremme fellesskap.....	77
4.2.4 Oppsummering	78
4.3 Samskaping og samfunnshelse	79
4.3.1 Historier fra USA.....	79
4.3.1.1 Sammendrag:	81
4.3.2 Historier fra Norge	81
4.3.2.1 Sammendrag:	83
4.4 Drøfting: På hvilken måte gir samskaping god samfunnshelse?.....	84
4.4.1 Aktivt medborgerskap.....	84
4.4.1.1 Co-production	84
4.4.1.2 Å skape sammen	85
4.4.2 Trippel bunnlinje	86
4.4.3 Sosial støtte og mestring av stress	87
4.4.4 Oppsummering	89

4.5	Å høre til	89
4.5.1	Historier fra USA.....	89
4.5.1.1	Sammendrag:	91
4.5.2	Historier fra Norge	91
4.5.2.1	Sammendrag:	93
4.6	Drøfting: Hvilke relasjonelle faktorer forsterker opplevelsen av tilhørighet? .93	
4.6.1	Den signifikante andre	93
4.6.1.1	Sunn tilknytning.....	94
4.6.1.2	Trygghet og tillit	95
4.6.2	Kinship	96
4.6.2.1	Flokken.....	97
4.6.2.2	Likeverd	98
4.6.3	Å få hjelp til å flytte grenser	99
4.6.4	Oppsummering.....	101
5	Avsluttende refleksjoner.....	102
5.1	Ulike årsaksforklaringer.....	102
5.1.1	Frivillige deltakere	102
5.1.2	Deltakere med fordeler.....	103
5.1.3	Sosialarbeidernes motivasjon	104
5.1.3.1	Takknemlighet	104
5.1.3.2	Trippel bunnlinje appellerer.....	105
5.1.3.3	“Helping the underdog”	105
5.1.4	Deltakernes takknemlighet	106
5.1.5	Velferdssystemer og perspektiv.....	107
6	Avslutning.....	108
7	Litteraturliste.....	110

Forord

Det har i lang tid vært et ønske fra min side å gjennomføre et masterstudie. Nå har jeg gjennomført. Det har vært krevende og fantastisk spennende. Jeg føler meg så heldig og takknemlig som fikk denne muligheten. Jeg vil gjerne takke spesielt;

Kjersti Røsvik, min veileder og navigatør, jeg hadde ikke fått til dette uten deg. Du er helt uunnværlig, jeg er så takknemlig for all din hjelp og støtte.

Randi Edland Kroken, takk for at du deler så generøst av din kunnskap og ditt gode humør!

"The both of you"; takk for at dere tok meg med i deres prosjekt og lot meg være med til USA. Det har vært helt fantastisk fra begynnelse til slutt!

Lars Ueland Kobro, leder av SESAM, som har oppdatert meg med nye forskningsrapporter og relevant litteratur. Takk! Jeg har hatt stor nytte av din kunnskap!

Mine venner og medstudenter, for forståelse og utholdenhet, samtaler og inspirasjon - tusen takk! *Trine*, min turkamerat og medsammensvorne, takk for det vi har delt. Det har vært eventyrlig!

Mine foreldre, Tore og Inger, som samvittighetsfullt har passet barn og bedt oss på middag. Dere har stilt opp uforbeholdent hele veien. Det har betydd så mye. *Min flotte storesøster, Torunn*, som hele tiden har heiet meg frem. Jeg kom i mål!

Sigurd og Hedda, herlige unger som har vært utrolig forståelsesfulle, som har gledet seg på mine vegne og som har hatt utømmelig med klemmer. Tusen takk!

Fantastiske Jacob. Takk for forståelse, tilrettelegging, utholdenhet, generøsitet og timevis med korrekturlesing. Jeg setter umåtelig stor pris på deg!

Sandefjord, 11.mai 2018

Vibeke Skjelberg

1 Introduksjon

It's connecting the dots, like I'm not just gonna do business to bring profit. I'm gonna link it to saving the environment and I'm gonna link it with helping the poor (...). Don't step away! But that sounds like what we do to people (sitat fra Yin, sosialarbeider i amerikansk sosialt entreprenørskap).

Et sosialt entreprenørskap kan defineres på flere måter, men som metode handler det i hovedsak om hvordan man kan løse et sosialt problem og samtidig ha en lønnet arbeidsplass. Det er en slags filantropisk hybrid, en mellomting av offentlig tilbud og frivillig organisasjon, og har som mål å løse et sosialt problem uten å profitere på det (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 13). Metoden brukes for å løse sosiale utfordringer rundt mennesker som på en eller annen måte har falt utenfor, og trenger hjelp til å komme på innsiden igjen. En mer presis definisjon kommer under kapittelet "Om sosialt entreprenørskap som metode."

Høsten 2017 startet mitt prosjekts feltarbeid ved at vi mottok besøk av tre amerikanske studenter og deres professor fra California State University Dominguez Hills. Felles tema var sosialt arbeid på tvers av landegrenser. I løpet av uken tilegnet vi oss ny kunnskap og lærerike erfaringer om hvordan USA og Norge styres etter ulike prinsipper for velferd, og om samfunnsnormer som skaper ulike individuelle handlingsrom og sterke forventninger. Dette ble begynnelsen på vår forskning, vi ble en del av hverandres felt.

I Oktober reiste vi til Los Angeles for å starte vår datainnsamling. Vi besøkte California State University Dominguez Hills, hvor vi aktivt deltok i undervisningen og gjorde feltbesøk i sosiale entreprenørskap. Vi gjennomførte mange intervjuer og fikk samlet mye informasjon til våre avhandlinger. I løpet av tre uker fikk jeg et innblikk i det amerikanske velferdssystemet, og så på nært hold hvordan fordelingspolitikken kan slå ut. Min bakgrunn som spesialpedagog har nok påvirket blikket mitt til å rette seg mot "huller i systemet", både i USA og i Norge. Det er lett å være den som kritiserer, men

det er egentlig ikke min hensikt. Jeg ønsker å se på muligheter og forbedringspotensiale, og om sosiale entreprenørskap kan være et tverrkulturelt initiativ eller en metode som kan brukes til å tette noen av hullene deltakere og sosialarbeidere har pekt ut. Jeg ønsker å se etter lærdom vi kan ta med oss videre når vi skal oppdatere vårt eget velferdssystem. Kanskje får vi til å motvirke utenforskap og bevege oss et skritt nærmere de som faller utenfor i stedet for å ta avstand. I denne omgang kaller jeg det en helsefremmende effekt.

1.1 Problemstilling

I denne avhandlingen har mitt mål vært å se på sosialt entreprenørskap som metode, og hvordan den kan ha helsefremmende effekter, deriblant forebygging og lindring av utenforskap. Metoden har så smått begynt å få fotfeste i norsk politikk og det er stadig større interesse fra politikerne rundt den for å løse sosiale utfordringer vi står ovenfor. Problemstillingen vil inneha tre fokusområder: hva det er som hemmer og fremmer utenforskap, hvordan samskaping kan bidra til god samfunnshelse og hvordan tilhørighet kan bidra til helsefremmende forhold. Jeg har valgt å se på erfaringer fra USA vedrørende denne metoden, og ønsker å kunne gjøre nytte av deres erfaringer for å belyse hvorvidt sosialt entreprenørskap kan passe inn i den norske velferdsmodellen. Dette har jeg gjort ved å benytte følgende problemstilling;

Sosialarbeidere og deltakeres refleksjoner over sosialt entreprenørskap som metode. Hvilke helsefremmende effekter pekes på, og hvordan kan disse forebygge utenforskap?

Først drøftes funn som omfatter både struktur og aktør, deretter mer aktørfokuserte funn. På denne måten ønsker jeg å formidle forståelse for hvordan det kontekstuelle kan ha en innvirkning på aktørens handlingsrom.

1.2 Begrepsavklaring

I den avhandlingen benyttes noen begreper som bør utdypes for å sette premissene for videre lesning.

Med *“sosialarbeider”* mener jeg her alle som arbeider i sosiale entreprenørskap, også gründerne. Dette begrunner jeg med at det ikke er viktig for denne avhandlingen hvilken utdanning vedkommende har, men hvordan de praktiserer det sosiale arbeidet innenfor metoden sosiale entreprenørskap.

Med *“deltaker”* mener jeg de som får tilbud eller mulighet til å motta hjelp eller tilrettelegging fra et sosialt entreprenørskap. Jeg forankrer det i Unni Wikans problematikk rundt klientifisering og hvordan mennesker som trenger hjelp kan bli stemplet som hjelpeløse eller uselvstendige. Jeg bruker derfor begrepet deltaker, som per definisjon betyr en som deltar i noe (Bergen & Språkrådet, 2018). Jeg hevder dette er i tråd med metoden sosialt entreprenørskaps ideologi.

1.3 Aktualitet

Sosiale entreprenørskap er aktuelt i debatten om hvordan vi skal videreutvikle og modernisere vårt velferdssystem. Dagfinn Høybråten sa i 2016 at;

Jeg tenker at det å utvikle et samfunn som gir muligheter til alle, basert på et felles grunnlag, må skje med ulike typer virkemidler. Vi er i en fase nå hvor vi ikke har råd til å la være å undersøke og være nysgjerrig på andre måter å løse disse brede samfunnsoppgavene på (Kvam & ASD, 2016).

”Jeg tror vi må myke opp grensene mellom sektorer for å få mer tjenesteproduksjon, sier arbeids- og sosialminister” sa Anniken Hauglie i samme artikkel (Kvam & ASD, 2016). I 2018 sier regjeringen at for *“å få flere i arbeid og aktivitet, ønsker regjeringen et mangfold av leverandører og fagmiljøer”* (sosialdepartementet, 2018). De vil bygge et pilotprosjekt *”for å sikre bedre forebygging av og mindre tilbakefall til kriminalitet i*

aldersgruppen 18-30 år” og det lages inspirasjonshefter og settes av økonomiske midler til å utforske nye metoder (sosialdepartementet, 2018).

Deltakerne i de sosiale entreprenørskapene er ofte i sårbare posisjoner, og deres erfaringer er subjektive. På tross av det poengterer Morten Hatling at fortellinger er kunnskapsbærende og at de i for liten grad anerkjennes som formidlende (Hatling, 2001, s. 20). Hatling omtaler informasjon for ”leksikonkunnskap” og bruker eksformasjon om ”det som er synlig i en sammenheng” (Hatling, 2001, s. 19). Han legger vekt på læringshistorier, og sier de er ment for et bredere publikum enn de som er med på å bidra med erfaringer til historiene (Hatling, 2001, s. 56-57). Ved at mottaker identifiserer seg med aktøren i historien, aktiveres mottakerens refleksjoner og tanker. Hatling refererer til kognitiv psykologi og forskning som viser at historier som har satt spor lettere kan tas frem ved en senere anledning og brukes på nytt (Hatling, 2001, s. 120-121). Jeg hevder det er nyttig å se på fortellinger for å sette inn det politiske støtet på riktig sted når vi skal gi velferdssystemet et løft. Å se på andre lands bruk av sosiale entreprenørskap som metode, gir oss mulighet til å hente læring fra deres erfaringer.

1.4 Forskning på felt

Det finnes forskning på metoden sosialt entreprenørskap og på hvem de sosiale entreprenørene er. Jeg har imidlertid savnet å lese forskning rundt deltakernes opplevelser av denne metoden. Da muligheten til å se på dette via et transnasjonalt utvekslingsprosjekt om sosialarbeidere dukket opp, valgte jeg å samle inn historier fra både deltakere og utøvere. Jeg valgte å se etter komplementære historier, på tvers av landegrenser og posisjoner, og forsøker å analysere disse etter felles gjentakende temaer. For å kunne si noe om de helsefremmende effektene en slik metode eventuelt har, var det nødvendig å se på hvordan jeg kan anvende allerede kjent forskning til å underbygge mine informanternes fortellinger. Jeg valgte å ta utgangspunkt i Eimhjellen og Logas forskningsrapport *”Utvikling av sosialt entreprenørskap i Norge (2016),”* Kobro og Gustavsens *”Sosialt entreprenørskap som ledd i innsatsen mot fattigdom (2012)”* og Hofstad, Raanaas, Nordh, Aamodt og Hjelsetts *”Helsefremmende lokalsamfunn- hva sier*

forskningen?” (2016). For å si noe om læring på tvers av landegrenser har jeg benyttet Križ & Skivenes komparative forskning om *“Street-level policy aims of child welfare workers in England, Norway and the United States: An exploratory study”* (2014). Jeg støtter meg på Unni Wikans arbeider *“Mot en ny norsk underklasse”* (1995) for å knytte teori om utenforskap til forskningsrapportene.

1.4.1 Om sosialt entreprenørskap som metode

Vet dere hva, tenk på det på et fly. Her er det et fly, piloten er det meg som sitter, men jeg er ikke helt alene. Jeg har mange som sitter forskjellige steder og har alle de apparatene og veileder meg. Nå kan du lande, nå kan du ta opp ikke sant. Dere er passasjerene. Dere har ett mål, fra Oslo til Bergen. Vi alle har begynt i Oslo. Til Bergen det er masse ting som kan skje, det kan bli dårlig vær, plutselig er det noe som skjer med flyet. Enten alle mister livene sine, eller trygg kommer vi å lande. Og jeg håper at vi alle lander trygt. Men da trenger jeg dere. Fordi hvis det blir det dårlig vær, jeg trenger ikke folk som skal bare gå og klage. Fordi da får jeg ikke konsentrasjon til å gjøre med det lille som er igjen. Men hvis jeg får det støtte av dere, og dere kommer med deres ideer at okei, hvordan kan vi gjøre noe med flyet som skal lande trygg, da lander vi trygg. Og da alle har en jobb.

(Fiona, innvandrer og norsk sosial entreprenør)

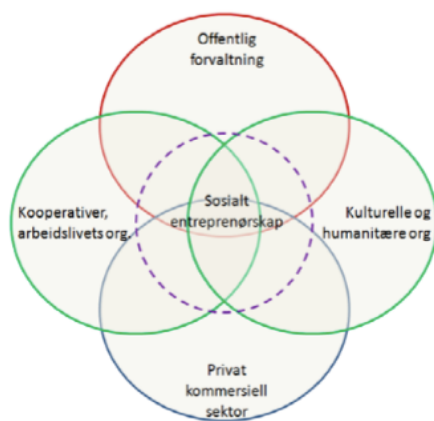
Slik forklarer Fiona sosialt entreprenørskap for sine deltakere. Hun beskriver det som en reise hvor alle er med som mannskap og har sin oppgave som må utføres for at reisen skal gå greit. Hennes allegori tar for seg ideen om det sosiale kollektive målet, utfordringene de kan møte underveis og hvordan alle må være med å bidra med det de er gode på for at de skal komme frem som samlet tropp. Mer formelt regner man i norsk kontekst fire kriterier som sentrale for å definere et sosialt entreprenørskap; innovasjon, sosialt formål, forretningsdrift og medborgerskap (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 7).

Innovasjon handler om å finne nye måter å løse sosiale utfordringer på, med inkludering som motivasjon. Det holder ikke bare med kreative ideer, det må også ha et innovativt

utfall. Det sosiale formålet er hvordan og for hvem, og handler om å ta samfunnsansvar og praktisere solidaritet. Forretningsdriften omfatter en plan vedrørende hvordan man skal drifte virksomheten uten den store profitten. Investorer som investerer i sosiale entreprenørskap omtales ofte som filantroper, det vil si de investerer i noe som ikke nødvendigvis gir dem økonomisk gevinst (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 66-70). Medborgerskap handler om samspillsformer mellom sektorer og om økt brukermedvirkning og deltakelse. De sosiale entreprenørskapene har ofte et sterkt interndemokrati hvor medbestemmelse og medvirkning er sentrale begrep (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 70-74). I EU må man oppfylle følgende kriterier for å kunne defineres som sosial virksomhet; *”Organisasjonen må drive økonomisk aktivitet... må forfølge eksplisitt ett (eller flere) sosial(e) formål... må ha begrensning på fordeling av overskudd... må ha et styresett som gir uavhengighet fra stat og markedsaktører.... må ha et inkluderende styresett”* (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 20).

Kobro og Gustavsen sier at *”sosialt entreprenørskap vokser frem i et ”rom” som egentlig ikke er ledig i velferdssamfunnet”* (Gustavsen & Kobro, 2012, s. 27-28). Med dette menes at det ikke er en mangel eller et hull som tettes av sosiale entreprenørskap, men at det kan sees som et ubenyttet *”inneklemt handlingsrom”* (Lars Hultgård i (Gustavsen & Kobro, 2012, s. 28)). Kobro og Gustavsen illustrerer det med Fayolle og Matlays (2010) modell.

Figur 1-1 Sosialt entreprenørskap i overlappingsfeltet mellom offentlig, frivillig og privat kommersiell sektor (tilpasset etter Fayolle og Matlay (2010) i Gustavsen & Kobro, 2012, s.27)

Sosialt entreprenørskap handler altså kort oppsummert om å anerkjenne et sosialt problem eller en utfordring, for så å finne kreative løsninger i ledige handlingsrom.

1.4.1.1 Om sosialt entreprenørskap som virkemiddel mot klientifisering

Unni Wikan beskriver en ny underklasse i Norge, bestående av mennesker som på ulikt vis skiller seg ut. Overrepresentert er folk med innvandringsbakgrunn, gjerne andregenerasjons innvandrere. Underklassen består av folk som i stor grad benytter seg av velferdstjenester og sosiale stønader, og Wikan understreker at dette ikke er innvandringsrelatert, men folk “vi andre” underkjenner som representanter for vårt samfunn (Wikan, 1995, s. 7-9). Wikans poeng er å formidle at vi bruker kultur, kjønn, alder og andre kategorier som årsaksforklaring på tallene. Men dette er først og fremst mennesker som har blitt kategorisert inn en “hjelpetrengende” rolle, for deretter å bli beskyldt for å kreve. Wikan kaller dette for klientifisering og stakkarsliggjøring (Wikan, 1995, s. 164), og påpeker at vi på denne måten ikke benytter oss av deres potensiale. De får heller ikke muligheten til å ta grep om sitt eget liv. Wikan ytrer at vi må hjelpe andre til å klare seg selv, såkalt “hjelp til selvhjelp”. Det er ikke bærekraftig å servere velferdstjenester uten å stille krav om deltakelse.

Wikan har gode poeng når hun beskriver hvordan den norske velferdsstaten trår feil i sin gode intensjon om å inkludere de utenforstående. Sammen med poenget om klientifisering peker hun på forståelsen av situasjonen for den det gjelder. Hvis man ikke forstår de uskrevne reglene som er gjeldende, har man kun anledning til å finne

løsninger ut fra den forståelsen man har. Som eksempel tar hun fram spørsmålet om hvorfor ikke innvandrere benytter seg av tilbud som "Åpen barnehage" i Norge. Dette forklares ofte med pengemangel. Her sier Wikan at det ikke nødvendigvis er riktig. I land med for eksempel dårlige skoletilbud, bruker foreldre mye penger på privat undervisning slik at barna deres får det beste utgangspunktet de kan få for å klare seg selv. Slik har de mindre penger til andre ting. Når det offentlige tilbudet ikke fungerer, må foreldre selv ordne opp etter beste evne. Wikan sier dette er typisk for u-land, men jeg mener man kan se dette også i USA. Videre sier Wikan at der det er en fungerende velferdsstat, bør ressursene brukes på informasjon vedrørende foreldres valg og hvordan valgene de tar får utfall for barnas fremtid. For eksempel viktigheten av å delta i organisert aktivitet sammen med jevnaldrende. Det er lettere å prioritere en organisert aktivitet hvis man faktisk forstår konsekvensene av å velge det bort (Wikan, 1995, s. 173).

I teoridelen introduserer jeg Aaron Antonovskys teori om salutogenese, og Anthony Giddens teorier om aktør og struktur, samt regelkompetanse. Disse komplementerer i mine øyne godt med hvordan Wikan beskriver det hun mener er nøkkelukunnskap for å løse sosiale utfordringer som for eksempel utenforskap. Metoden sosialt entreprenørskap tilkjennegir allerede kjente sosiale utfordringer men representerer noe nytt, en ny løsning på noe kjent men som ikke har en metode som fungerer. Sosiale entreprenørskap kan være samarbeidspartnere med offentlige velferdsproduksjon, og på denne måten få status som en hybrid modell eller brobygger-funksjon (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 75-79). En slik bro kan være med å innskrenke mulighetene for utenforskap.

1.4.1.2 Utenforskap og metodisk overførbarhet i felt

Feltene jeg har besøkt kjennetegnes av en deltakergruppe som har havnet utenfor et fellesskap av ulike årsaker. Jeg har valgt å ikke gå nærmere inn på spesifikke årsaksforklaringer per felt. Mitt valg har vært å legge vekt på utenforskapet som fellesnevner, og jeg vil forsøke å forstå på hvilken måte sosiale entreprenørskap kan være en metode som bidrar til inkludering og motarbeider utenforskap. Til tross for at

gjenkriminalle, hjemløse og innvandrerkvinner tilhører felt som er signifikant forskjellige har de rot i noen felles risikofaktorer, blant annet arbeidsledighet og uførhet. I Statistisk Sentralbyrås undersøkelse om ensomhet (Statistisk sentralbyrå, 2017), skårer disse gruppene høyt. En stor andel av de som følte seg ensomme i undersøkelsen var unge mennesker mellom 16 og 24 år.

Heggens bok om ungdomssosiologiske emner (Heggen, 2004) tar for seg resonnementer (som støttes av blant annet Beck og Giddens, i Heggen (2004), s. 119) om hvordan vi i økende grad lever i en verden vi har lite kontroll over. Heggen påpeker ungdomsgenerasjonens muligheter til å velge friere, men at dette medfører risiko fordi valgene er vanskelige og får store konsekvenser. Øia ser ikke på dette som noe nytt, men som en del av ungdommenes "identitetskonstruksjon" og påpeker at ungdomstiden er sårbar uansett (Øia, i Heggen, 2004, s. 119). Heggen hevder at ungdomstiden er "en livsfase for nye prosjekter" (Heggen, 2004, s. 121), og at deres erfaringsbakgrunn er av betydning for deres innpass på arenaer som arbeidsliv og relasjonelt samspill. Han bruker marginalisering som begrep om "personens eller gruppas plassering innafor sosiale strukturer, som arbeidsledig, som skoleskulker eller rusmisbruker" (Heggen, 2004, s. 121).

Når man som enkeltindivid skal leve tett innpå andre mennesker i en sosial gruppe eller et samfunn, vil behovene til medlemmene gjerne sprike og derved lett komme i motstrid til hverandre. Sunn deltakelse i grupper forutsetter derved evne til å veksle mellom å ha mot til å kunne konfrontere og presse på for å få gjennomslag for sine egne ønsker, og evne til å samarbeide og derved å kunne kompromisse, unnvike eller å gi etter (Kvello, 2012, s. 27).

Heggen, Øia og Kvello (med fler) slår fast at ungdomstiden er risikofylt, og at relasjoner og tilhørighet spiller stor rolle for deres valg og fremtid. Mine informanter representerer ulike kjønn, alder og nasjonalitet. Jeg hevder at de fungerer som resonans, og at deres fortellinger gir viktig kunnskap som kan overføres til generelt arbeid med individer og grupper som marginaliseres.

1.4.2 Nytteverdien av å vende blikket mot USA

Sammenlignet med Norge har USA lang tradisjon med hensyn på bruk av sosiale entreprenørskap som metode (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 5). USA innehar således verdifull informasjon, og litt av denne kunnskapen og erfaringen ønsker jeg som student å ta med tilbake til Norge. Fordi vi har større mangfold i Norge nå enn før, trenger vi å fornye våre metoder for å løse etterspørselen etter mer individuelt tilpassede ordninger (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 23). Vi har større fokus på tverrfaglighet, og for å få det beste ut av vårt potensiale som samfunn må vi kanskje tenke mer symbiotisk på struktur og aktør, slik Giddens signaliserer i sine teorier (Aakvaag, 2008, s. 130). Kanskje vi må tenke lengre og på tvers av utdanning og profesjon, legge sammen to og to, i tråd med Antonovskys teorier (Antonovsky, 2012). I Križ og Skivenes artikkel om komparative studier om barnevern, har de sammenlignet England, USA og Norge. Rapporten konkluderer med at komparative studier er empirisk nyttige for å kunne videreutvikle vårt eget. De sier;

If a desirable goal is the 'accurate' translation of policy aims into street-level bureaucracy policy by providing street-level bureaucrats with the opportunity to actually implement policy aims, then these different issues lead to different possible avenues towards change in the different countries. Future research based on a representative sample will need to analyze which of the conditions in the three countries – the quality of policy aims or organizational conditions or the larger welfare state context – are more likely to result in the policy outcomes that policy makers had intended. This type of research would be useful in transferring "best practices" from one country to another (Križ & Skivenes, 2014, s. 77).

De påpeker at å sette politiske mål basert på teori er én ting, men at praktisering og gjennomføring kan by på uforutsette utfordringer. Dette er gjensidig bekreftende med Pestoffs beskrivelser av tjenestens in-put og out-put (jamfør funn om "samskaping og samfunnshelse"), hvor han konkluderer med at brukervedvirkning er viktig både på teoretisk nivå men minst like viktig når nye bestemmelser skal implementeres (Pestoff, 2016). Kunnskapen til de som er eksperter på sitt felt må vektes tyngre. Inspirert av

dette ønsket jeg å hente inn informantenes personlige fortellinger, for å forsøke å få tak i hvilke fokusområder de trakk frem som essensielle når det kom til deres opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 2012). Jeg velger å bruke både deltaker og utøverperspektiv i denne oppgaven til å speile hverandre og på denne måten gi informasjonen større validitet. At informasjonen er hentet i to land med ulike velferdssystem hevder jeg gir min påstand om helsefremmende effekt større reliabilitet også.

1.4.3 Om helsefremmende lokalsamfunn

I forskningsrapporten "Helsefremmende lokalsamfunn- hva sier forskningen?" peker forfatterne ut noen forutsetninger for å få til et helsefremmende lokalsamfunn. De deler inn i tre fokusområder, henholdsvis tilhørighet, nærmiljø og ytre miljø. Disse er konkrete betingelser. I tillegg nevner de noen institusjonelle betingelser, henholdsvis politikk, strategi og planlegging, som blir rammet inn av fokusområdene. Forfatterne forholder seg til WHO's definisjon av et helsefremmende lokalsamfunn; "et lokalsamfunn som utvikler fysiske og sosiale miljøer som gjør det mulig for folk å støtte hverandre i alle livets funksjoner og oppnå sitt fulle potensial" (Awofeso, sitert i Hofstad et al., 2016). De trekker frem tverrfaglighet og bred kunnskap for å kunne få til et sunt og helsefremmende lokalsamfunn.

WHO's modell bygger på «good governance» – bred politisk forpliktelse, intersektoriell planlegging, partnerskap, medvirkning, måling og evaluering (Ibid). Utgangspunktet er en forståelse av at helse skapes, fremmes og opprettholdes som en følge av en blanding av individuelle forutsetninger, livsstilsvalg og betingelsene i de miljøene en opererer (Hofstad et al., 2016).

1.4.3.1 Helse og tilhørighet

Hofstad med flere (Hofstad et al., 2016) påpeker en sammenheng mellom helse og tilhørighet, og sier det er relatert til mikronivå og individuelle faktorer, slik som sosial støtte, troen på seg selv og meningsfullhet. På makronivå påpekes at "tilhørighet, trygghet og stabilitet i samfunnet" (Wilcock & Hocking, sitert i Hofstad et al., 2016). I

tillegg sies at kvalitativ og god integrering gir ”bedre forutsetninger for å utvikle sosial kapital” (Schiefloe, sitert i Hofstad et al., 2016). Hofstad viser til flere referanser som peker på betydningsfulle faktorer for opplevelse av tilhørighet;

Faktorer som har betydning for opplevelse av tilhørighet er den faktiske muligheten til å delta i fellesskap og opplevelse av anerkjennelse fra andre deltagere (Schiefloe, 2011). Prinsipper om likhet (Gullestad, 1986) og gjensidighet i sosiale relasjoner (Fyrand, 2005) er også viktige for dannelsen av sosiale nettverk og utvikling av tilhørighet. Videre oppstår fellesskap ofte rundt aktiviteter (Wilcock & Hocking, 2015). Det er gjennom å gjøre ting sammen med andre at bånd knyttes og forpliktelser, delte interesser og nærhet erfares (Wilcock & Hocking, 2015). En viktig aktivitet og arena for tilhørighet for voksne i arbeidsfør alder er arbeidet. Imidlertid er ikke forutsetningene for å delta i arenaer for fellesskap likt fordelt (Hofstad et al., 2016).

1.4.3.2 Avgjørende faktorer for opplevelsen av tilhørighet

Videre er det både individuelle og kontekstuelle faktorer som betyr noe for opplevelsen av tilhørighet. På individnivå er mestring trukket frem (Ursin & Eriksen, i Hofstad et al., 2016). Som kontekstuelle faktorer fremheves fysiske og psykiske hinder som for eksempel funksjonshemming eller svak økonomisk situasjon (Thomson & Kent, i Hofstad et al., 2016). Normer og regler, stigma og skam, kan være faktorer som begrenser handlingsrommet til individet. Hofstad viser til Sinclairs forskning (Sinclair, i Hofstad et al., 2016) som beviser at hvis man er rammet av flere slike faktorer samtidig, har man enda dårligere forutsetninger. I tillegg viser forskning at fattigdom er både stigmatiserende og skamfullt og hindrer både på grunn av dette, men også rent økonomisk, barn i å delta i organiserte aktiviteter på linje med sine jevnaldrende (Skattebol, i Hofstad et al., 2016). Byplanlegging og strukturelle forhold har mye å si for hvem som får tilgang til hva. Man er avhengig av langsiktig tenkning for å få til områder med jevn fordeling og like muligheter for alle. Tilgang på felles goder er betydningsfullt, og fravær av muligheter er avgjørende for resultatet av fellesskapet i nærmiljøet (Hofstad et al., 2016).

1.4.3.3 Betydningsfulle elementer i nærmiljøet

Hofstad med flere viser til ulike elementer i nærmiljøet som er av betydning for å skape en trygg og god tilhørighet. Faktorer som tett eller tynn bebyggelse, blanding av private boliger og næring, gang og sykkelsti, og tilgang på naturopplevelser oppfordrer til aktivitet og gode møteplasser.

Hvordan natur har betydning for helse synes imidlertid å være sammensatt, og studier har vist at natur, ved siden av å ha betydning for fysisk aktivitet, har minst like stor betydning for helse gjennom å være arenaer for sosial aktivitet og mental restitusjon (Jolanda Maas, Van Dillen, Verheij, & Groenewegen, 2009; Hartig et al., 2011, i Hofstad et al., 2016).

Når det kommer til ytre miljøfaktorer som er viktige for god helse, handler det i større grad om faktorer vi i liten grad har innvirkning på som individ. Det kan være kvalitet på luft, vann eller det kan handle om støy. Det finnes lange rekker av studier referert i Hofstads rapport (Hofstad et al., 2016) som omtaler hvordan støy kan påvirke vårt nervesystem og være en stressfaktor for både barn og voksne. De viser også fysisk sykdomsutfall som hjertesykdom, hørselstap og lungekreft.

1.4.3.4 Institusjonelle betingelser og videre utvikling

Hofstad med kollegaer trekker frem noen kriterier som må oppfylles for å kunne skape et helsefremmende lokalsamfunn. For det første må nasjonale målsettinger og politiske visjoner tilpasses og oversettes til lokal kontekst, slik at det utnyttes til beste for innbyggerne. For det andre favner en indikator som for eksempel folkehelseprofilen bredt. Det er derfor helt nødvendig at man "kombinerer de statiske dataene med lokal kunnskap og erfaring" (Hofstad et al., 2016), og jobber tverrpolitisk med aktører og organiserte nettverk. Kartlegging av stedets profil er viktig for å øke lokal kunnskap og på denne måten komme nærmere byens akilleshæl (Hofstad et al., 2016). Oppsummeringen og avslutningen på rapporten om helsefremmende lokalsamfunn velger jeg å gjengi i sitatform, da det ikke er berikende for verken avhandling eller leser at jeg endrer på dette.

Summen av flere små og store valg som gjøres av lokale politikere, byråkrater, grunneiere, utbyggere, frivillige organisasjoner og hver enkelt av oss påvirker det sosiale og fysiske miljøet. Betingelsene for å ta hensyn til faktorer som skaper helsefremmende lokalsamfunn er i utgangspunktet gode, dersom det finnes vilje, kompetanse og kapasitet lokalt. Men helsefremmende lokalsamfunn skapes trolig ikke uten gnisninger. Folkehelsearbeid har sprengkraft i seg fordi det bærer på ubehagelige sannheter knyttet blant annet til sosial ulikhet i helse, og det kan utfordre inngrodde institusjonelle normer og praksiser samt fordeling av makt og posisjoner.

1.5 Oppgavens videre struktur

I første kapittel har jeg forsøkt å begrunne hva jeg skal gjøre via min problemstilling, samt å forklare bakgrunn og aktualitet for å skrive om valgte tema. Kapittelet presenterte aktuell forskning på feltet, og begrunnet hvorfor sosialt entreprenørskap kan brukes som metode. Videre i oppgavens del 2 skal jeg presentere teorier jeg mener kan benyttes for å forklare hvordan sosiale entreprenørskap som metode kan passe inn i vårt velferdssystem. Jeg knytter teorier om aktør og struktur, og samspillet dem i mellom, til entreprenørielle metoder for å vise frem hvorfor vi kan se helsefremmende effekter. I kapittel 3 presenterer jeg metodene jeg har brukt for å samle inn informasjon. Denne delen handler også om min egen rolle som forsker, samt oppgavens troverdighet og bekreftbarhet, og til slutt analyse. I kapittel 4 presenteres mine funn. Jeg drøfter dem opp mot ulike teorier og aktuell forskning. Funnene belyses via fortalte fortellinger og intervjuer fra både deltakere og sosialarbeidere i sosiale entreprenørskap, og på denne måten ønsker jeg å vise frem hvem som eventuelt kan favnes av sosialt entreprenørskap som metode. Kapittel 5 inneholder noen avsluttende refleksjoner. Deretter oppsummerer og konkluderer jeg i kapittel 6. Som vedlegg ligger benyttet intervjuguide, samtykkeskjema samt et persongalleri. Det er ønskelig at leser benytter seg av persongalleriet når funnene leses. Det er mange informanter og det kontekstuelle er viktig for leserens opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 2012, s. 39-40).

2 Teori

I min avhandling velger jeg å se Antonovsky og Giddens sammen og utfyllende, mer enn konkurrerende. Begge er opptatt av at det ene påvirker det andre. Derfor kan det være nyttig å bruke disse to når man forklarer sosiale entreprenørskaps mulige helsefremmende effekter. For å gjøre det hevder jeg at man trenger mentale verktøy som både kan forklare samfunn og individperspektiver og knytte de sammen, for å kunne diskutere en type metode som i norsk sammenheng er forholdsvis ny (Eimhjellen & Loga, 2016).

2.1 Aaron Antonovsky

Antonovsky ble født i USA, men emigrerte til Israel på 60-tallet. Han utviklet teorien om salutogenese som et motstykke til patologi. Menneskets helse bør sees som en helhet (Antonovsky, 2012, s. 23).

2.1.1 Salutogenese

Det salutogene perspektivet avviser en dikotom klassifisering av menneskene, vi er ikke enten eller, syke eller friske. Perspektivet understreker viktigheten av å se hele menneskets historie og ikke fokusere kun på en årsak som forklaring. Salutogenese fokuserer på stress som risikofaktor, men også som pådriver til handling. Med et salutogent perspektiv kan man oppdrive kilder til negativ entropi, uro, for å få ta "ondet ved roten," og det hjelper oss å løfte blikket slik at vi ikke fester oss ved en ting, men ser på mennesket som sammensatt (Antonovsky, 2012, s. 36). *"En salutogen tankegang er ikke bare en forutsetning for, men tvinger oss til, å jobbe for å utforme og fremme en teori om mestring"* (Antonovsky, 2012, s. 37).

Antonovsky understreker det komplekse ved menneskene og at vi påvirkes av ulike mikro og makro-faktorer, som igjen påvirker våre valg, vår forståelse og våre handlinger. Dette er ikke ulikt Giddens teorier om struktur og handling (Aakvaag, 2008, s. 130-136). Antonovsky opererer i enda større grad på mikronivå og har for eksempel mye fokus på stress og på mestring.

Salutogenese har både en samfunns-og en individuell gevinst, og legger vekt på følelser, relasjoner, aktivitet og engasjement. Samspillet mennesker seg i mellom, men også samfunn og mennesket, er ikke konstant men i stadig forandring. For at dette skal fungere dynamisk og godt, er det fordelaktig å være klar over menneskets iboende ressurser og muligheter for å mestre. Når vi blir klar over vår egen eller andres evne til mestring, vil det således styre vår "opplevelse av sammenheng" (forkortes OAS) (Antonovsky, 2012; Lønne, 2018). Slik kan et salutogent perspektiv være nyttig for egen utvikling og forståelse, samt for en sosialarbeiders mulighet til å kunne møte deltakeren der han eller hun er.

2.1.2 Opplevelsen av sammenheng (OAS)

Hvilken opplevelse man har av sammenheng er i følge Antonovsky (Lønne, 2018) avgjørende for hvordan man takler en stressende situasjon. Hvis man tror man forstår og kan håndtere situasjonen og har mentale redskaper for å løse den, har man en sterk opplevelse av sammenheng (Lønne, 2018). Kjernekomponentene i OAS er gjennomgangstemaer som Antonovsky fant ut gikk igjen etter å ha utført en rekke intervjuer, og omtaler dem som henholdsvis begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet (Antonovsky, 2012, s. 39).

Begripelighet dreier seg om hvordan man tar imot og forstår ytre og indre stimuli, og i hvilken grad man har kompetansen til å håndtere den og sette den i sammenheng. Det betyr ikke nødvendigvis at man kan kontrollerer alle situasjoner, mer det at man har mulighet til å få bukt med dem både på et indre følelsesmessig plan og et ytre mer miljømessig plan (Antonovsky, 2012, s. 40). Dette kan sees i sammenheng med Giddens "*handlingsrasjonalisering*", om hvordan vi sorterer og rasjonaliserer den informasjonen vi innehar (Aakvaag, 2008, s. 132). I et sosialt entreprenørskap vil deltakerne fort kunne inneha sin forståelse av situasjonen, for eksempel arbeidsledighet, og forklare det med at de ikke har jobb fordi de ikke kan godt nok språket som snakkes. Sosialarbeideren her vil kunne hjelpe til med forståelsen, endre litt på deltakerens opplevelse av sammenheng etter hvert.

Håndterbarhet handler om hvilke ressurser man har tilgang på og hvordan man bruker dem. Antonovsky fant at de som her hadde en sterk opplevelse av sammenheng møtte utfordringer med en slags "det går nok bra til slutt"-holdning, mens de som hadde en svakere opplevelse av sammenheng på en måte følte seg angrepet av skjebnen eller guds vilje eller livets urettferdighet. De opplevde at de primært ble utsatt for noe (Antonovsky, 2012, s. 40). Giddens mener at fordi vi innehar en viss handlingskompetanse, går vi bevisst inn i handlinger, vi havner ikke i dem via tilfeldigheter (Aakvaag, 2008, s. 131). I et sosialt entreprenørskap ville man kanskje kunne bidra med noen ressurser som mangler, for eksempel arbeid som skaffer penger. På denne måten kan potensielt deltakerne oppleve større håndterbarhet.

Med *meningsfullhet* sikter Antonovsky til hvor vidt man har et eller flere livsområder som gir mening og motivasjon til å fortsette fremover. De intervjuede som opplevde en svak opplevelse av sammenheng fant få eller ingen elementer med mening i sitt liv, ingenting som var verdt å bruke krefter på å engasjere seg i (Antonovsky, 2012, s. 41). Giddens omtaler noe lignende som "*handlingsmotivasjon*" (Aakvaag, 2008, s. 132), og sikter til vår underbevissthet som motivasjonsfaktor. Å være innenfor et fellesskap kan gi positive helsefremmende effekter (Hofstad et al., 2016). I et sosialt entreprenørskap ville det være flere deltakere i lignende situasjoner som potensielt kan danne fellesskap. Teoretisk sett ville man her kunne få hjelp til å forstå mer av årsakene, og sannsynligvis også finne nye mulige løsninger. Etter Antonovsky hadde gjennomført og gjennomgått sin forskning, definerte han OAS slik;

Opplevelsen av sammenheng er en global innstilling som uttrykker i hvilken grad man har en gjennomgående, varig, men også dynamisk følelse av tillit til at (1) stimuli som kommer fra ens indre og ytre miljø, er strukturerte, forutsigbare og forståelige, (2) man har ressurser nok til rådighet til å kunne takle kravene som disse stimuliene stiller, og (3) disse kravene er utfordringer som det er verd å engasjere seg i (Antonovsky, 2012, s. 41).

Forholdet mellom disse komponentene gir nyanser til hvordan opplevelse av sammenheng er, litt mer av det ene, mindre av det andre og så videre. Antonovsky har satt sammen en matematisk tabell, en slags "hvis- så" tabell som viser hvordan den ene komponenten påvirker den andre. Jeg velger å gjengi tabellen med en kort forklaring, for så å bruke elementer fra den senere når jeg skal analysere mine funn.

Tabell 1-1 Den dynamiske sammenhengen mellom komponentene i OAS (Antonovsky, 2012, s. 43)

Type	Begripelighet	Håndterbarhet	Meningsfullhet	Prediksjon
1	Høy	Høy	Høy	Stabil
2	Lav	Høy	Høy	Sjelden
3	Høy	Lav	Høy	Press oppover
4	Lav	Lav	Høy	Press oppover
5	Høy	Høy	Lav	Press nedover
6	Høy	Lav	Lav	Press nedover
7	Lav	Høy	Lav	Sjelden
8	Lav	Lav	Lav	Stabil

Prinsippet i denne tabellen er som nevnt at menneskets opplevelse av sammenheng er sammensatt og av de tre overnevnte komponentene mener Antonovsky at meningsfullhet antageligvis er den som veier tyngst. Hvis man ikke ser noen mening, så vil man raskt miste forståelsen og deretter håndterbarheten. Hvis man innehar god forståelse for noe og finner mening i det, vil man finne en måte å håndtere det på fordi man beholder troen på at det er mulig. Har man høy skår på begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet, så har man også en sterk opplevelse av sammenheng. Og vice versa, skårer man lavt på alle vil man ha en svak opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 2012, s. 44). Eksempelvis ved en høy-lav-lav kombinasjon vil man kunne si at deltakerens prediksjon presses nedover. Dette kan tolkes som at deltakeren vil sannsynligvis føle en svak OAS fordi hun eller han forstår situasjonen, men klarer ikke å gjøre noe med den på grunn av manglende ressurser. Dermed vil det hele føles

meningsløst. Ved frafallsproblematikk ville man kunne anta at dette kan være kjent. Satt på spissen ville en elev som sliter psykisk, men ikke orker eller tør å be om hjelp, vil antakeligvis gi blaffen i å møte opp på skolen. Antonovsky selv sier dette kun er et teoretisk utgangspunkt for å forstå komponenter i OAS og den salutogene modellen, men at komponentene i seg selv kanskje ikke bør vurderes opp i mot hverandre og innbyrdes (Antonovsky, 2012, s. 102). Likevel beskriver han grunnlaget komponentene står på følgende måte; *“Erfaringer preget av indre sammenheng utgjør grunnlaget for komponenten begripelighet, en hensiktsmessig belastningsbalanse danner grunnlaget for komponenten håndterbarhet, og medbestemmelse danner grunnlaget for komponenten meningsfullhet”* (Antonovsky, 2012, s. 106).

2.1.3 Mestringsressurser

Å ha tilgang på mestringsressurser gjør at man får en sterkere opplevelse av sammenheng i følge Antonovsky, og definerer mestringsressurser slik; *“enhver karakteristikk av personen, gruppen eller omgivelsene som kan fremme effektiv mestring av spenning”* (Lønne, 2018).

Eksempel på mestringsområder kan være kultur, sosial støtte, religion og verdier (forankring), fysiske og biokjemiske ressurser (for eksempel styrke og immunforsvar), materielle verdier (for eksempel penger og klær), kontinuitet og kontroll (makro, samfunn), mestringsstrategier (rasjonalitet, evne til handling, følelsesregulering og forutsigbarhet), kunnskap og intelligens (kognitive ressurser), og egoidentitet (selvopplevelse)(Lønne, 2018). Lønne sier Antonovsky særlig trekker frem kvaliteten på den sosiale støtten og egoidentitet som viktige;

Personer som har nære bånd til andre og opplever at en eller flere bryr seg om dem, løser ofte spenning lettere enn de som mangler slike kvaliteter i sine relasjoner. Vissheten om at man har sosial støtte tilgjengelig er ofte tilstrekkelig for at det skal kunne være en mestringsressurs. Det har en tendens til å øke en persons styrke. Kvaliteten på den sosiale støtten har betydning, og nære

emosjonelle bånd er definert som særs viktig, ifølge Antonovsky (1987) (Lønne, 2018).

Sosial støtte er relevant å se nærmere på denne avhandlingen, ettersom både deltakere og sosialarbeidere trekker dette frem som helt avgjørende. I Norge kommer dette frem i form av inkludering, og i USA i form av såkalt "kinship." Jeg skal derfor bruke et kapittel i mine funn som dedikeres til relasjoner og på hvilke effekter som pekes ut og kan sies å fremme helse knyttet til dette.

Salutogenesens egoidentitet beskrives som; *"en ressurs på det emosjonelle nivå og omhandler opplevelsen personen har av seg selv"* (Lønne, 2018). Dette kan assosieres med selvfølelse og kanskje også stigma. Stigma er en selvstempling, en merkelapp man setter på seg selv etter at andre har gjort det over lengre tid. Dette ser også ut til å være gjeldende for noen av deltakerne i de sosiale entreprenørskapene jeg har besøkt, men det gjelder ikke alle. Kort oppsummert ser det ut til at de som har falt utenfor systemet har en svak egoidentitet, og dette er en typisk høna eller egget problemstilling om hva som kom først. Svak egoidentitet som gjør at man faller utenfor, eller svekket egoidentitet som følge av å ha falt utenfor? Dette er imidlertid ikke gjort forskning på spesifikt i denne avhandlingen, og mine antakelser springer ut fra sosialarbeidernes uttalelser og tolkninger av sine deltakere, samt uttalelser fra deltakerne selv. Lønne (2018) skriver at Antonovskys mestringsressurser kan være nyttige å bruke i rehabilitering av mennesker med psykisk dårlig helse. På en måte kan sosiale entreprenørskap minne om en slags rehabilitering, med lønnet arbeid som en del av metoden.

2.2 Anthony Giddens

Giddens er britisk sosiolog og opptatt av å se på hvordan aktør og struktur gjensidig påvirker hverandre. Han sier at *"strukturen er både medium for og resultat av handling"* (Aakvaag, 2008, s. 131).

I denne avhandlingen søker jeg å finne ut av hva slags potensielle helsefremmende effekter deltakerne i sosiale entreprenørskap forteller om, og om personalet der kan bekrefte hva deltakerne uttaler. Jeg hevder at sosiale entreprenørskap beveger seg mellom ulike sosiale strukturer, men at de også er en slik struktur i seg selv. I kraft av seg selv gir det sosiale entreprenørskapet aktøren ny kompetanse, men i tillegg fremmer det kompetanse aktøren allerede har. Målet er i utgangspunktet sosialt, og det hevdes at sosiale entreprenørskap har en utjevneende virkning (Eimhjellen & Loga, 2016; Gustavsen & Kobro, 2012).

Anthony Giddens hevder at mellom aktør og struktur finnes et motsetningsforhold som til sammen utfyller hverandre, hvor balansen kan være skjev men det overlappes ikke. I tallform vil det kunne være for eksempel et 30/70 forhold, jo mindre av det ene jo mer av det andre. Struktur og aktør utgjør helheten og slutter sirkelen sammen. Giddens påpeker således to utfordringer aktør og struktur vil kunne møte. Både aktør og struktur må få ut det beste av sitt potensiale, og samtidig ikke virke begrensende. Aakvaag beskriver forholdet slik:

Strukturasjonsteoriens kjerne består i å hevde at aktørens kreativitet, frihet og handlingskompetanse ikke er et resultat av frihet fra sosiale strukturer, men tvert imot avhenger av at de trekker på overindividuelle sosiale strukturer som fungerer som mulighetsbetingelser for deres handlinger (Aakvaag, 2008, s. 130).

Om strukturene sier han at de:

"..setter aktørene i stand til å delta på en kompetent måte i samfunnslivet. Slike strukturer eksisterer på sin side bare gjennom å bli anvendt gjensidig betingende" (Aakvaag, 2008, s. 131).

2.2.1 Handlingsbegrepet

Giddens ser på aktøren som handlingsrettet og i stand til å være seg bevisst sine handlinger. Han peker på aktørene som eksperter på sitt felt, og at de sitter med førstehåndskunnskapen. De innehar kapasitet til å delta i situasjoner og dette sammen

med handlingsbevisstheten utgjør aktørens kompetanse. På denne måten peker Giddens på poenget om at situasjoner ikke bare detter ned i fanget på aktøren, men at det er noe aktøren bevisst går inn i (Aakvaag, 2008, s. 131).

I sosiale entreprenørskap er medbestemmelse og interndemokrati viktige verdier (Eimhjellen & Loga, 2016; Gustavsens & Kobro, 2012). Deltakerne som er med har ofte mye kompetanse på sitt eget felt, samtidig som de trenger hjelp til å sortere informasjonen og bruke den konstruktivt. Å få satt sin kunnskap i perspektiv kan være avgjørende for om man får snudd på sin situasjon. Antonovsky sier noe om at håndterbarheten av informasjon avgjør ens handlinger (Antonovsky, 2012, s. 40) og dette er interessant å se i sammenheng med hvordan Giddens mener aktøren bevisst entrer sin handling og ikke bare "havner" i den.

Giddens skisserer en treleddet modell for handling. Det første leddet omtaler han som "*refleksiv handlingsregulering*" (Aakvaag, 2008, s. 131) og beskrives som den kunnskapen vi har implisitt, den vi har tilegnet oss underveis og kan bruke for å få overblikk over en situasjon. Dette kan assosieres med for eksempel Piagets assimilasjon, om hvordan vi fyller ut ark i hjernearkivet med ny informasjon etter hvert som vi gjøre oss nye erfaringer (Piaget & Inhelder, 2002, s. 147).

Det neste leddet i handlingsmodellen omtaler Giddens som "*handlingsrasjonalisering*" (Aakvaag, 2008, s. 132), og viser til hvorfor vi handler som vi gjør. Det finnes minst en årsak til vår handling, og den er bevisst. Giddens peker på vår kompetanse og vår årvåkenhet rundt våre valg og grunner til valg. Vi rasjonaliserer for oss selv, og har alltid en måte å forklare hvorfor på. Denne rasjonaliseringen ville Antonovsky kunne si at handler om begripelighet og hvordan vi forstår vår situasjon, og deretter hvordan vi håndterer den (Antonovsky, 2012).

Siste ledd i modellen kalles for "*handlingsmotivasjon*" (Aakvaag, 2008, s. 132), og henviser til vår underbevissthet og tidligere erfaringer som utgjør vår motivasjon for å handle slik vi gjør. Dette kan assosieres med Antonovskys teori om at handlinger motiveres av mening eller manglende mening (Antonovsky, 2012).

Denne handlingsmodellen kan være med på å forklare hvordan deltakere i sosiale entreprenørskap utfører sine handlinger etter beste evne. Gitt situasjonen og det kontekstuelle vil aktøren stort sett velge det handlingsalternativet han eller hun synes veier tyngst. Ved hjelp av historiene til deltakerne vil dette komme frem, og sosialarbeiderne har ofte en forklaring på hvorfor. Jeg velger å bruke Giddens og Antonovsky sammen når jeg senere forsøker å analysere disse sitatene og historiene.

2.2.2 Aktøren

Giddens mener vi besitter tre lag med bevissthetsferdigheter, avhengig av vår evne til å reflektere og hvordan denne evnen etter hvert avtar når vi beveger oss mot underbevissthet. Øverste lag er det laget hvor vi kan reflektere godt og tenke over og beskrive handling, mening og ord, såkalt "*diskursiv bevissthet*" (Aakvaag, 2008, s. 133). Etter følger den "*praktiske bevisstheten*" (Aakvaag, 2008, s. 133), det vi bare vet. Det tredje laget "*underbevisstheten*" (Aakvaag, 2008, s. 134) er det dypeste og det vi har minst kontroll over, følelser og meninger vi ikke en gang vet at vi har. Her kan det ligge tidlige erfaringer eller følelser som kan komme frem på senere tidspunkt, og noen ganger i ulik form. De siste årene har det for eksempel kommet frem mer forskning på tilknytning barn-foreldre, og hva eventuell manglende tilknytning vil kunne føre til når barnet vokser opp eller har blitt voksent (Torgersen, 2013).

Giddens omtaler vår praktiske bevissthet som noe vi bare vet, herunder uskrevne regler og normer, men som vi har kompetanse på. De er ikke helt tilfeldige, og har ikke bare dukket opp men kan for eksempel være et resultat av strukturer og medfølgende stigma. Sistnevnte kommer jeg tilbake til i kapittelet "Å hemme eller fremme utenforskap", under avsnittet "stigma." Gitt at disse teoriene stemmer vil for eksempel det å vokse opp blant kriminelle gjenger kunne gi et sett med regler og normer du lærer underveis, men det vil også være sannsynlig at man har med seg et sett med uskrevne regler fra familie og andre deler av samfunnet. Denne førrefleksive regelkompetansen sikrer oss vår kreativitet og selvstendighet (Aakvaag, 2008, s. 136), og gir oss kanskje også den forutsigbarheten vi trenger for å ha oversikt. I motsatt tilfelle vil det kunne

føre til en forventningskollisjon, hvor man kjenner til flere sett med uskrevne regler og blir tvilende til hvilke som gjelder.

2.2.3 Struktur og dualitet

Giddens støtter seg på strukturalismens skille mellom langue (språkssystemet) og parole (talen) når han forklarer struktur og aktørs utfyllende dynamikk. Han tar avstand fra strukturalismens syn på struktur som *"empiriske og observerbare sosiale mønstre"* (Aakvaag, 2008, s. 135) fordi det etter hans mening blir for fokusert på det ytre og det som begrenser aktøren. Men begrepene langue og parole gir en forståelse av hvordan vi har et underliggende tankesett eller en bevissthet som kommer til uttrykk i språklig form og som således brukes i handling og påvirker strukturer. I motsetning til strukturalistene mener altså Giddens at i denne praktiske bevisstheten er vi kompetente i tillegg til at struktur og handling gjensidig påvirkes (Aakvaag, 2008, s. 136).

Nettopp på grunn av denne gjensidige påvirkningen ser Giddens behovet for sin egen strukturasjonsteori, hvor han ønsker å fremstille struktur og aktør som gjensidig påvirkbare og dynamiske, til forskjell fra strukturalismens og funksjonalismens hang til å sette strukturen i favør (Aakvaag, 2008, s. 136). Mer konkret sier Aakvaag at Giddens strukturbegrep kan forklares ytterligere ved å stykke det os. For det første er struktur *"allerede foreliggende og overindividuelle regler og ressurser en handlende aktør trekker på... regler definerer Giddens allment som generaliserbare prosedyrer"* (Aakvaag, 2008, s. 136). Disse reglene deles inn i fortolkningskjemaer og normer, som er grunnlaget for at aktørens kyndighet og ressurser. Vi trenger dem for å utføre og påvirke handlinger, og de kan fungere i flere ulike sammenhenger. De gir oss vår *"handlingskapasitet"* (Aakvaag, 2008, s. 137). Ressurser deles inn *"autorative"* og *"allokative"*, henholdsvis makt over mennesker og makt over ting (Aakvaag, 2008, s. 137).

For det andre peker Giddens på at *"sosiale strukturer primært har en muliggjørende funksjon... Overindividuelle strukturer leverer regler og ressurser som aktøren må*

trekke på for å i det hele tatt kunne ta del i etablerte sosiale praksiser på en kompetent, kreativ, fornuftig og selvstendig måte” (Aakvaag, 2008, s. 137). Med dette mener Giddens at for å være en fri aktør må man ha kompetanse til å forstå de usagte reglene og de sosiale kodene, og ikke motsatt. Men blir ikke fri av å ikke forstå eller vite.

For det tredje retter Giddens oppmerksomhet mot vår handlingskompetanse som finnes i den praktiske bevisstheten. *”Denne intuitive viten og ferdighet, vår praktiske bevissthet, er et uttrykk for at vi behersker de regler og ressurser som utgjør de strukturer som ligger til grunne for familie og arbeidsliv*” (Aakvaag, 2008, s. 138). Vi fungerer ved hjelp av vår kompetanse om normer og koder og ved å påvirke ved hjelp av makten vi har.

For det fjerde påpeker Aakvaag et begrensende element i strukturbegrepet. *”Regelbeherskelse muliggjør kompetent deltakelse i visse former for sosial praksis, men begrenser samtidig mulighetene for deltakelse i andre*” (Aakvaag, 2008, s. 138). Fordi strukturens kjøreregler avhenger av regelkompetanse, vil det by på utfordringer når man innehar kompetanse om ett sett med uskrevne regler, som ikke nødvendigvis fungerer et annet sted. Sosiale koder er eksempel på hvordan et sett med normer fungerer i et miljø eller en klasse, men ikke i en annen. Bourdieu omtaler dette som doxa (Aakvaag, 2008, s. 156).

Nest sist i oppdelingen av strukturbegrepet tar man frem reproduksjon som et viktig element. Strukturer kan bare fortsette å eksistere hvis vi lar dem. Her kommer den gjensidige påvirkningen og dynamikken igjen, og viser også at vi har mulighet til å endre strukturer slik som strukturer kan endre oss og våre handlinger. Det er et kausalforhold som går begge veier (Aakvaag, 2008, s. 138). Aakvaag nevner familiepraksis og hva som er akseptabel oppførsel og ikke som eksempel. Det kan være snakk om familietradisjoner langt tilbake i tid som fortsetter uavhengig av om det er gode eller ikke fullt så gode tradisjoner, helt til noen bryter dem. Helt til slutt nevnes den *”virtuelle eksistensen*”, de reglene og ressursene som har spor i vår hukommelse og som danner det bakenforliggende, eller underlaget, når vi handler (Aakvaag, 2008, s. 139).

2.2.4 Sosiale systemer

Fordi strukturasjonsteorien ser ut til å glemme at samfunnet rundt oss har en ytre begrensende form slik vi opplever den, utviklet Giddens teorien om sosiale systemer. Dette er *”empirisk observerbare sosiale mønstre som dannes når bestemte samhandlingsformer standardiseres og gjentas på tvers av store spenn i tid og rom”* (Aakvaag, 2008, s. 140).

Giddens skiller mellom sosiale systemer og sosiale strukturer (Aakvaag, 2008, s. 140). De sosiale systemene er samhandlingsmønstre basert på hvordan ting vanligvis er. Når disse samhandlingsmønstrene vedvarer i tid og rom over lang tid, kaller Giddens dem *”sosiale institusjoner”* (Aakvaag, 2008, s. 140), for eksempel kjernefamilien. Dette klassifiseres igjen som symbolske, rettslige, politiske og økonomiske ordener og institusjoner, avhengig av hvilket element som er mest fremtredende (Aakvaag, 2008, s. 141). Slike sosiale institusjoner vil være kunne være kilde til både positiv og negativ reproduksjon, er med på å danne våre meninger og forventninger om hvordan ting bør være.

2.3 Andre relevante teoretikere og begrep

Jeg har valgt å benytte Anthony Giddens og Aaron Antonovsky som hovedteoretikere i denne avhandlingen. Jeg støtter meg på forskningsrapporter, samt noen utvalgte teoretikere, for å belyse mitt materiale og se det komplekse. Det har vært viktig for meg å synliggjøre tverrfagligheten i faget *”Forebyggende arbeid med barn og unge”* som min avhandling tilhører. Derfor har jeg valgt litteratur og kilder på tvers av felt, en såkalt eklektisk tilnærming (Sørensen, Høystad, Bjurström, & Vike, 2008, s. 91).

I tillegg til Giddens og Antonovsky bruker jeg Meads begrep om *”den signifikante andre”* (Heggen, 2004, s. 132). Dette bruker jeg for å beskrive relasjoner som oppstår eller mangler hos deltakerne i de sosiale entreprenørskapene. Noen av deltakerne har brutte relasjoner og ødelagt tilknytning. For å beskrive dette i tilknytning til utenforskap har jeg

benyttet Bowlbys teorier om tilknytning (Guldbrandsen, 2006, s. 147-150). Piaget, Bourdieu og Foucault blir også nevnt.

2.4 To velferdsmodeller sett i sammenheng med sosiale entreprenørskap

For å kunne se på hvordan individ og samfunn kan spille med eller mot hverandre, har jeg i hovedsak valgt å bruke teoretikere som Antonovsky og Giddens. Deres teorier hjelper til med å forstå hvordan vi påvirkes gjensidig av strukturer og mennesker rundt oss, men det er også viktig å få med hvordan og hvorfor de ulike strukturene oppstår og hvordan normenes forplantningsevne fungerer. Sosiale entreprenørskap er hybride i sin form, og eksisterer i land med både svak og sterk velferdsproduksjon. I land som praktiserer en behovsprøvd velferd, for eksempel USA, ser de sosiale entreprenørskapene ut til å springe ut av manglende fokus på forebyggende arbeid. På denne måten blir det mange sterke behov for hjelp, samtidig som det føres en stram økonomisk politikk. Kombinasjonene av ildsjeler, sosialarbeidere og organisasjoner (eksempelvis frivillige eller religiøse) finner kreative måter å angripe de sosiale utfordringene på ved å finne inntektskilder kombinert med å skape arbeidsplasser. I tillegg er det vanlig å få pengegaver, donasjoner fra private eller andre organisasjoner. Sporadisk kan man også få noe statsmidler, men disse kommer ofte med bruksanvisning eller krav om resultat.

I land som praktiserer like rettigheter for alle, som for eksempel Norge, ser det ut til at de sosiale entreprenørskapene oppstår som noe nyskapende og kreativt. Samtidig ligger det sosiale målet i bunnen og ønsket om å gjøre en forskjell. Det er en pågående diskusjon hvor vidt sosiale entreprenørskap bør ha en plass i et type velferdssystem som praktiserer like rettigheter for alle. Et av argumentene mot er at hvis velferdssystemet ikke favner alle som trenger et tilbud, så er det velferdssystemet som må forbedres, ikke et ekstra tilbud som må opprettes. Motargumentet vil være at velferdsstaten uansett ikke klarer å favne alle, og at de som faller utenfor også trenger et tilbud. I tillegg har det vært argumentert for at velferdsstaten nærmer seg et metningspunkt. Det vil si at befolkningen i stor grad forventer at staten tar ansvar for samfunnet, og at

vi således er fritatt for dette. Interessen for samfunnshelsen blir overlatt til staten (Gustavsen & Kobro, 2012, s. 20), og befolkningen eier ikke lenger en kollektiv interesse for de sosiale utfordringene. Dermed blir de sosiale entreprenørskapene broer mellom system og befolkning, en overgang som tilpasser tilbudet og menneskene til hverandre. I denne avhandlingen skal ikke politikk og organisasjon diskuteres i storskala, men det er nødvendig å se sosiale entreprenørskap i sammenheng med de ulike modellene for å kunne forstå rollen de spiller i samfunnet. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Eimhjellen og Logas beskrivelse av Gösta Esping-Andersens velferdsmodeller (Eimhjellen & Loga, 2016).

2.4.1 Den sosialdemokratiske velferdsmodellen

Av Esping-Andersens modeller for velferdsproduksjon er det den sosialdemokratiske velferdsmodellen som beskriver Norge best. I denne modellen er det en tydelig arbeidsdeling mellom frivillig, privat og offentlig sektor. Som et resultat av klar arbeidsdeling følger forventninger til hva slags handlingsnormer de ulike sektorene skal følge. For eksempel skal; *”offentlig sektor levere velferd, organisasjonene i ideell sektor skal ivareta ulike sosiale gruppers interesser og sette sosiale behov på dagsorden, mens næringslivet skal produsere arbeidsplasser og tjenester”* (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 25-26). Implisitt følger også et verdisett med denne inndelingen, i den forstand at profitt følger privat sektor, og rettferdighet og solidaritet følger henholdsvis offentlig og ideell sektor.

Eimhjellen og Loga påpeker i sin rapport at denne markante delingen har betydning for hvordan man kan forstå at sosiale entreprenørskap beveger seg i mellom disse sektorene (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 25-26). Sosiale entreprenørskap er relativt nytt i Norge, delvis på grunn av et fungerende velferdssystem og delvis fordi vi ikke ble rammet så hardt av finanskrisen i 07-08. I tillegg er det først nå at vi begynner å se et større mangfold og behov for bedre tilpassede tjenester (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 32). Norge er eksempelvis ikke lenger like homogent hva det angår befolkningen. Områder som må tilpasses bedre i forhold til denne endringen kan være arbeidsinkludering og utenforskap (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 38). I tillegg pekes det på

at den aldrende befolkningen øker, samtidig med at færre utdanner seg innenfor samsvarende yrker. Slik møtes ikke etterspørsel med tilbud (Gustavsen & Kobro, 2012, s. 20).

2.4.2 Den liberale velferdsmodellen

I USA følger de det Esping-Andersen beskriver som den liberale velferdsmodellen (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 30). De bruker mindre penger fra offentlig budsjett på velferdsproduksjon enn det man gjør i for eksempel den sosialdemokratiske modellen. Mange velferdstilbud drives av frivillige, såkalte non-profits, som er avhengig av å få inn penger fra donasjoner og innsamlinger (fundraising). Det kan være private pengegaver, engangsdonasjoner fra ulike foreninger og noen ganger kan man motta støtte fra det offentlige, såkalt "governmental support". Sistnevnte kommer gjerne med føringer for hvordan pengene skal brukes, og er ikke frie midler i den forstand (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 28). Sosiale ytelser er behovsprøvd i USA og følger ikke noe prinsipp like rettigheter (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 30).

Denne løsningen springer ut fra reformprogrammet "New public management" som kom på 80-tallet i Storbritannia. Den gikk ut på at offentlige, private og frivillige aktører skulle konkurrere om å vinne anbud på velferdstjenester for offentlig sektor. På grunn av denne reformen mottok ideelle velferdsvirksomheter mindre økonomisk støtte, med mindre de vant anbudet, og dermed ble de avhengige av å endre sin drift og i mye større grad konsentrere seg om å få inn penger fra andre steder enn det offentlige (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 28). Opprinnelig hadde USA fra 60-tallet (med "Great society-programmet) kanalisert offentlige midler til private organisasjoner som skulle bygge velferd. På 80-tallet kom det økonomiske nedgangstider, og de offentlige midlene ble kraftig redusert. Slik ble de ideelle organisasjonene "tvunget" til innovasjon for å skaffe penger til å videreføre arbeidet de allerede drev med. De kunne ikke lenger regne med støtte fra det offentlige, og slik oppstod også sosiale entreprenørskap.

3 Kvalitativ metode

Kvalitativ forskning er viktig for å få en bedre forståelse av fenomener i noens sosiale virkelighet, og kan være en god metode for å samle informasjon som vanskelig kommer til syne i for eksempel spørreundersøkelser (Dalen, 2004, s. 16; Thagaard, 2003, s. 11). Thagaard omtaler den kvalitative forskningsprosessen som en kombinasjon av systematikk og innlevelse, systematikk i måten man behandler innsamlet data på og forhåpentligvis vinner økt forståelse med. Innlevelse henspiller på hvordan informasjonen blir hentet inn, og på hvilken måte forskeren nærmer seg sitt studieobjekt (Thagaard, 2003, s. 15). Målet er *“å oppnå en helhetlig forståelse av de sosiale fenomen som studeres”* (Thagaard, 2003, s. 14).

3.1 Avhandlingens utgangspunkt og forløp

Denne avhandlingen har hatt et eksplorerende forskingsforløp (Fangen, 2010, s. 33). Avhandlingen er tilknyttet prosjektet *“Global Perspectives on Social Work and Preventative Care Education Across Borders,”* et komparativt samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Sørøst-Norge og California State University Dominguez Hills (CSUDH). Prosjektet er under ledelse av førsteamanuensis Randi Edland Kroken og professor Mekada Graham. Min inngangsport har vært via min veileder førstelektor og cand.polit. Kjersti Røsvik, som er *“network-partner”* i prosjektet. Prosjektet har vært i en oppstartsfasen, og det har ligget lite føringer for rekkefølge og innhold i hendelsesforløpet. Prosjektledere og studenter har hatt felles inngang til forskningen via temaene; narratologi og komparasjon, velferdsstatsregimer og sosialt arbeid. Utover dette har studentene stått fritt til å velge tema og innfallsvinkel til sitt arbeid.

Jeg bestemte meg på forhånd for å se på sosiale entreprenørskap, og virkningen de har for deltakerne. Problemstillingen har vokst ut av informasjonen som er innhentet og etterhvert analysert. Mitt arbeid har bestått av en kombinasjon av feltarbeid, observasjoner, samtaler og semistrukturerte intervju. Systematikken i dette arbeidet har vært utfordrende, det har vært mange og vanskelige avgjørelser som blitt tatt underveis. Min medstudent og jeg har tatt mange avgjørelser felles og vi har veid våre

beslutninger godt før vi har satt dem til verks (Thagaard, 2003, s. 14-15). Således har selve prosessen vært veldig viktig for min forståelse, jeg har ervervet nye erfaringer og kunnskap underveis. For eksempel valgte vi å oppsøke våre amerikanske felt to og tre ganger. Første gangs inntrykk har blitt skrevet ned, det samme med andre og tredje gangs. I tillegg til intervjuer brukte vi tid på å være i de sosiale entreprenørskapene og snakke med deltakere som jobbet der. I disse situasjonene reflektere nøye rundt i hvilken grad vi påvirket informasjonen (Thagaard, 2003, s. 18). Etersom vi besøkte felt i et annet land, besluttet vi at det var eneste riktig måte å tilegne oss forståelse på.

Forskerens teoretiske utgangspunkt sammen med hans eller hennes fortolkning av handlinger og tekst danner grunnlaget for forskerens forståelse. Det teoretiske utgangspunktet kan sees som selve startskuddet i forskningsløpet og styrer forskeren i retning av ulike informasjonsveier. Den veien forskeren velger er den veien som stemmer best med forskerens vitenskapelige utgangspunkt, og det er her forskeren henter sin informasjon. Tendensene i dataene er også med på å danne forskerens forståelse underveis, og det er et "gjensidig påvirkningsforhold mellom forskerens teoretiske utgangspunkt og tendenser i datamaterialet" (Thagaard, 2003, s. 33).

3.2 Triangulering

Jeg har vært eklektisk i min bruk av metoder, for å forsøke å komme frem til en helhetlig forståelse. Kathrine Fangen refererer Ringdal (2007) og kaller dette for "triangulering" (Fangen, 2010, s. 171). Med dette menes at det veksles på ulike metoder som alle gagnar felles sak, det kan være en hovedmetode med supplerende metoder, for eksempel intervju men med tilhørende observasjonsdata og feltnotater (Fangen, 2010) s.171, eller det kan være likevektede metoder som til sammen danner et samlet resultat. Min hovedmetode har bestått av semistrukturerte intervju (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 48), supplert av feltbesøk, feltobservasjoner og feltnotater. I tillegg har jeg brukt litteratur som inngang til informasjon.

3.3 Forarbeid, rekruttering og tilgang på felt

Som nevnt har min oppgave vært tilknyttet et prosjekt som blant annet innebar en studiereise til California. Når jeg nå skal beskrive rekruttering og felt, har jeg for ordens skyld valgt å dele opp dette i USA og Norge hver for seg.

3.3.1 Forarbeid

Før vi startet vår datainnsamling, arrangerte vi en rekke felles Skype-møter med prosjektansvarlige og studenter samlet. Vi hadde på forhånd avtalt tema for møtene, og i etterkant evaluerte studentene skriftlig og lagret det i Google docs. Her la vi også inn presentasjoner om oss selv, og korte presentasjoner av temaene vi ønsket å ta for oss i oppgavene. Slik fikk vi et lite innblikk i hverandres tematikk, og kunne diskutere underveis aktuell litteratur og komme med spørsmål.

3.3.2 Besøk i Norge

I August 2017 mottok vi besøk av de amerikanske studentene og deres prosjektleder. Dette varte en uke og i løpet av denne uken var vi på ulike feltbesøk i Norge, blant annet hos barnevernet og familiekontoret. Vi gjennomførte workshops, og hadde forelesninger med både interne og eksterne fagfolk. Denne uken ble vi hverandres felt (KILDE), ettersom vi levde tett på hverandre uten å kjenne hverandre fra før. Dette viste seg å være ganske spennende men også utfordrende, fordi vi alle hadde ulik for forståelse av situasjon og forventninger rundt besøket. Dette var en lærerik erfaring på den måten at jeg reflekterte mye i etterkant rundt hvordan jeg skulle møte mine informanter.

3.3.3 USA

For å få tilgang på informanter i USA fikk vi hjelp av administrasjonen på CSUDH til å lage avtaler. De skaffet oss to informanter. Siden spurte vi selv folk vi møtte underveis, og vi benyttet også snøballmetoden for å skaffe enda fler. To av informantene er skaffet ved *“snøballmetoden”* (Thagaard, 2003, s. 54).

Min medstudent og jeg var i California i tre uker. I løpet av denne tiden besøkte vi flere velferdsprodusenter, både non-governmental og noen mer kommunelignende bydelsplasser. Våre intervjuer ble imidlertid gjennomført i to ulike sosial entreprenørskap, hvor deltakerne var kvinner og menn med ulik gjengkriminell bakgrunn i det ene, og hjemløse kvinner i det andre.

I det første sosiale entreprenørskapet vi besøkte, ble vi tatt med på en guidet tur av en av deltakerne som samtidig fortalte oss sin historie. Denne historien utgjør noen av mine feltnotater. Dette sosiale entreprenørskapet drives som et senter, hvor det tilbys hjelp for å komme ut av et liv preget av kriminalitet og inn i samfunnet på et likeverdig plan. De driver kafe og bakeri, hvor deltakerne kan få jobb og inntekt. Samtidig finnes det tilgjengelige sosialarbeidere som kan hjelpe til med alt fra søknader til samtaler. På huset har de gratis kurs og klasser med ulik tematikk, som for eksempel sinnemestring eller omsorg for barn. De har også et eget verksted som tilbyr "tattoo-removals", altså fjerning av tatoveringer, gratis. Etter rundturen hadde vi avtalt et intervju med en av de som jobbet der. Senere returnerte vi til dette stedet, og gjorde ytterligere to intervjuer samt overvar og observerte et daglig morgenrituale som er en viktig del av denne bedriften, hvor de leser opp dagens timeplan samt annonserer viktige frister og beskjeder. Dette er også en arena hvor de trenes til å lese høyt i mikrofon, samt at man annonserer hvis noe for eksempel er syke eller har bursdag.

Det andre sosiale entreprenørskapet vi besøkte var et senter for hjemløse kvinner. Her kunne alle komme for å få mat og klær, samt at de disponerte leiligheter hvor man kunne søke om plass. På dette senteret var det mulig å få hjelp til søknader, formaliteter og praktiske innretninger. Senteret driver også bruktbuikk med verksted i bakgården. I verkstedet ble det laget ulike produkter og de hjemløse kvinnene kunne søke seg inn her på opplæring og arbeidstrening. Vårt første intervju gjorde vi på selve senteret med en sosialarbeider med lang erfaring. Senere kom vi tilbake for å observere og jobbe frivillig på verkstedet. Her tilbragte vi mange timer sammen med arbeidslederen, som selv hadde vært hjemløs og som generøst delte sin historie med oss. Dette utgjorde mer av mitt datagrunnlag via feltnotater.

I tillegg til å besøke og intervju i ulike felt, har vi også deltatt i interaktiv masterundervisning på CSUDH, hvor vi har gjennomført ulike praktiske oppgaver sammen med de amerikanske studentene.

3.3.4 Norge

De norske intervjuene har jeg fått gjennom å ta direkte kontakt med aktuelle steder å besøke per e-post. Gjennom positiv tilbakemelding har jeg skaffet fire intervjuer i to ulike sosiale entreprenørskap, to med deltakere og to med de som jobber der. Jeg har hele tiden ønsket å ha intervju med både deltaker og sosialarbeider for å speile historiene som blir fortalt, mot hverandre. Intervjuene i Norge har jeg gjort delvis alene og delvis sammen med min medstudent.

Det første sosiale entreprenørskapet jeg besøkte, gjorde jeg alene. Det er en kafe, og drives med støtte fra NAV. I denne kafeen jobber det kvinner som trenger arbeidstrening og språkopplæring. Kvinnene står for meny og selve matlagingen, samt å betjene kunder som kommer inn. De får opplæring i språk og praktiske oppgaver, samtidig som de får opplæring i miljøvern og matsvinn. I tillegg er problemløsning en viktig del av arbeidet, og deltakerne er nødt til å finne ut av ting sammen uten at veileder forteller nøyaktig hvordan det skal være.

Det andre sosiale entreprenørskapet min medstudent og jeg besøkte driver også arbeidstrening ved å utføre ulike oppdrag. Her er det også kvinner som er målgruppen og som ønsker å inkluderes i arbeidsliv og samfunn. Det er i all hovedsak kvinner som sliter med å få tilslag på sine jobbsøknader, og som isoleres i hjem uten nettverk og jobb. Initiativtager har vært i tilsvarende situasjon selv og ønsket på et tidspunkt å gjøre noe med sin egen situasjon og deretter hjelpe andre. De har etablert et samarbeid med NAV og kommune for rekruttering, økonomisk støtte og lønn. I tillegg har de faste oppdrag for en spesifikk bedrift.

Felles for alle fire stedene er at deltakerne får arbeidstrening og opplæring, og dette mottar de papirer på ved slutt. De får også referanser, som ofte er mangelfulle i begge disse deltakergruppene. I opplæringen legges det samtlige steder vekt på å tilegne seg utvidet regelkompetanse (Aakvaag, 2008, s. 138).

3.4 Utvalget

Utvalget i denne oppgaven er strategisk valgt ut og et såkalt tilgjengelighetsutvalg (Thagaard, 2003, s. 53-54). De fleste av mine informanter er deltakere og sosialarbeidere som har sagt seg villige til å stille opp i intervju ved at jeg har spurt dem på forhånd. De er i alderen 18-54 år. Ytterligere presentasjon av informanter ligger som vedlegg i avhandlingen under "Persongalleri."

Utvalget er plukket ut med utgangspunkt i å studere sosiale entreprenørskap som metode og hvilke helsefremmende effekter informantene peker på. Felles målsetting om inkludering og sysselsetting som inngang til medborgerskap har vært inngangsporten. Siden deltakerne i sosiale entreprenørskap har veldig variert bakgrunn og alder, og fordi våre velferdssystem i henholdsvis Norge og USA er veldig ulike (Eimhjellen & Loga, 2016), var det utfordrende å spisse utvalget. Informantene har således vært representert ved et overtall av sosialarbeidere. Jeg opplevde at det var vanskelig å få tilgang på deltakere i USA, dette gjorde at jeg var nødt til å endre på planen jeg hadde underveis. Opprinnelig plan var å fokusere på kvinnelige deltakere. Da dette ble utfordrende valgte jeg å løse dette med å intervju deltakere i Norge. I tillegg valgte jeg å bruke litteratur som inngang, samt nedskrevne fortalte fortellinger fra mine feltnotater, for å representere deltakere fra USA. Kjønn ble ikke viktig. Jeg ønsker å speile fortellingene mot hverandre, i et forsøk på å minimere skjevheter i mitt utvalg (Thagaard, 2003, s. 54).

3.5 Kvalitativt forskningsintervju

Forskerens evne til å "skape data" ut i fra informasjon som er innhentet via intervju og observasjon er vesentlig for forskningens utfall. Som nevnt tidligere er det hvordan vi tolker informasjon og hvilken forforståelse vi startet med som utgjør fortellingene vi ender opp med (Thagaard, 2003).s.45. Morten Hatling beskriver fortellinger som kunnskapsbærere, og om hvordan viktig informasjon blir overført via fortellinger. Ved ren informasjonsbytting går man glipp av hva det egentlig handler om (Hatling, 2001, s. 19-20). Slik sier også Thagaard at data ikke er noe som man kan plukke ute i samfunnet, men noe som skapes (Thagaard, 2003, s. 45). Jeg har derfor valgt semistrukturert intervju eller dybdeintervju som arbeidsmetode (Tjora, 2010, s. 90).

3.5.1 Spørsmålsguiden

Min medstudent og jeg har i stor grad tilstrebet en åpen samtale med kun noen få temabaserte spørsmål. Vår intensjon og ønske har vært at informanten selv i stor grad forteller fritt (inspirert av narrative intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 182). Det har vært tid til digresjoner, i tilfelle det skulle komme frem viktig informasjon, og vi har ofte fortsatt å samtale etter intervjuene ble formelt avsluttet (Tjora, 2010, s. 91-93). Temaene i spørsmålsguiden er sentrert rundt arbeidsplass og samskaping, samarbeid og likeverd, samt fremtid, håp og motivasjon (spørsmålsguiden ligger som vedlegg bak i avhandlingen).

3.5.2 Gjennomføring

Før intervjuene startet pratet vi litt om løst og fast, og alle intervjuene har foregått på informantenes arbeidsplass eller oppholdssted. Slik har min medstudent og jeg forsøkt å legg til rette for at informantene skal føle at settingen er trygg (Tjora, 2010, s. 104). Informantene fikk på forhånd vite temaene for våre masteroppgaver, samt hvorfor vi valgte å reise til et annet land for å gjøre innsamling av data. Informantene fikk samtykkeskjema mens vi var tilstede. Vi snakket om hva som stod der og var nøye på at de forstod innholdet og at de kunne trekke seg når som helst. Etter hvert intervju har vi

stilt spørsmål om det er noe informantene ønsker å legge til. Vi har også klarert bruken av båndopptaker på forhånd (Tjora, 2010, s. 120).

3.5.3 Å være to

Å være to som intervjuer kan på den ene siden være utfordrende på den måten at vi kan være uenige i hva informanten har sagt, og vi er subjektive på den måten at vi har hver vår forståelse som utgangspunkt. På den andre siden gjør det å være to at man får god anledning til diskusjoner og samtaler i etterkant og rundt analyse av data. Man blir bevist på teknikk og lærer av hverandre (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 91). Dette er særlig nyttig hvis man er ny i intervjusituasjonen. Ved å være to, vil man kunne hevde at det er en skjev balanse mellom informant og intervjuer (Tjora, 2010, s. 104). Dette er noen vi snakket om på forhånd, og hadde med oss da vi gikk inn i intervjusituasjonen.

3.5.4 Språk

Fire av mine intervjuer er gjort på engelsk. Siden dette ikke er morsmål for meg, anstrengte jeg meg hardt for både å forstå hva som ble sagt og også for å stille gode oppfølgingsspørsmål. Etter hvert gikk det greiere, man blir i større grad vant med å snakke et annet språk når man bor i omgivelser hvor språket brukes hele tiden. Det var også til stor nytte å bruke båndopptaker, slik at jeg kunne om igjen intervjuene (Thagaard, 2003, s. 97). I Norge var utfordringen annerledes, da to av informantene ikke snakket så godt norsk. Jeg opplevde likevel at de kunne fortelle sin historie godt nok til å kunne belyse tematikken i avhandlingen.

3.5.5 Transkribering

Et av intervjuene har vi transkribert sammen etter intervjuet, resten har vi gjort hver for oss og delt på. Dette har lettet noe av arbeidsmengden. Intervjuene har blitt hørt igjennom og verifisert av den som ikke har transkribert, for å styrke transkripsjonens validitet (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 212). Vi har brukt båndopptaker ved alle intervju, slik at vi skulle få bedre mulighet til å konsentrere oss om innhold og flyt i samtalene

(Kvale & Brinkmann, 2015, s. 205). Intervjuene er anonymisert i skrevet form slik premisset i utgangspunktet var. Opptakene slettes når transkriberingen er ferdig (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 213).

Ved å transkribere alt selv, har vi lært mye underveis om vår egen intervjuform, samt at refleksjoner har kommet opp underveis. Dette har vært nyttig for analyse og teoriarbeid i etterkant (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 207). Vi har skrevet ned intervjuene ord for ord, og tatt med lyder som "ehm" og "uhm," samt skrevet ned i parentes latter eller gester som støtter og underbygger utsagn. Dette opplever jeg har vært spesielt viktig i de intervjuene som har vært gjort på engelsk men også de intervjuene hvor informantene har snakket gebrokkent (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 208-209).

3.5.6 Relasjon forsker og informant

Tillit er et viktig element i kvalitativ forskning, og samspillet mellom forsker og informant er avgjørende. Noen ganger er det handling eller meninger man skal gå dypere inn i, andre ganger enda mer personlige saker. Det er viktig at en forsker i et slikt felt må trå varsomt, både for ikke å volde skade (for eksempel i forhold til sårbare grupper), men også for ikke å vekke mistillit hos sine informanter (Thagaard, 2003, s. 12). I forbindelse med mitt arbeid har det vært viktig å være bevisst på at jeg skulle se på sosialt entreprenørskap som metode, og fokusere på positive utfall av metoden. Mine informanter var enten selv, eller jobbet med, mennesker i sårbare livssituasjoner og det var viktig for meg å ikke skape ubehag eller utrygghet for vedkommende.

3.5.7 Deltakende observasjon

Kathrine Fangen sier at det *"overordnede formålet med observasjon er å kunne beskrive hva folk sier og gjør i sammenhenger som ikke er strukturert av forskeren"* (Fangen, 2010, s. 12).

3.5.8 Gjennomføring av observasjon

I forbindelse med mitt arbeid, gjorde min medstudent og jeg observasjonsarbeid for å fange stemningen i de sosiale entreprenørskapene i USA. Fordi det var i utlandet med ukjente normer og koder, forsøkte vi å observere dagsrutiner, språk og handling deltakere og sosialarbeidere i mellom. Dette gjorde vi ved å være på de ulike stedene, samt ved å bruke tid i spisestedene og butikkene der. På denne måten fikk vi "tatt pulsen" på stedet, og kunne lettere forstå hva informantene fortalte oss i før og etterkant. I Norge gjorde jeg det samme. Da mine to første intervju var over, ble jeg igjen på stedet for å observere og skrive feltnotater. Dette oppfatter jeg som veldig nyttig for min forståelse.

3.5.9 Deltakende observasjon

I verkstedet til hjemløssenteret tilbragte vi noen timer sammen med arbeidslederen der. Vi hjalp til med det praktiske arbeidet og samtidig fikk vi god tid til å prate med henne. Så nære hennes premisser som mulig, pakket inn produkter, sang til sanger på radioen og mimret om filmer vi så da vi var små (Fangen, 2010, s. 13). Slik kom også hennes historie om hvordan hun kom til senteret for en dag. Denne skrev jeg ned i mine feltnotater, og den brukes som deltakerperspektiv senere i oppgaven.

3.5.10 Feltnotater

Etter hvert intervju gjennomført har jeg skrevet feltnotater (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 142-143). Disse har vært nyttig på flere måter, både i forhold til refleksjon og i forhold til å gi en stemningsrapport både rundt sted og informant, men også i forhold til å være to som intervjuer. Min medstudent og jeg skriver masteroppgaver med ulike problemstillinger, men har likevel så mye til felles i tematikken at vi bestemte oss for å gjennomføre de fleste intervjuene sammen. Likevel vil våre feltnotater være forskjellige og preget av vår subjektivitet. Feltnotater er også til stor hjelp for vår hukommelse, og for å gjenskape en situasjon når man senere skal analyserer den (Fangen, 2010, s. 102).

3.6 Refleksjon rundt egen rolle (selvsituering)

Før min studiereise og min datainnsamling startet, var det ideen om sosiale entreprenørskap som skapte et engasjement hos meg. Jeg var entusiastisk uten å egentlig vite så mye om hvordan denne metoden fungerte. Det er også lett for meg å engasjere meg i temaer som utenforskap. Dette er preget av alle mine andre roller, som mor, som venn, som søster og som spesialpedagog. Jeg har derfor forsøkt å distansere meg noe fra denne entusiasmen, for å kunne se på helheten. Likevel er jeg subjektiv i min forskning (Fangen, 2010, s. 49). I min intervjuguide har jeg forsøkt å stille færrest mulig spørsmål, slik at jeg ikke skal føre samtalen for sterkt i én retning. Spørsmålene jeg har stilt har vært av typen “kan du fortelle litt om hvordan dagens oppgaver blir bestemt?”. Dette er et forsøk på å åpne for informantenes versjon.

Min forforståelse av hvem deltakerne er ble ikke skrevet ned på forhånd. Men jeg hadde likevel en mening om hvem de var. Denne ble utfordret og jeg oppdaget at min forforståelse antageligvis stemmer overens med mange andre sin. Jeg har hatt nytte av dette på mange måter, og det har utvidet min forståelse (Fangen, 2010, s. 51).

3.7 Etske retningslinjer i denne avhandlingen

For å overholde mitt etiske ansvar som forsker har jeg fulgt forskningsetiske retningslinjer (Elgesem & Jenssen, 1999; Kalleberg, 2006) etter det Thagaard beskriver som “hovedprinsipper” (Thagaard, 2003, s. 23).

3.7.1 Samtykkeskjema

Samtlige informanter har fått et samtykkeskjema de har skrevet under på før intervjuet har startet. De av informantene som har hatt språklige utfordringer har fått samtykkeskjemaet opplest og forklart nøye, før de har skrevet under. De har når som helst kunnet trekke seg fra prosjektet (Thagaard, 2003, s. 23). Samtykkeskjemaet ligger som vedlegg.

I forbindelse med denne avhandlingen har jeg søkt Personvernombudet (NSD) om godkjenning av prosjekt (Thagaard, 2003, s. 22). Søknaden ble behandlet og jeg fikk tilbakemelding om at prosjektet etter personopplysningsloven er unntatt konsesjonsplikt (dette ligger som vedlegg i oppgaven).

3.7.2 Anonymitet

Informasjonen jeg har fått er likevel behandlet med konfidensialitet (Thagaard, 2003, s. 24). I samtykkeskjemaet skrives det under på at all informasjon skal være anonymisert. Det skal ikke nevnes navn eller karakteristiske kjennetegn som kan avsløre identitet. All innsamlet informasjon med unntak av feltnotater og transkriberte intervjuer slettes etter bruk. I avhandlingen brukes fiktive navn på alle informanter. Dette gjøres for å beskytte informantene og av hensyn til deres integritet (Thagaard, 2003, s. 168).

3.7.3 Frivillig deltakelse

Konsekvensene av deltakelse i denne avhandlingen har jeg vurdert til å være etisk forsvarlige på den måten at informantene i stor grad har snakket fritt rundt noen utvalgte temaer. Informantene har vist engasjement rundt tematikken og stolthet rundt sine fortellinger. Jeg har vurdert det som at informantene ikke kan ta skade av dette (Thagaard, 2003, s. 26-27), og forsøkt å behandle deres fortellinger med respekt.

3.7.4 Andre refleksjoner

Fra før av har jeg ikke hatt stor kunnskap om sosiale entreprenørskap og hvordan de praktiserer, og heller ikke visst om de er like i alle land. På forhånd oppsøkte jeg derfor leder av SESAM (Senter for Sosialt Entreprenørskap og Samskapende Sosial Innovasjon) Lars Kobro. Vi hadde en informativ samtale og han har vært til stor hjelp med informasjon i form av aktuelle artikler og relevant forskningsmateriale. Ved å benytte meg av dette materialet, har jeg forsøkt å sette meg inn i metoden som sådan. Under oppholdet i USA har vi deltatt i undervisning på universitetet, samt besøkt felt uten å intervjuer. Slik har jeg også tilegnet meg kunnskap om det amerikanske

velferdssystemet. Kvale og Brinkmann skriver at det kan være fordelaktig å lære seg noen kulturelle faktorer for å unngå misforståelser (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 156-157). Dette har vært vanskelig for meg spesielt hva angår deltakerinformantene, ettersom de har representert veldig ulike miljøer.

3.8 Analysestrategi

Mitt materiale består av tre amerikanske intervjuer, fire norske intervjuer, feltnotater og en bok som litterær inngang til informasjon. Jeg har sitert alle overnevnte, og de er analysert gjennom temaer. Det er kun intervjuene hvor jeg har lett etter gjentakende ord, for senere å kategorisere. Alle mine feltnotater er ikke benyttet direkte i analysen, kun de som omhandler historiene til Pam og Oscar (se persongalleri).

3.8.1 Hermeneutikk og forforståelse

Avhandlingen er vitenskapelig forankret i hermeneutikken (Thagaard, 2003, s. 37), og inspirert av det narrative og av fortellingens verdi. Hermeneutikken forsvarer at man kan "tolke handlinger som tekst", altså man kan tillegge mening og betydning og forstå handlinger som et uttrykk og en kunnskap om noe dypere (Fangen, i Thagaard, 2003, s. 37). Thagaard refererer til Geertz forskning hvor han uttrykker at god forskning bør ha noe mer enn beskrivelser av observasjoner, det bør legges til en tolkning eller en mening også. Vi har med oss en forforståelse når vi tolker, og denne forforståelsen er med på utformingen av det endelige resultatet. "En god fortolkning er en fortolkning som treffer" (Thagaard, 2003, s. 38). Med andre ord noe som er gjenkjennbart for leseren. Jeg har forsøkt å forstå informantenes situasjoner ut fra deres fortellinger, satt i kontekst i form av observasjon og gjentatte besøk på felt. Min avhandling speiler også informantenes fortellinger mot hverandre for å se etter det komplementære, om historiene forteller det samme. Dette har vært mulig fordi mine informanter har vært både deltakere og sosialarbeidere, samt at jeg har samlet data i to land.

Inspirert av kritisk teori og det Alvesson og Skoldberg (1994)(Thagaard, 2003, s. 40) omtaler som trippelhermeneutikk, handler denne oppgaven også om systemene bak

menneskene, velferdsregimer og ordninger, og hvordan disse kan bestemme innholdet i noens livsfortelling (Thagaard, 2003, s. 40). Dette er en konsekvens av at jeg har sett på sosialt entreprenørskap som metode. I mine funn og analyser, forsøker jeg å se på hvordan sosiale entreprenørskap kan ha helsefremmende effekter og motarbeide utenforskap i ulike velferdsmodeller. Anthony Giddens strukturasjonsteori og Aaron Antonovskys salutogenese kan også sees i sammenheng med både hermeneutisk og kritisk teori. Når det er sagt så er det de narrativt inspirerte og de individuelle historiene som skal være taktangivende i min avhandling.

3.8.2 Temasentrert analyse

Prosjektet jeg er tilknyttet har en narrativ tilnærming. For min avhandling ble intervjuene og informantenes historier hovedinformasjonskilde samt muntlig overleverte fortellinger som er gjengitt i form av mine feltnotater. Informantenes historier er fortalt og satt i en sammenheng som gir dem en opplevelse av å være meningsfylt (Antonovsky, 2012; Thagaard, 2003, s. 118). For å sortere mitt materiale og kunne se på hva jeg har funnet, har jeg brukt en kombinasjon av personsentrert og temasentrert tilnærming (Thagaard, 2003, s. 164), med hovedfokus på sistnevnte. Det vil si at jeg har *“sammenlignet informasjon fra alle informantene om hvert tema”* (Thagaard, 2003, s. 153). Jeg har hatt grupper i fokus, deltakerne i de sosiale entreprenørskapene, og det har vært viktig for meg å på om deres fortellinger kunne være komplementære med sosialarbeidernes (Thagaard, 2003, s. 132). For å *“ivareta et helhetlig perspektiv”* (Thagaard, 2003, s. 153) har jeg forsøkt å se sammenhengen sitatene er trukket ut fra. Jeg har også hatt lange sitater med fra begynnelsen, og ventet med å konsentrere dem til jeg har lest gjennom avsnittet eller kapittelet flere ganger (Thagaard, 2003, s. 157).

Jeg startet analysen med å først gå igjennom de amerikanske intervjuene og skrive ned ord som gikk igjen mange ganger. Deretter gjorde jeg det samme med de norske intervjuene. Da dette arbeidet var ferdig, begynte jeg å se hvilke ord som gikk igjen. Disse satte jeg kryss ved hver gang de dukket os. Slik forsøkte jeg først å se etter hvilke som fikk flest kryss, og så se om det var en sammenheng eller en klar kategori (Dalen,

2004, s. 77). Ordene var preget av temaene fra intervjuene, men det som var interessant var at de så ut til å være ganske mange samsvarende ord på tvers av landegrensene. Derfor gikk jeg tilbake til spørsmålsguiden for å gå dypere ned i temaene vi hadde snakket om. Jeg sorterte ordene som var mest brukt inn i kategorier fra spørsmålsguiden og startet med å se grundigere på hva det egentlig ble snakket om. Slik kom jeg til slutt frem til at jeg kunne dele funnene inn i en individdel, med kategoriene “relasjon,” “anerkjennelse” og “tillit.” I tillegg kunne jeg lage en samfunnsrettet del med kategoriene “stigma” og “medborgerskap.” Det var vanskelig å få til en ryddig og oversiktlig analysedel med data fra både USA og Norge, deltakere og sosialarbeidere. Derfor gjorde jeg enda et forsøk og endte med kategoriene “hvem er vi for hverandre,” “å løfte blikket” og “å bli sett” som individdel. Samfunnsdelen fikk kategoriene “velferd,” “stigma” og “samskaping.” Etter enda mange runder med kategorisering, endte jeg med å dele inn USA og Norge hver for seg når det gjaldt historier og perspektiver. På denne måten kunne jeg således drøfte felles tematikk under felles kategorier, og på denne måten se transnasjonale effekter av sosiale entreprenørskap. Mine kategorier ble til slutt “Å hemme eller fremme utenforskap,” “Samskaping og samfunnshelse” og “Å høre til” (Thagaard, 2003, s. 155-157).

3.8.3 Presentasjon av funn

Mine funn blir presentert ved at jeg deler inn i tre kapitler eller kategorier. Disse presenteres først i en figur. Hver kategori starter med en kort introduksjon om hva som kommer. Vider deles det inn i “Historier fra USA.” Der blir det presentert korte historier og sitater fra intervju og feltnotater. Disse presenteres via “deltakerperspektiv” først, og “sosialarbeiders perspektiv” siden. Til slutt kommer en kort samlet oppsummering av det fortalte. Deretter følger “Historier fra Norge, “ med samme oppbygging av historier og sitater etterfulgt av en oppsummering. Når dette er lest starter drøftingen. Her drøftes funn under hovedoverskrifter. Hovedoverskriftene har igjen underoverskrifter som deler ytterligere inn i mindre temaer. På slutten av drøftingen kommer en kort oppsummering.

I drøftingen er Giddens og Antonovsky hovedteoretikere, men jeg benytter også andre teoretikere for å underbygge funnene. Jeg benytter også relevant forskning for å knytte funn og teorier sammen, og for at mine funn skal fremstå som pålitelige (Thagaard, 2003, s. 170).

Å tolke resultatene av en undersøkelse innebærer å reflektere over dataens meningsinnhold. Hvordan dataene tolkes, kan på den ene siden knyttes til forskerens teoretiske forankring og på den andre til de tendensene og sammenhengene som kommer frem i analysen av dataene (Thagaard, 2003, s. 169).

3.8.4 Troverdighet (reliabilitet)

Troverdighet handler om hvordan forskeren behandler informasjonen han eller hun har samlet. Det handler også om hva og hvordan informasjonen blir påvirket av forskeren, og i hvilken grad forskeren redegjør for det (Thagaard, 2003, s. 170).

I denne avhandlingen har jeg brukt intervjuer som har blitt tatt opp på bånd. Disse er samvittighetsfullt transkribert, og ingen av sitatene er endret på. Det er et argument om at sitater kan tas ut av kontekst og at dette svekker troverdigheten. I denne avhandlingen har jeg forsøkt å plukke ut lange sitater som jeg ikke har kortet ned før de har vært lest flere ganger. Vi har vært to som har intervjuet sammen i de fleste intervjuene. Dette styrker troverdigheten fordi vi har delt på transkriberingen, og sjekket hverandres arbeid i etterkant. Vi har også tatt hensyn og avgjørelser sammen vedrørende intervjuenes setting og informantenes opplevelse av å ha oss tilstede. I etterkant av intervjuene har vi diskutert opplevelsen og lest feltnotater for hverandre for å vite om vi oppfattet situasjonen lik. Dette har vært spesielt nyttig etter de intervjuene som har foregått på engelsk, for å unngå språklige misforståelser i så stor grad som mulig (Thagaard, 2003, s. 178-179).

3.8.5 Bekreftbarhet (validitet)

Bekreftbarhet handler om i hvilken grad forskeren er subjektiv i felt og hvor vidt han eller hun selv er klar over virkningen det kan ha (Thagaard, 2003, s. 170). Hvordan min tolkning av materialet kommer frem, avhenger av hvordan jeg selv forstår at jeg ikke er nøytral. Hvis man kan finne støtte i annen forskning for sine funn, er forskningen bekreftbar (Thagaard, 2003, s. 180; Wormnæs, 1996, s. 62-63). Denne avhandlingen er lest igjennom av flere personer som har kunnet stille kritiske spørsmål til mine funn. I tillegg har jeg forsøkt å forankre mine funn underveis i annen forskning som allerede er gjort (for eksempel Eimhjellen og Loga, Gustavsen og Kobro med fler). Ved at jeg har benyttet meg av både deltaker og sosialarbeiders perspektiv, mener jeg å kunne si at de bekrefter hverandres historier. Jeg har ikke hatt nære relasjoner til noen informanter, ettersom vi kun har møttes til intervju og ikke har kjent hverandre fra før. Mine observasjoner er gjort i etterkant av intervjuene.

3.8.6 Overførbarhet (generalisering)

Overførbarhet handler om hvor vidt tolkning og funn er relevante utover eget prosjekt, og om forskeren kan argumentere godt nok for dette (Thagaard, 2003, s. 170). Det har vært et ønske fra min side om i denne avhandlingen å klare å få til et godt nok grunnlag for å kunne hevde at den har en overførbarhetsverdi (Thagaard, 2003, s. 184-185). Fordi jeg har sett på sosiale entreprenørskap som metode, og på helsefremmende effekter, er funnene lite verdt hvis de ikke innebærer en viss form for verdi for andre prosjekter som vurderer denne metoden. Det som kan så tvil er at jeg ikke har fokusert på hemmende effekter, men kun tatt frem de positive sidene. Likevel hevder jeg informasjonen kan være nyttig hvis det for eksempel er flere metoder som vurderes opp mot hverandre. Hvis forebygging av utenforskap også er en del av arbeidet, vil denne forskningen kunne dokumentere tiltak som ved flere anledninger viser seg å være effektive.

3.8.7 Intersubjektivitet (etterprøvbarehet)

Wormnæs påpeker at en *“tekstfortolkning byr på intersubjektivitetsproblemer”* (Wormnæs, 1996, s. 60). Med dette mener han at hva en tekst uttrykker ikke kan etterprøves av noen andre. Tekster og historiers meningsinnhold er på denne måten tolkningsbasert og subjektivt. På denne måten vil forskere som har tilgang på samme materiell mest sannsynlig legge noe ulik betydning i innholdet. I den grad det har vært mulig, har jeg forsøkt å redegjøre for mine metoder underveis. Jeg har presentert teorier og forskning jeg mener kan underbygge relevans og jeg har forsøkt å bruke verktøy som styrker påliteligheten rundt arbeidet.

4 Funn

I denne delen skal jeg presentere mine funn. I avhandlingens bakerste del ligger et persongalleri som vedlegg. Grunnet mange informanter er det nyttig å lese dette først, og gjerne ha det ved siden av når analyse og funn skal leses. Informantene presenteres først i form av en enkel tabell, deretter følger en presentasjon av hver og én, satt i kontekst. Informantene er delt inn i amerikanske og norske. Med norsk mener jeg de som på nåværende tidspunkt er bosatt i Norge. Med amerikansk mener jeg de som på nåværende tidspunkt er bosatt i USA. Jeg har videre valgt å dele funnene inn i tre hovedkapitler, 4.1 “Å hemme eller fremme utenforskap”, 4.2 “Samskaping og samfunnshelse” og 4.3 “Å høre til.” Under hvert kapittel presenterer jeg først historier fra deltakere og sosialarbeidere i USA, disse oppsummeres i et lite sammendrag. Deretter kommer historier fra deltakere og sosialarbeidere i Norge. Disse oppsummeres også med et lite sammendrag for lettere å holde oversikt. Til slutt analyseres og drøftes historiene ved hjelp av ulike teorier og forskningsrapporter. Etter drøftingen avsluttes hvert kapittel med en kort oppsummering knyttet til problemstilling.

Figur 1-2 Oversikt over funn og drøfting

4.1 Å hemme eller fremme utenforskap

Dette kapitlet tar for seg erfaringer og årsaker deltakerne og sosialarbeiderne har påpekt som spesielt utslagsgivende for deltakernes situasjon eller opplevelse av situasjon. De beskriver strukturelle hinder og systematiske utfordringer, og uttrykker et behov for endring av disse for å hindre utenforskap. Noen temaer gikk igjen på tvers av landegrensene. Disse har jeg drøftet og kategorisert inn i “Manglende inkludering”, “Stigma” og “Overbelastede lokale samfunn”. Kategoriene har også egne avsnitt som utdyper ytterligere elementer som pekes på.

4.1.1 Historier fra USA

Deltakerperspektivet

Fordi det viste seg å være vanskelig å få til intervjuer med deltakerne på de sosiale entreprenørskapene i USA, har jeg valgt å bruke Yins beskrivelse av hvordan hun tror deltakerne kan oppleve en normalitet i det som for andre kan se unormalt ut. Jeg har også valgt å benytte en litterær inngang for å representere deltakerperspektivet. Forfatteren er selv sosial entreprenør og siterer ulike deltakere han har møtt og jobbet med i løpet av årene. Samtlige deltakere har lest (eller blitt lest for) og godkjent alle sitater og fortellinger. Boken er gitt ut av Free Press i New York. Først Yins fortelling;

So when I got hired here (...) I had to talk to the financial CFO and the people that work for them, you know one of the executive assistants have like tattoos right under her eyes. You know I feel like no other place is gonna give an opportunity to that young woman to be the assistant of the executive director of a multimillion dollar, you know, business because of the way she looked. They're gonna say "I know where you come from, I know you're not going to have the skills that I'm looking for." So they pass. They pass on (...). This is the place that doesn't judge you by the way you look, this is a place that like wants to give you a chance because they wanna know who you are. They wanna know why you wanna apply, you know they want to know what's in your heart instead of like how you appear so. You know and that means you're taking away the barriers to employment. I mean so you're not stereotyping, you're not

discriminating. (...) Our clients I feel I'm speaking for them which is not right but I feel my clients are open to that. They're like, it's like it's normal for them.

Fra boken har jeg valgt ut en fortelling hvor settingen er sosialentreprenøren som tar med seg to eks-gjengkriminelle på en fin restaurant. Dette er ny erfaring for dem. Der møtes de i døren av en skeptisk og stirrende servitør. De to gjestene sosialentreprenøren har tatt med seg har kort hår, mange tatoveringer og baggy gjengstil-klær, og kommer fra "latinomiljøet" i Los Angeles. Sosialentreprenøren er såkalt "caucasian", det vil si lys i hudfargen. De får etter hvert tildelt bord, og føler at "alle" ser på dem.

"We don't belong here" Chepe whispers, as we settle in our booth in the projects section of the restaurant. "We should go someplace else." "What are you talkin' about?" I say, trying to dampen their paranoia. "There's just pure, rich white people here," Richie pleads. "Yeah," Chepe clarifies, "Them people who be eatin' Grey Poupon'n`shit [fransk sennespsmerke]."

"Would you guys just relax. Our money is jus as green as their money."

En av dem går på toalettet. Da han kommer tilbake ligger menyene på bordet foran dem.

"Are these the things?"

"The things?" I helpfully ask.

"You know, *the things*."

"The menus?"

"Oh, come on," Richie says with a sigh, "You knooooow I don't speak rich."

Den avmålte servitrisen løsner opp og gir gutta både komplimenter og god service under besøket. Når de forlater restauranten og går nedover gaten for å finne bilen, oppsummerer de opplevelsen på følgende måte;

"She was firme."

"Yeah, she treated us like we were somebody" (Boyle, 2010, s. 135-136).

Sosialarbeiderens perspektiv

Eva jobber med å hjelpe de tidligere gjengkriminelle og sier følgende om det amerikanske systemet;

So I think there is this stigma. Ehm, with youth, you know a lot of people will think they are bad youth, or, uhm, you know, it's their choice to be in probation camps, to be in jail. You know, they are making bad decisions, but I don't necessarily think that, uhm, especially with the youth. I think they are victims of their communities. I think that their parents, you know, they have been through a lot of trauma. Their parents, a lot of them have abused them, uhm, emotionally, sexually, physically abuse. I think that, uhm, their communities are underserved, and have a lack of resources. And then I think that as a society we punish them again for everything that they have already been kind of punished for and I think that, uhm, you know. (...) if you can kind of just plant the seed when they are young kind of, uhm, prevent them from maybe going, you know, to prison and kind of wasting their life away in prison.

Videre forteller hun:

Well, I really like the [social enterprise] model, uhm, we don't recruit youth or adults. We don't go and outreach. They hear about the program and when they are ready they come to us. So I think that really works that concept, uhm, I think that the, you know I think we promote a lot of healing and self-help (...). So, uhm, they are getting paid to work on them self and then they go through a training program and then going through the businesses. So they get a little dose of everything. It's not just one thing or another. And they are getting paid because they need to have money to survive.

Tiffany som jobber på samme sted legger til;

(...) and that they often also, uhm, come from again areas of poverty there aren't many options for kids, right? There wasn't like maybe a nice community center or a really good school, or a baseball team. You know, if all that was available, the kids on the street and the gang on the corner. And so when kids gets to be that age, they need to identify with a group and join something, and that's the only group that's there...

Anne som jobber på hjemløssenteret for kvinner sier dette om det amerikanske systemet:

You know our school systems are, you know hit or miss. Some of them are really good, some are terrible. Uhm, based on where you live. Because schools are paid out of your property-taxes. Which is silly cause then you have neighborhoods that have lower house market value that gets less money for their schools.

Jeg spurte om hvem deltakerne på senteret er og om Anne kunne se noen systematiske eller samfunnsmessige mønster rundt hjemløsheten.

(...) so 60 % of the women that we serve here are African American, who in my opinion have experienced like, systemized racism. So, yeah, I think any homelessness in America is really a lot about racism... Even though it happens to anyone no matter what, but it's just disproportionately African men and women. (...) And so, our prison system is so racist, like (...) it was a lighter sentence for heroin than if you were caught with crack which is like a synthetic form of heroin. Not pure, it's a bunch of stuff mixed together so it's cheaper... so if you are poor you usually use crack and if you're, you know, a business manager you can afford heroin (...). I think that sort of started this disproportion amount of African American men being incarcerated (...). Uhm, and then when people come out of jail they have a record and that prevents them from getting jobs. Uhm, so it kind of creates this inner generational cycle so many of the women

here have children that are kind of homeless and then their moms were homeless and it just kind of repeats itself.

4.1.1.1 Sammendrag:

Den første fortellingen handler om hvordan Yin møter noe annet enn forventet. Der hun møter til jobbintervju, finner hun en kvinnelig sekretær med ansiktet dekket av tatoveringer. Yin blir positivt overasket og kommenterer hvordan hun synes det er flott at alle på denne arbeidsplassen synes det er normalt at man ser forskjellig ut. Neste fortelling handler om hvordan noen av guttene fra det tidligere gjenkriminalle miljøet selv føler de ikke hører hjemme på en fin restaurant. De føler seg bedømt etter utseende, og tror at deres penger ikke er like mye verdt som de andre gjestenes penger. De omtaler restaurant-terminologi som et spesielt språk bare de rike praktiserer. Etter å ha fått gjennomgående god service og hyggelig behandling av personalet i restauranten, kommenterer eks-gjengmedlemmene etterpå at de ble behandlet på lik linje med de andre restaurantgjestene.

Eva beskriver hvordan sosialarbeidere ikke ser på ungdom som havner i fengsel som dårlige mennesker, men at de tar dårlige avgjørelser. De er ofre for samfunnet, og deres lokalsamfunn har vært "underserved", altså ikke hatt tilstrekkelig med ressurser til å kunne tilby hjelp. Tiffany peker på manglende tilbud til ungdom, og gjenger som blir substitutter. Begge to sier amerikanske samfunn dobbeltstraffer ungdommene ved å ikke ha et system som kan tilby bistand hvis de kommer på feil spor. Det Eva liker med det sosiale entreprenørskapet som metode er at ungdommene selv må ville være der. De får betalt for å jobbe både med seg selv, samtidig som de utfører diverse arbeidsoppgaver. Slik blir de dobbelt belønnet heller enn straffet.

Anne forteller om et skolesystem som avhenger av hvilket område du bor i. Områdene speiles av innbyggernes inntekt og tilsvarende evne til å betale skatt. Verdien på husene i dette området blir lav, og fattigdommen reproduseres. Deltakerne på hjemløssenteret representeres i stor grad av Afrikansk-amerikanske damer som har vokst opp i slike områder. Anne snakker om systematisk rasisme og at de hjemløse ofte er offer for

dette. Hun tar frem eksempel fra det amerikanske fengselssystemet og sier at det er ulik straffutmåling på ulike narkotiske stoff. Det billigste blandingsproduktet får man lengst straff for, de med mer penger kan kjøpe dyrere og i tillegg få kortere straff. Når man har sittet inne er det liten sjanse for å få jobb, og slik blir man uten både inntekt og hjem. Dette går også ut over familie, og mange barn er hjemløse eller har foreldre som jobber for mye.

4.1.2 Historier fra Norge

Deltakerperspektivet

Anine jobber på kafé og forteller meg om sin jobbsøkerprosess;

Så fordi vi snakke ikke norsk vi fikk ikke sjans (...) hvis jeg sitte på hjem da jeg glemte norsk en gang til (...) Norge er veldig dyrt. Vi må begge to må gå på jobb. Og det, ikke sant, penger, du blir litt aktiv. Du går ut, du prater med folk, du kjenner hverandre, du fikk ny idea, hva du gjøre now, det (...) på hjem jeg kjenner ikke ingen norsk kultur. (...) hvordan de snakker, for det er litt forskjell then (hjemland). I (hjemland) vi prater med alle, hva vi gjøre hjem, forteller alt. (...) Men her er litt forskjellig. De ikke sa alt til hverandre (...) Det er litt forskjellig kultur, forskjellig matkultur, det er forskjellig regler til å ha fest og sånn, så now jeg kjenner litt, litt, litt. Så det er litt bra (...) Jeg har en veldig god, veldig mange norsk venner fra mannen sin jobb. Og de kommer til hjem now. Vi also har to julefester hjem. Så all norsk folk kommer hjem, og jeg lager norsk mat! (...) litt (mat fra hjemlandet) og litt norsk. For de spiser ikke, noen spiser ikke så sterk, sant? Jeg må passe på det also.

Om mannens jobbsøkerprosess forteller hun;

Mannen min har sjans, han mest. Fordi oil and gas, han design oilplatforms. Han har veldig bra experience. (...) Det er sånn, det har cv til internett, og de så mannen sin cv og de sa "bare kom her, bare kom her, vi trenger deg." Så mannen sa "nei, det er kjempekald i Norge, nei jeg kan ikke komme" (...) when

han kommer her, vi ikke gifte seg. Men jeg gifte seg, jeg kommer sammen med han (...) Jeg slutte min jobb fra (hjemland) og kommer her.

Fiona som er sosial entreprenør, men som tidligere selv har vært deltaker, beskriver sine erfaringer slik;

(...) jeg mente at det er jeg som har kommet til Norge og det er jeg som har behov til å se hvordan nordmenn lever, bor, hvilken kultur de har det slik jeg kan integrere meg inn. (...) Jeg har en svigerinne som allerede er integrert og inkludert. (...) Jeg er en av de få heldige, utrolig jeg tenker noen ganger at jeg har flaks, helt ærlig. Ellers jeg kunne nå sittede der som en deltaker, men det har vært bare flaks. Og så dag 1 de hadde arrangert den festen, jeg ble kjørt hjem til dem. I (hjemland) er det veldig vanlig at når du skal spise ris, da spiser du med skje og gaffel. Mens i Norge da er det kniv og gaffel som brukes mest. Skje er bare for supper. Og så kommer jeg hjem til dem og svigerinne var snill og hadde laget både persisk mat og norsk matretter slik at jeg skal smake på begge deler. Og så kommer jeg og så ser at det at det ikke er noe skje der. Og da hvisket jeg til min mann at "du, jeg tror at søstera di har glemt skje." Og da han begynner å le og sier til meg "å nei, gud, jeg skal hente for deg." "Hvorfor ler du?" Og så sier han "nei, du skjønner i Norge" og så alt blir litt sånn småprat og hvisking at ingen andre hører, og så sier han " i Norge er det sånn at man spiser det og det og det.." Og så sier jeg men "Ikke, ikke hent det, ikke hent det!" Og han sier "hvorfor det?" Og jeg sier "nei, la meg lære det. Jeg må lære det." Den lille historien som jeg sier det fordi hadde jeg ikke kommet hjem til dem, hvordan skulle jeg i all verden vite det?

Sosialarbeiderens perspektiv

Tina forteller om når hennes deltakere kommer til kafeen.

Når de kommer inn hit er de faktisk på barnehagenivå (...) Alle de grunnleggenes ting som vi tar for gitt egentlig, at det berre kan folk på 40 år eller 20 år (...) det skal de kunne etter tre år på intro. Så det e jo ikke sjans! (...) Så forventningene

mine til første workshop e jo veldig lav. (...) Æ tenker "ka har de lært på tre år?" De har lært seg det å være sosial med andre kanskje, de har lært seg det å se ting. Men de bidrar ikke, enkeltindividet bli`kke sætt de tre åran. Æ opplevd folk som har komme inn her med dysleksi, og det har ikke blitt oppdaga en gang på introprogrammet, ikke sant? (...) Asså, her e det jo mangel. Men sånn e det nu bare. Og da, workshopen er kjempefin der for de lærer masse her på tre måneda som de ikke har gjort på skolen på tre år. (...) så går vi vidare gjennom det der med arbeidsmiljøloven som er veldig viktig. Eh, korsen e reglementet i forhold til Norge, og ka er våres arbeidsreglement her på huset, da. (...) Ka meir, vi går gjennom helse. Veldig viktig, stort tema.

Om rekruttering og samarbeid med NAV sier hun;

(...) de ring masse og sier "ja nu har æ en i fra Somalia." Men så har æ tre fra Somalia på kjøkkenet. Ææh, hakke heilt lov å si nei heller, men dokk ser vel, har du en anna person? For æ ha`kke lyst til å ha fire somalske samtidig. (...) Eh, og hvis æ må på møte, hvis æ går ut, så med en gang æ snur ryggen til så snakker de somalisk. Og en av hovedreglan her, det e at vi kun snakka norsk uansett språk. (...) Selv om vi har den fasaden, altså fasaden i (navn på by), så e det skyhøye tall på hvordan det i realiteten e for barn og unge her. (...) du kan jo tenk dæ at hvis det e et forferdelig tilbud, nei dårlig tilbud til barn og unge som allerede har hvit hud og e norske statsborgera, født norske statsborgera ja, så tenk dæ kor i køen kommer de som kommer inn med innvandrerbarn da? Og det tenke æ og masse på. For mæ så e det kjempeviktig at de barna som kommer inn sammen med mine praksiskandidata, også blir invitert til kafèen. Det er derfor vi har juleverksted, vi gjør de her tinga sammen, vi har julebord, vi skal ikke ha julebord der vi e bare damene. Det e ju mann og barn og, før at de skal ju integreres sammen.

Fiona analyserer det norske systemet slik;

(...) de sa til meg at det verste er at når jeg kommer det er bare et skjema og i det skjemaet så hvor kommer du fra. Da tenker jeg at jeg blir plassert med en gang. (...) sant, mens jeg personlig jo jeg er veldig opptatt av å bli kjent med din kultur. Mange av de som man hører leser i aviser og sånn at det er halal, og haram og må ha den hijab og ditt og datt og sånn. Mange av de vet ikke en gang selv hvorfor skal de ha det (...). Skal jeg begynne å si til henne at "nei, vet du hva? Du kan ikke gå med den burka og jobbe som renholder, " uten å forklare henne hvorfor. (...) Da blir det krasj. Og da tenker jeg, de vil ikke ha meg fordi jeg har hijab. Ikke sant? Det er den forklaringen som dessverre mangler i arbeidsplasser.

4.1.2.1 Sammendrag:

Anine forteller om at det å ikke snakke godt norsk har vært et hinder for muligheten til å få seg en jobb for henne. Mannen har tvert i mot blitt "headhunted" til Norge på grunn av sin kompetanse. De har et godt sosialt nettverk som kommer hjem til dem. Anine lager mat som alle liker. Hun sier Norge er dyrt og man må ha jobb og penger for å finne på ting, da blir man også mer sosial. Hun beskriver sitt hjemland som et sted hvor alle prater med alle, men at hun opplever det litt annerledes her. Fiona setter ord på hvordan hun skiller på integrering og inkludering, og forteller hvordan hun ønsket å bli bedt hjem til noen som kan lære bort de norske uskrevne reglene. Hun forteller om viktigheten av informasjonsutveksling og beskriver hvordan små ting kan få utslag i usikkerhet eller følelsen av å være utenfor.

Tina mener opplæringstilbudet til innvandrere er mangelfull og at hun har lave forventninger til sine deltakere når de kommer. Hun kartlegger deres norskkunnskaper og hjelper deltakerne å skaffe seg oversikt over det norske velferdssystemet. Hun opplyser om ulike forventninger i arbeidslivet og forteller om hvordan hun samarbeider med NAV om å sile ut riktige deltakere til prosjektet. Tina forteller om sine tanker rundt inkludering og hvordan hun tenker kollektivt om familie. Hun poengterer manglende fritidstilbud til barn og unge, og uttrykker spesielt bekymring for innvandrerbarnas muligheter. Fiona sier at på offentlige kontorer blir man kategorisert inn i systemer for å

finne et passende tilbud. Fiona mener denne kategoriseringen mister nyanser og fremmer fordommer. Hun peker på viktigheten av å ikke tillegge mennesker egenskaper på vegne av deres hjemlands politiske og religiøse bakgrunn, men å se enkeltmenneskets verdi og kompetanse som det viktigste. Informasjonsflyten er mangelfull og hun antyder at dette kan komme av at man er redd for å trække noen på tærne og derfor holder tilbake viktig informasjon.

4.2 Drøfting: På hvilken måte fremmer samfunnet utenforskap?

Deltakerne og sosialarbeiderne peker på tre hovedargumenter; manglende inkludering, stigma og overbelastede lokale samfunn. Disse utdypes ytterligere i egne avsnitt.

4.2.1 Manglende inkludering

I Norge siles deltakere til sosiale entreprenørskap først igjennom deler av vårt velferdssystem, for eksempel NAV, før de eventuelt får et videre tilbud om deltakelse. De må vise en vilje til endring og evne til å handle, deretter kategoriseres de for å kunne gi et spisset tilbud. Prinsippet bak velferdskonseptet er like rettigheter for alle (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 25-26). På grunn av fremgangsmåten deltakerne siles på, vil det kunne bli oppfattet som mer tilfeldig av deltakeren hvorvidt man får plass eller ikke, altså flaks eller uflaks. I det amerikanske systemet er det gitt at du fyller visse kriterier for å motta noen form for akutt hjelp. Dette fungerer mer som brannslukking, mens det norske systemet har forebyggende intensjoner. De sosiale entreprenørskapene fungerer på den måten utmerket i den amerikanske velferdsproduksjonen, i og med at det der er store grupper uten rettigheter, som faller utenfor fellesskapet og dermed har et akutt behov for å få hjelp (Bjørnstad, 2017).

4.2.1.1 Å finne ut av det selv

En utfordring med det norske velferdssystemet kan imidlertid være at det alltid vil være noen som ikke passer inn i noen av kategoriene, eller som passer inn i flere. Fiona omtaler dette presist når hun forteller om sin opplevelse av NAV og hvordan hun føler hun blir tilpasset. Hun beskriver senere hvordan hun selv skaffer seg en plass på et kurs hvor hun egentlig ikke er i den såkalte målgruppen. Hun får likevel plassen og dette igjen gjør at hun får kontakter og nettverk, samt tilegner seg riktig regelkompetanse (Aakvaag, 2008, s. 136). Hun får brukt litt av sin kunnskap ved å hjelpe de andre deltakerne på kurset med ting som hun allerede kan fra før. Hun viser handlingskompetanse og evne til å håndtere situasjonen. I tillegg får hun anerkjennelse for sin ekspertise om seg selv. Giddens omtaler aktørens evne til handling og hvordan vi er eksperter på vårt eget felt. Det er vi som innehar kompetanse og førstehåndskunnskap om vår egen situasjon (Aakvaag, 2008, s. 131). Anerkjennelse av denne ekspertisen genererer mestring (som jeg går nærmere inn på under kapittelet om "Samskaping og samfunnshelse").

4.2.1.2 Rettigheter

I Norge har vi arbeidsmiljølov som sikrer våre rettigheter i forhold til å for eksempel være hjemme med syke barn eller nyfødte, rettigheter uavhengig av kjønn (Arbeidsmiljøloven, 1977). I USA kan det å ha fravær grunnet sykdom få så store konsekvenser at deltakeren risikerer å miste arbeidet sitt. Denne konstante frykten og usikkerheten på hva fremtiden bringer, skaper stress og uro. Dette poengterer Antonovsky ved å beskrive hvordan vi opplever sammenheng; hva gir mening og får oss til å fortsette, og hva får oss til å gi opp (Antonovsky, 2012, s. 44). Usikkerhet kan skape store forskjeller også i det norske systemet, fordi man ikke forventer å bli ekskludert på samme måte som man forventer det i USA.

4.2.1.3 Dårlig informasjonsflyt

Fiona påpeker en svakhet i informasjonsflyten, det å ikke få nok eller forståelig informasjon, kan være med på å holde folk utenfor systemet. Hvis man ikke forstår

informasjonen man har fått, kan man ikke håndtere den og den gir heller ikke mening, slik Antonovsky påpeker (Antonovsky, 2012, s. 44). Tina i kaféen bekrefter dette. Hun sier at hennes deltakere har vært gjennom en introduksjon til norsk skole, men at flere ikke har tilegnet seg grunnleggende ferdigheter som å kunne signere med eget navn. Noen har også store opplæringsvansker som ingen har tatt tak i.

4.2.1.4 Rasisme

Anne setter i sin fortelling mangel på informasjon i sammenheng med amerikansk politikk og systematisk rasisme. USA har tradisjonelt sett ikke vært opptatt av prinsippfasthet rundt like rettigheter for alle, og landet er preget av behovsprøvde sosiale tjenester (Eimhjellen & Loga, 2016; Skjeseth, 2016). Ens egen situasjon vil kunne synes uhåndterlig hvis man for eksempel vokser opp i et sosioøkonomisk lavkostområde med dårlig skoletilbud, lite fritidstilbud og minimal tilgang på stabile voksne. Sporene fra slavetiden som opphørte i USA i 1865 etter borgerkrigen kan man fortsatt se. "Hvit mann" forbindes med rikdom og betegnes stadig vekk som rasistisk og forskjellsbehandlende ovenfor både afrikanske amerikanere og sør-amerikanere (Skjeseth, 2016), noe som nok er satt på spissen men ikke helt uriktig hvis man ser på nåværende amerikansk styresetts føringer om for eksempel stenging av grenser mot sør. Immigranter fra fattige og krigsherjede land beskyldes for å begå kriminalitet og for å stjele amerikanernes jobber (Dawsey, 2018). Dette kan være uttrykk for fremmedfrykt og gir signaler om at det er uinteressant å se på kontekst eller inkludering. Å satse på økonomisk vekst og lavere arbeidsledighet er ikke negativt, men å ikke ta hensyn til det kontekstuelle rundt de ulike gruppene som utgjør de arbeidsledige blir som å spise suppe med gaffel; de faller gjennom. Dette er misbruk av tillit og en måte og utøve sosial kontroll på. Øie og Norvoll slår fast at

det å besitte sosiale materielle, økonomiske og politiske ressurser, ha inntektsgivende arbeid og gode sosiale nettverk gir makt til å sikre seg gode levekår, realisere sine egne mål eller styre andre mennesker. De materielle vilkårene legger grunnlaget for sosial status og for mulighet til å kontrollere og

realisere sitt liv på egne premisser, og derigjennom legges også grunnlaget for en opplevelse av makt eller avmakt (Norvoll, 2014, s. 82).

Det vil således være mange i målgruppene når amerikanske sosiale entreprenørskap igangsettes, både fordi befolkningstallet i USA er høyt, men også fordi det vil være mange som faller igjennom. Foucault bruker uttrykket "*pastoral makt*," og mener med dette at flokken er hyrdens skyteskive. Hyrden kontrollerer ved å vite alle detaljer og sin flokk, og styrer dem med jernhånd dit han ønsker (Norvoll, 2014, s. 85). Det blir en kamp om å overleve som et resultat av store hull i systemene.

4.2.2 Stigma

Stemplingsteoriene fra 50-60-tallet fokuserte på å forstå psykisk sykdom som noe annet enn patologi, og fokuserte mer på bakenforliggende årsaker som samfunn, normer og sosiale restriksjoner. Avvik fra sosiale normer i seg selv er ikke stemplende, men måten avviket blir mottatt på av samfunnet rundt er det som avgjør om man blir stemplet eller ei. Det er altså ikke direkte handlingen, men reaksjonen rundt handlingen som er viktig (Norvoll, 2014, s. 45). Foucault bruker begrepet "*governmentality*" når han beskriver hvordan "*mennesket styrer seg selv i bestemte retninger gjennom samfunnets institusjoner*" (Norvoll, 2014, s. 85). Statens styresett kan være med på å forme aktørens liv. Detaljstyring og sosial kontroll vil i positiv forstand kunne virke samlende og bidra med ro og orden i samfunnet. Den negative virkningen vil kunne være blant annet at handlingsrommet til de mer sårbare eller ressursvake, de marginaliserte, vil bli særdeles innsnevret (Norvoll, 2014, s. 75). I følge Giddens strukturasjonsteori fyller aktør og struktur hverandre ut og danner helhet sammen (Aakvaag, 2008, s. 130). Der det utøves sosial kontroll vil denne sirkelen se veldig skjevdelt ut, og den gjensidige påvirkbarheten er ikke lenger gjensidig. Slik blir det umulig for aktør og struktur å få det beste ut av sitt potensiale. Aktøren kan ikke være fri, kreativ og kompetent til å handle fordi strukturene ikke lenger gir muligheter men begrensninger (Aakvaag, 2008, s. 130).

4.2.2.1 Thomas-teoremet

Det såkalte Thomas-teoremet, at "*situasjoner som oppfattes som virkelige, blir virkelige i sine konsekvenser*" (Tjora, 2012), kan sees i sammenheng med hva som skjer med individet når man faller utenfor et fellesskap på grunn av et slikt stempel. Aktørens subjektive tolkning blir avgjørende for han eller hennes forståelse av sannhet og opplevelse av sammenheng, og både begripelighet og håndterbarhet blir satt på prøve. Antonovskys tidligere presenterte tabell (Antonovsky, 2012, s. 43), antyder at begripeligheten hos aktøren vil være lav dersom samfunn og struktur har fortalt deg hvordan du eller din situasjon er. Samtidig kan man påstå at aktørens tro på at det samfunnet sier er sant, gjør at aktøren selv føler at han eller hun har høy begripelighet rundt sin opplevelse av sammenheng, jamfør deltakerne som skal på restaurantbesøk. Setter man dette i sammenheng med grad av håndterbarhet og meningsfullhet, vil det kunne resultere i to forskjellige utfall. Hvis man tror man forstår sin situasjon og håndterer den deretter kan man finne mening. Hvis man derimot forstår den på falske premisser, det vil si at man egentlig ikke forstår sin situasjon men aksepterer den slik den har blitt deg fortalt, vil man kunne håndtere den og finne mening. Men man vil også kunne ha vanskelighet med å finne mening. En feilplassert merkelapp, et stigma, kan sågar gi et enormt grunnlag for feiltolkning.

4.2.2.2 Merkelapper og egenverdi

Erving Goffmann bruker "*stigma*" som begrep innenfor sosiologisk teori for å beskrive hvordan andres uttrykk og oppfatning av et individs avvik, forplanter seg til individet selv. Det beskrives i Norvoll som "*et sosialt fenomen som har røtter i sosiale relasjoner, og som skapes av samfunnets kultur og strukturer*" (Norvoll, 2014, s. 120). Anine i kaféen sier at fordi hun ikke kan norsk, så får hun ikke en sjanse på arbeidsmarkedet. Hun mener selv at dette er årsaken til hennes arbeidsledighet over lang tid. Samtidig forteller hun om sin mann, som heller ikke kan norsk, men som ble "headhundet" til en norsk arbeidsplass på grunn av sin kompetanse. Dette kan man diskutere innenfor flere tematikker, i denne omgang var det meningen å tjene som eksempel for hvordan et stigma kan ta bolig i oss. Goffmann beskriver sosialt avvik og annerledeshet som grunnlag for stigma, og at det kan føre til vaklende og usikker samhandling med andre.

Hvis denne gjensidige usikkerheten forankres, kan det i verste fall føre til diskriminering og sosial eksklusjon (Norvoll, 2014, s. 120). Link og Pheland (2010) sier at stigma fører til *”et skille mellom de og vi, som opprettholder avstandsforholdet og avmaktssituasjonen”* (Norvoll, 2014, s. 121).

I senere tid er det dokumentert at stigmatisering handler om *både ”kognitive, emosjonelle og atferdskomponenter”*, og at man skiller på stigma som *”finner sted”* og *”opplevd”* stigma (Norvoll, 2014, s. 121). Disse kan overlape, men det er ikke gitt. *”Personen kan fortolke responser fra omgivelsene som tegn på stigmatisering i stedet for som kun vanlige responsmåter overfor hverandre i det sosiale livet”* (Norvoll, 2014, s. 121). Det vil si at du har adaptert som sannhet det du har blitt fortalt, og dermed sammenblandes vanlige tilbakemeldinger fra andre med tidligere stigmatiserende erfaringer. Slik er stigmatisering selvforsterkende og gjør det vanskelig å bli kvitt. Halsa (2008) peker på et dilemma, såkalt dobbeltstigma, som kort sagt betyr at et stigma kan føre til et annet (Norvoll, 2014, s. 121-122). De eks-kriminelle ungdommene i fortellingen over opplever stigma som går på utseende. De har tatoveringer og en type klesstil som gjør at de antakeligvis vil bli assosiert med kriminalitet – kanskje også vold. Hvis de i tillegg har barn, vil det være stor sjanse for at de også blir stereotypifisert som dårlige foreldre (Norvoll, 2014, s. 122). Disse *”gutta”* driver også med en form for selvstempling (Norvoll, 2014, s. 123) når de konstaterer at de ikke på hører hjemme på den restauranten de har gått inn på, men heller burde gå et annet sted. Sosialarbeideren forsøker å rette opp deres nedvurdering av egen verdi ved å poengtere at deres penger er like mye verdt som noen andres. Dette fungerer som såkalt *”quick-fix”* i situasjonen for å hindre dem i å forlate restauranten. Men skal man endre opplevelsen av sin verdi, må det sannsynligvis mer omfattende prosesser til.

4.2.2.3 Reversering

Det amerikanske sosiale entreprenørskapet som jobber med de eks-gjengkriminelle har fjerning av tatoveringer som gratis tilbud. Dette anses som en del av prosessen som må til for å komme ut av miljøet de er i. Tiffany sier at mange synes det er vanskelig å fjerne tatoveringene fordi de skaper identitet, og er en billett inn i en bestemt type fellesskap.

It's not helpful when you go looking for a job, or if it's devils horns on your forehead, you know. These things can be inhibitors to getting work so for people who kind of wanted to transform a little bit and change the directions of their life, it can be useful to get these off. Plus it's also kind of dangerous you know... many of them are gang related. And that's one reason to take them off, for safety and opportunity. Clean slate, literally. (...) and it's complicated for some people, some people don't aren't ready to remove them because they have meaning for all those reasons.

Argument her er at det er vanskelig å få jobb hvis du skiller deg for mye fra det som er ansett som normalen. Man kan diskutere hva som er normalen, dette gjør Yin et poeng ut av i sin fortelling. Hun sier at normalen på hennes arbeidsplass er at alle ser veldig forskjellige ut, og at hun skulle ønske flere arbeidsgivere la vekt på dette. I rapporten "Sosiale entreprenørskap som virkemiddel i innsatsen mot fattigdom" sier peker Kobro og Gustavsén på at vi i Norge har sett økning av sosiale ulikheter som følge av flere fattige. Derfor bør den tradisjonelle velferdsmodellen kanskje justeres noe for å nå de nye grupperingene bedre (Gustavsén & Kobro, 2012, s. 4). Eimhjellen og Loga poengterer at det er på tide å "*øke mangfoldet i tilbudet*" (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 23). I dette legger de at spesielt i Skandinavia har det vært et ganske homogent samfunn hvor vår velferdsmodell med universelle rettigheter har vært ganske greit å gjennomføre. Nå øker mangfoldet, og vi må se på modellen på nytt.

4.2.3 Overbelastede lokale samfunn

I rapporten "Helsefremmende lokalsamfunn- hva sier forskningen" forholder forfatterne seg til Awofesos gjengivelse av Verdens helseorganisasjons (WHO) definisjon av hva et helsefremmende lokalsamfunn er; "*et lokalsamfunn som utvikler fysiske og sosiale miljøer som gjør det mulig for folk å støtte hverandre i alle livets funksjoner og oppnå sitt fulle potensial*" (Hofstad et al., 2016). Dette er en ganske vid definisjon, men poengteres videre med at ;

WHO's modell bygger på "good governance"- bred politisk forpliktelse, intersektoriell planlegging, partnerskap, medvirkning, måling og evaluering. Utgangspunktet er en forståelse av at helse skapes, fremmes og opprettholdes som en følge av en blanding av individuelle forutsetninger, livsstilsvalg og betingelsene i de miljøene en opererer (Hofstad et al., 2016).

4.2.3.1 "Underserved" og "overburdened"

Tiffany og Eva bruker uttrykkene "underserved" og "overburdened" når de skal beskrive lokalsamfunnene som størsteparten av deltakerne kommer fra. Med "underserved" menes mangel på ressurser til å bygge opp skoler, fritidstilbud og andre aktiviteter som skaper trygghet og forutsigbarhet. "Overburdened" er i samme genre og handler om et lokalsamfunn som har mer å håndtere enn de har kapasitet til. De amerikanske skolene og fritidstilbudene speiles av befolkningens økonomi og mulighet til å betale skatt. Dette kan antas å være et resultat av en velferdsmodell som står for behovsprøving, hvor sosial reproduksjon kan bli resultatet.

I Norge har vi et system for arbeidsledighet, for bolig, for støtte til mat og pass av barn, og vi har offentlige skoler som skal sikre lik utdanning. Vi har forskjellige type aktiviteter med tilskuddsordninger økonomisk, og mange har mulighet til å betale for at barna skal få spille i korps eller gå på turn. Til tross for at det ser ut som om vi har det slik, er det likevel et tiltakende problem med fattigdom, slik Kobro og Gustavsen (2012) rapporterer om. De viser til forskning som varsler at *"fattige voksne er utsatt for selvbildereproduksjon, tap av selvtillit og redusert tro på egne evner og ressurser med en følelse av skam. Dette kan medføre isolasjon og handlingslammelse. Å leve i en situasjon som fattig kan dermed sementeres"* (Gustavsen & Kobro, 2012, s. 18). Tina betrakter dårlig tilbud til barn og unge som en risikofaktor for utenforskap, spesielt for dem med innvandringsbakgrunn. Dårlig tolker jeg dithen at hun mener lite utvalg og/eller at det koster for mye. Man kan anta at hun mener at det er vanskeligere å inkluderes hvis man mangler et samlingspunkt hvor man kan knytte kontakter, som for eksempel en fritidsklubb. Byplanlegging er således eksempel på et viktig verktøy. For å unngå at de billigste boligene blir samlet i ett område og tiltrekker seg en bestemt del

av befolkningen, kan man satse på sosiale verdier som tilhørighet og samhold i stedet for å være med på å skape stigma eller i verste fall parallelle samfunn. Forutsetningene for å få til et helsefremmende lokalsamfunn kan i følge forskerne deles inn fokusområdene tilhørighet, nærmiljø og ytre miljø.

Sammenhengen mellom tilhørighet og helse er sammensatt og har å gjøre med faktorer både på individnivå, slik som sosial støtte (Cohen og Wills, 1985), selvtillit og opplevelse av mening i tilværelsen (Lambert et al., 2013)(...). På et mer overordnet nivå påvirker tilhørighet trygghet og stabilitet i samfunnet (Wilcock & Hocking, i Hofstad et al., 2016).

4.2.3.2 Å fremme fellesskap

Forskerne påpeker at å være integrert vil si å være medlem i flere fellesskap. Dette gir gode forutsetninger for å tilegne seg sosial kapital (Aakvaag, 2008, s. 153). Sosiale relasjoner preget av gjensidighet og anerkjennelse er med på å skape tilhørighet, og gjennom felles erfaringer knyttes relasjonene tettere sammen. De trekker frem mestring som grunnlag for ønsket om å delta i fellesskapet, samt fysiske og psykiske barrierer som stigma og skam som ødeleggende for deltakelsen (Hofstad et al., 2016). I rapporten kommer det frem at tilrettelegging av gang- og sykkelstier, lekeplasser og natur er aspekter ved nærmiljøet som har innvirkning på om lokalsamfunnet er helsefremmende. Om man har noen å gå sammen til skolen, eller noen å prate med på lekeplassen mens barna leker, spiller en rolle for både fysisk og psykisk helse (Hofstad et al., 2016).

Det legges vekt på faktorer i det ytre miljøet som luft- og vannkvalitet, samt støy og utslipp. Dette kan ha konsekvenser som for eksempel hodepine men at også mer alvorlige sykdommer kan oppstå. I Norge vil man ha velferdsordninger som støtter opp økonomisk ved sykdom eller uførhet, men likevel vil det være store muligheter for at bosted må være så billig som mulig for å klare å dekke utgiftene. I USA vil det være slake eller ingen sikkerhetsnett som dekker denne typen utfall, ettersom man får økonomisk dekning for sykdom ved å ha helseforsikring. Gitt at man har, vil man kunne få dekket

noe medisin og behandling, men i likhet med Norge ville bosted være nødt til å være så billig som mulig for å kunne dekke utgifter (Hofstad et al., 2016). I slutten av rapporten oppsummeres det med at

betingelsene for å ta hensyn til faktorer som skaper helsefremmende lokalsamfunn er i utgangspunktet gode, dersom det finnes vilje, kompetanse og kapasitet lokalt (...). Folkehelsearbeid har sprengkraft i seg fordi det bærer på ubehagelige sannheter knyttet blant annet til sosial ulikhet i helse, og det kan utfordre inngrodde institusjonelle normer og praksiser samt fordeling av makt og posisjoner (Hofstad et al., 2016).

Dette kan sees i sammenheng med det Eimhjellen og Loga omtaler som aktivt medborgerskap i velferdspolitikken, hvor økt lokal medvirkning er en av de sentrale målsettingene. Eimhjellen og Loga mener sosiale entreprenørskap kan være med å bidra til dette (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 74-75). Medborgerskap kommer jeg tilbake til under kapittelet om "Samskaping og samfunnshelse", under avsnittet om aktivt medborgerskap.

4.2.4 Oppsummering

Deltakerne og sosialarbeiderne har pekt ut manglende inkludering, stigma og overbelastede lokalsamfunn som såkalte huller i systemet som har noe å si for deltakernes helse og opplevelse av utenforskap. Slik disse funnene fremstilles, opptrer de som mangler. Ved å forsterke disse områdene, har man mulighet til å bedre forhold som for mange skaper dårlig helse. Sosialarbeiderne viser frem at de jobber med tematikk for å forebygge ytterligere dårlig helse, men også for å reversere allerede dårlig helse. Man kan hevde at det sosiale entreprenørskapet som metode har en helsefremmende effekt på den måten at aktør og struktur sees i sammenheng. Sosialarbeiderne jobber etter en metode som ser etter hvert enkelt individs potensiale, og forsøker å endre på eller fjerne eventuelle stigma. Det fokuseres ikke så mye på fortid men fremtid og muligheter. Samtidig fokuseres det på å lære, ikke å være utlært, og å finne løsninger sammen. Det kan se ut til at sosiale entreprenørskap i USA fungerer

som plaster på såret. Dermed kan det hevdes at i land som følger en liberal velferdsmodell, vil sosiale entreprenørskap spille en viktig rolle for mange der og da. Hvis man ser etter langvarige endringer, må nok metoden sees i sammenheng med det politiske systemet. I land som i hovedsak produserer velferdstjenester etter den sosialdemokratiske modellen, vil sosialt entreprenørskap som metode kunne virke utfyllende. Kritikken av denne metoden omhandler hvor vidt den utfordrer vårt velferdssystemets kvalitet. Det pekes imidlertid på et metningspunkt for vår velferdsproduksjon, og Vike minner oss på at vi må ta tilbake samfunnsansvar og dugnadsånd (Vike, 2004,s. 9-18). Alt kan ikke hvile på staten, noe må vi bidra med som medmennesker også. I USA brukes terminologien "overburdened" og "underserved" om lokalsamfunn som fungerer dårlig. Her kan sosiale entreprenørskap ha helsefremmende effekter ved å være et tilbud tilpasset det som er den mest belastende utfordringen i området, for eksempel gjengriminalitet. I Norge synes nok lokalsamfunnet som velfungerende, men Hofstad et.al påpeker flere elementer som øker risikoen for utenforskap. Også her kan sosiale entreprenørskap være en metode som tilpasses en lokal utfordring, som for eksempel inkludering eller fattigdom. Den kollektive tankegangen om det prinsipielle bør uansett kunne tåle at det tilpasses noen tilbud til de som faller utenfor. "Straffen" for å representere en annerledeshet, er å bli tilpasset en annen form slik at man får motta et tilbud. Med økende mangfold er det behov for å tilpasse systemet. Dette fremmer helse og hemmer utenforskap.

4.3 Samskaping og samfunnshelse

I dette kapittelet beskriver deltakerne og sosialarbeiderne hvilke faktorer som er av betydning for deltakernes utholdenhet og mestring i det sosiale entreprenørskapet. Mange viktige faktorer ble nevnt. Jeg har imidlertid valgt å fokusere drøftingen rundt aktivt medborgerskap, trippel bunnlinje og sosial støtte som hovedkategorier. Hva som legges i disse kategoriene, utdypes under hver og en.

4.3.1 Historier fra USA

Deltakerperspektivet

Pam som har jobber i verkstedet fortalte oss om hennes opplevelse av å komme kvinnesenteret. I mine feltnotater har jeg skrevet;

Hun snakket med noen på senteret som veiledet henne hele veien frem til riktig sted, uten å legge på røret. Da hun kom frem og inn på senteret, falt hun ned på kne i lettelse, og tårene strømmet på. En av de som først så henne, ba de andre kvinnene om å komme bort, hun sa: "hey, this woman needs a hug!" Alle sammen omfavnet henne, og Pam beskriver det som en dag hun aldri vil glemme. Hun fikk mat og klær og et nettverk der, og etter hvert også tak over hodet. Så fikk hun jobb i verkstedet og siden har hun vært der. Og hun sier hun aldri skal noe annet sted.

Sosialarbeiderens perspektiv

Anne forteller om samspillet mellom deltaker og sosialarbeider.

They know this is not about hierarchy, like, we are all in this together. Some of us experience it in different ways, uhm, yeah. I think when my supervisor chief executive officer goes down stairs they like feel respected. So helping people feel more respect from the whole team here, not just their case manager. (...) it makes me sad too, seeing someone that has literally slept on the streets that night coming in here. And what really breaks my heart is when they come in and give back. Like, really you should be taking a nap, (ler litt) taking care of yourself. But they are mopping our floors. (...) And there is something to that, this need to give back. I don't know if it is more about women or not but it seems so important for the women to like want to help out.

Vi sier til hverandre; V: *"yeah, they feel important and needed I think, don't you think?"*

A: *"yeah. And thanked and recognized."*

Anne fortsetter fortellingen slik;

Uhm, so anyway, we explored a lot ideas, we asked the women what they wanted and uhm that CEO, or chief executive officer at the time, uhm, had a lot of support from a funder to explore social enterprise. (...) She chatted with the women who all had crafting backgrounds or the ability to sew or, uhm so that it all kind of came together. Some products were designed by the women and volunteers. (...) sometimes we have like creative design meetings, throw out ideas, uhm (...) Just kind of like work it out. (...) then they started to just playing with it like I was there when they were like “oh, it doesn’t work when you put it on this way, let’s put the paper on this way.”(...) So, we’ve had 22 women have jobs like that the last two years. And we have like a 60 percent success rate so either women gets jobs somewhere else or going on to more training.

4.3.1.1 Sammen drag:

Pams historie handler om å bli trodd, å få støtte og å motta kjærlighet og hjelp uten forbehold. Den handler om hvordan hennes bakgrunn ikke var viktig for hva hun kunne få av muligheter fremover, om mestring og anerkjennelse. Fortellingen beskriver også hennes takknemlighet og at hennes lojalitet for senteret varer livet ut. Anne beskriver hvordan hun og de andre som jobber på stedet ønsker å tilbringe tid sammen med deltakerne, og hvordan deltakerne på denne måten føler seg respektert. Sosialarbeiderne imponeres av deltakernes ønsker om å gi tilbake og anerkjenner deres styrke ved å uttrykke beundring. Deltakerne er delaktige i kreative myldringsprosesser og er med på å bestemme hva som lages og hvordan sluttproduktet skal se ut.

4.3.2 Historier fra Norge

Deltakerperspektivet

I kaféen samtaler jeg og Anine om hvordan hennes arbeidshverdag forløper.

V: Er du med å bestemme din dag eller hvordan du skal jobbe eller hva du skal gjøre?

A: (Vikarierende daglig leder) bestemmer det.

V: Ja. Så hvis du har en god ide, kan du si den til (vikarierende daglig leder) da?

A: Ja, jeg gjøre det. For det er, hvis jeg think det er ikke virker med kjøledisken og sånn, så da jeg snakker med (vik.dagl.leder). Noen ganger kunder hvis jeg i kassa de sa til meg det er ikke sånn, hvorfor det blir ikke sånn, så da vi prater sammen med (vik.dagl.leder). (...) Men her, da kan jeg lære nye retter. When jeg begynne å gå i den kantina, jeg lage, lære norsk retter. Og her jeg falaffel og andre retter also. Og de forskjellige damer, en fra Syria, en fra Kasakhstan, noe sånt. De har sine egen retter, ikke sant. Så det lærer jeg å lage her. Så jeg bare ” å ja, det kan vi gjøre!”

Sosialarbeiderens perspektiv

Kaféens daglige leder Tina beretter om ideologi og motivasjon.

Og det med matsvinn! Og så e det det med miljøprofilen at vi forhold oss til bærekraftig, at vi gjenbruka ting, vi bruka brukte ting, vi kjøpe ikke nytt. Og at vi kaster minimalt. (...)Det e den bunnlinja som e så viktig. Eh, og den har ikke entreprenørskapet. Så det e samfunnsengasjementet det veldig sosiale samfunnsmessige, det er den som lissom er bunnlinja vårres her, og det økonomiske selvfølgelig, og det e jo at vi skal være miljøbevisst samtidig som vi skal bry oss om samfunnet. Ka kan vi gjør? Ka kan vi gjør før at vi kan få til at det skal fungere bedre?

Videre prater vi om hva som er de viktige tingene å lære bort til mottakerne på huset.

Blir det heilt feil så går det heilt greit, det er ingenting i verden vi ikke kan rette opp. (...) vi har medarbeidersamtaler, det er veldig viktig å ha. Ja, vi har medarbeidersamtaler for enkeltindivid og så har vi workshop som er praksis da. Og da er jo i sammenheng med uka og der kom ofte tema som ”å, nu forrige uke så hadde æ et kort som ikke virka og så skulle jeg ta betalt og så kom det ut en kvittering og så måtte de signer på det. Skal jeg ta vare på den signaturen eller sku æ lissom kast den?”(...)

Fiona som jobber med arbeidstrening snakker om resiprositet og lederstil.

Vi strikket luer og så leverte til (navn på mottakergruppe). Og det var en grunn for det som. Jeg bare tenkte at vi må levere eh det som vi gjør det frivillig vi må levere til noen som opplever kanskje akkurat samme som vi innvandrere har opplevd, og bli sett. Jeg tenkte at det de også trenger å bli sett som de er. (...) Det er ikke en (nasjonalitet) som sitter her og snakker med dere.

Om sin lederstil sier hun;

Alene, kunne jeg ikke gjøre noe i det hele tatt. (...) Så jeg prøver alltid å involvere dem. (...) Da tenkte jeg nei nå tar jeg ehm jeg har ganske mye makt for å bestemme selv. (...) Men jeg tenker at jeg skal ikke være sjef. Jeg skal være leder, ikke sant? Da for å være en leder da du trenger å ha det folk som er med og det er vi, det er ikke jeg. (...) Mitt kommer, jeg alltid deler først sånn delingskultur, og de jeg har sagt det til dem at her er det delingskultur. At alle må dele, INGEN er bedre enn den andre. (...) ingen skal være flau over å si at dette kan jeg ikke. Så det skal være sånn at folk skal ikke tenke at nei nå må jeg skjule ting fordi kan brukes mot meg. (...) se mennesker der de er, ikke der du er.

4.3.2.1 Sammendrag:

Anines fortelling kan forstås som at hun mener at på sin arbeidsplass får hun være med å bestemme og komme med ideer når hun har det. Hun opplever å bli hørt, og sier at hvis det oppstår konflikt, løser hun det sammen med sin daglige leder. Hun mottar veiledning og støtte, og blir samtidig utfordret til å tørre å gjøre selvstendige valg. Tina beretter om et sterkt personlig engasjement som hun ønsker å dele med deltakerne. Det gjenspeiler tanker om fremtid, samfunn og miljø. Hun beskriver hvordan sosialt entreprenørskap som metode oppfyller flere ting på en gang og er en slags gavepakke til samfunnet. Fortellingen handler om aksept og støtte, og forståelse for å trå feil. De har felles samlinger hvor alle er med å ta opp temaer til diskusjon og hvor de sammen finner løsninger. Fiona understreker betydningen av å se mennesker der de er. Hun

beskriver et kollektivt sosialt ansvar og sier noe om hvordan samfunnet bør være mer fleksibelt. Hennes lederstil er med vilje defensiv og hun begrunner det med at det er mer fruktbart å gjøre ting sammen og å bruke hverandre som ressurser for å nå målet. Hennes posisjon og mulighet til å bestemme selv synes ikke å være viktig for henne.

4.4 Drøfting: På hvilken måte gir samskaping god samfunnshelse?

Drøftingen er delt inn i tre hovedkategorier; aktivt medborgerskap, trippel bunnlinje og sosial støtte og mestring av stress. Hver og en forklares eller utdypes underveis.

4.4.1 Aktivt medborgerskap

Aktivt medborgerskap er en sentral del av diskusjonen rundt behovet for en ny type velferdsproduksjon (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 7). Eimhjellen & Loga sier i sin forskning at dette knyttes til "økte muligheter for å velge leverandør av velferdstjenester, en økt myndiggjøring av brukerne av tjenester og en økt lokal medvirkning og nærhet til politiske beslutninger" (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 75). Deltakelse forekommer som oftest ved at medborgerne får delta i forarbeidet til endringer, for eksempel ved å svare på høringer eller ved å komme med lovforslag. Medbestemmelsen skjer på "in-put" siden av det politiske systemet, ikke på "out-put" siden. Medbestemmelse blir kun gjeldende i innkommende og teoretiserende fase. Pestoff argumenterer for at dette ikke er nok. Vi må også fokusere på medvirkning i implementeringen av lovene og endringene, for å kvalifisere til termen deltakende demokrati (Pestoff, 2016, s. 2).

4.4.1.1 Co-production

"Co-production" betyr likeverdighet i produksjonen (Pestoff, 2016). Fritt oversatt mener Pestoff at co-production retter søkelyset mot muligheten for å kunne finne nye og bedre kollektive løsninger på sosiale utfordringer. Systematisk tar man beslutninger i begynnelsen av prosjekter når man vet minst. Hvis man ser på løsninger som foreløpige

og i en prosess, vil det være mulig å justere beslutninger som tas eller ha innvirkning på implementeringen av dem. Dette kalles co-production (Pestoff, 2016, s. 4). Begrepet stykkes opp i co-creation og co-production, hvor førstnevnte betegnes som input siden av endringen, og co-production som medvirkningsprosessen i både input og output-fasen. OECDs henstillinger om at vi i takt med at samfunnet forandrer seg må "rethink democracy"(Pestoff, 2016, s. 5) for å finne bedre metoder for å produsere velferd, og for å aktivisere medborgerne i større grad. På dette punkt undrer Pestoff om co-production kan være en slik metode (Pestoff, 2016, s. 6). På norsk har samskaping blitt brukt innenfor samme politiske tankegang rundt den aktive medborgeren. Det handler om medvirkning og opplevd grad av demokrati, men mangler nyansen og skillet til Pestoff rundt hvor i prosessen man får medvirke. Kobro med flere har oversatt dette til norsk og kaller det tynn og tykk samskaping (Kobro, 2018, s. 13). Anine, Fiona og Anne legger vekt på hvordan deltakere og utøvere har felles kreative idemyldringer og erfaringsutvekslinger, som de sammen videreutvikler og setter ut i virksomhet. De forteller om prøving og feiling, og diskusjoner for å bli enige om hvordan utfallet skal være. Deretter er de med på selve gjennomføringen. Slik kan det se ut til at de gjennomfører en form for samskaping, eller mer nøyaktig det Pestoff betegner som co-production. De deltar på input- og output-delen av prosessen, og skaffer seg på denne måten større eierskap i prosjektet. Ved å jobbe sammen slik, skapes vi-følelse og samhold.

4.4.1.2 Å skape sammen

Anne forteller om mottakere som føler seg anerkjent og sett når de gjør noe sammen med sosialarbeiderne på stedet. På denne måten skapes en lojalitet til stedet eller bedriften, og fører til at alle ønsker å yte mest mulig. I Giddens teorier om handling vil man kunne se denne lojaliteten i sammenheng med at vi er eksperter på vårt felt, og at førstehåndskunnskap er verdifullt når man skal skape endringer (Aakvaag, 2008, s. 131). Den kunnskapen vi har implisitt gir oss oversikt over situasjonen og på denne måten kan vi bedre gi uttrykk for hvilke endringer vi ønsker. Samtidig er denne kunnskapen med på å rasjonalisere handlinger, og kan være med å begrense egne og påvirke andres handlingsrom. Dette kan hevdes å slå inn ved en input-situasjon. Dersom man får

mulighet til å delta i implementeringen av en endring, vil man kunne oppleve at andres kunnskap kan være med å øke forståelsen for ulike måter å løse utfordringer på. Giddens mener aktøren handler etter beste evne. Dette har ikke nødvendigvis noe med intensjon å gjøre, men med hvilken kompetanse man innehar (Aakvaag, 2008, s. 131-132). Han bedyrer at man til en viss grad trenger regler og regelforståelse for å være fri, og at dette gir oss utvidet handlingskapasitet (Aakvaag, 2008, s. 138). Risikoen er at regler gir oss strukturer som kan føre til reproduksjon av negative sosiale mønstre og institusjoner, mens vinningen er at de vedvarer bare hvis vi tillater det. Giddens sier at hvis sosiale strukturer forblir urørt er det fare for at blir de konstante. Han peker på "utviklingen av institusjonaliserte risikomiljøer, som påvirker livsmulighetene til millioner" (Giddens, 1997, s. 92) som en risikofaktor ved den moderne verden. Der hvor det eventuelt finnes slike negative strukturelle elementer, kan de påvirkes positivt ved å utvide vår begripelighet og forståelse via større medvirkning.

Vår implisitte kompetanse omtales som begripelighet (Antonovsky, 2012, s. 40). Målsettingen med "salutogenese" er å eie et redskap som kan hjelpe til med å oppdrive kilden til entropi, det vil si stress og indre uro. Ved at deltakere i sosiale entreprenørskap får være med å samskape, får de direkte påvirkning på sin egen tilværelse. Antonovsky hevder at uten medbestemmelse "reduseres vi til objekter" (Antonovsky, 2012, s. 106), og at medbestemmelsen må være "sosialt verdsatt" (Antonovsky, 2012, s. 107) for å gi mening. Hvis utøvere og deltakere får mulighet til å møtes der deltakeren er, kan de sammen finne han eller hennes iboende ressurser og muligheter til å mestre. Deltakerens opplevelse av sammenheng styrkes, og grensene forflyttes når man opererer innenfor trygge rammer (Antonovsky, 2012, s. 37-40). Man kan påstå at salutogenese oppfordrer til samskaping.

4.4.2 Trippel bunnlinje

Innledningsvis i denne avhandlingen siterte jeg amerikanske Yin, hvor hun forteller om hvordan alt henger sammen, "it's connecting the dots." Med dette mener hun at å kombinere bedrift og å skape arbeidsplasser, med miljøvern og samfunnsansvar er svaret på fremtidens velferdsutfordringer. Man kan hevde at den liberale

velferdsmodellen (Eimhjellen & Loga, 2016, s. 28) tvinger frem denne typen løsninger fordi velferdstjenestene er behovsprøvd, og man satser lite på forebyggende arbeid. Yin sier kombinasjonen av de ulike elementene gir en helhetlig løsning på både mikro og makronivå, både individ og samfunn blir ivaretatt jamfør Giddens strukturasjonsteori om hvordan struktur og aktør gjensidig påvirker hverandre. Antonovsky bekrefter dette med å si at god helse har å gjøre med mer enn én ting, man må se kompleksiteten i samspillet mellom samfunn og menneske. Fiona snakker om å gi tilbake til andre som trenger deres hjelp. Hennes arbeid ser ut til å motiveres av å hjelpe, og ønsker også å hjelpe sine deltakere til å oppleve den gode følelsen av å hjelpe. Derfor strikker de for eksempel luer som gis til trengende. De praktiserer ideologi, ser noen som trenger å bli sett og opplever en styrket opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 2012, s. 39). Når sosialarbeiderne forteller om sin virksomhet, gir de inntrykk av at den triple bunnlinjen gir gevinst på flere områder. Det gir engasjement i gruppen og styrker opplevelsen av å jobbe som lag mot noe i fremtiden. Dette kan hevdes å ha en helsefremmende effekt.

4.4.3 Sosial støtte og mestring av stress

Sammenhengen mellom sosial støtte og behandling er viktig og riktig, men det har i stor grad vært lite fokus på hvordan og hvorfor sosial støtte fungerer (Antonovsky, 2012, s. 139). Dette knytter Antonovsky til opplevelse av sammenheng (OAS); "en generell forventning om at stressfaktorer er meningsfylte og begripelige, utgjør det motivasjonsmessige og kognitive grunnlaget for mestring (...)" (Antonovsky, 2012, s. 148). Personer med sterk opplevelse av sammenheng velger bevisst den mestringsstrategien hun eller han mener er best egnet til å løse sin situasjon, i motsetning til personer med svak OAS som vil oppleve forvirring (Antonovsky, 2012, s. 148). Kvaliteten av den sosiale støtten er særdeles viktig for å mestre, samt det som kalles for egoidentitet (Lønne, 2018). Sistnevnte handler om i hvilken grad individet er i stand til å verdsette seg selv høyt nok til å tro at mestring er mulig. Hofstad med flere sier i sin rapport at sosial støtte er avgjørende for et helsefremmende lokalsamfunn (Hofstad et al., 2016). I denne rapporten kan det se ut til at de har benevnt stress som negativ påvirkningsfaktor, mens Antonovsky mener det er en tosidighet. Stress kan være motiverende gitt at man har en god måte og håndtere det på (Antonovsky, 2012,

s. 36). Hofstad og kollegaer tar for seg stress i form av ytre faktorer, som støy og luftkvalitet. Det er altså et poeng når man omtaler stress i rapporter og politiske fremovermeldinger å poengtere kriteriene for faktorene man måler og analyserer.

Ved å gi de norske deltakerne i de sosiale entreprenørskapene forutsigbarhet i forhold til jobb og fremtid, eller ved å tilpasse mulighetene til brukerne vil man kunne redusere stressfaktoren hos den enkelte. Det kan også tenkes at man kunne endre den fra negativ til positiv, slik at det ville være mulig å bruke det som drivkraft. Men da må det først ligge til rette for mestring. Dette ser ut til å være Fionas arbeidsetiske rettesnor når hun forteller om delingskultur og at de må samarbeide for å finne de beste løsningene. Hun vil være leder og ikke sjef, noe som reflekterer at hennes begripelighet og opplevelser av sammenheng er sterk. Hun gir inntrykk av å stå sterk i troen på mestring, og opplever og ønsker at andre også skal oppleve det. Ved at hun fremelsker tykk samskaping (Kobro, 2018, s. 13), skaper hun mestringsmuligheter for de andre. Slik kan deres negative stress snus til en positiv drivkraft som vil kunne drive både individet og bedriften fremover.

Våre bevissthetsferdigheter gir i følge Giddens teorier forståelse av hvordan mestringsfølelsen kan være svak eller sterk hos aktøren. I det underste laget i vår bevissthet ligger underbevisstheten hvor det kan ligge avleiringer og spor fra tidlig barndom (Aakvaag, 2008, s. 134). Disse sporene, sammen med kvalitativ god støtte, vil utgjøre noe av grunnlaget for tidlig mestring. Man erverver spor som blir verdifullt grunnlag for senere opplevelse av sammenheng. Deltakerne i de amerikanske sosiale entreprenørskapene lever ofte under ekstreme forhold, med både ytre og indre stressfaktorer. Anne forteller om hvordan de hjemløse kvinnene har et sterkt ønske og behov for å gi tilbake. Dette handler om takknemlighet, men også om anerkjennelsen de har fått samt opplevelsen av å bli sett og trodd. Denne formen for sosial støtte senker det negative stressnivå og gir deltakerne lyst og tro på at en ny start er mulig.

4.4.4 Oppsummering

Å skape noe sammen, å få medbestemmelsesrett, å se det store bildet og å få hjelp til å utnytte sitt eget potensiale. Dette pekes ut av både deltakere og sosialarbeidere som helsefremmende effekter som har hjulpet deltakerne å utvide sin forståelse og sine grenser. Waal og Helgelan fremhever betydningen av at noen har forventninger til deg. Dette fremmer opplevelsen av å bli anerkjent og gir mestring. Det motsatte vil kunne hevdes å være usynlig. Waal og Helgelan forklarer anerkjennelse som; *” å bli sett som menneske, at noen har bestemte forventninger til deg og vil bli skuffet hvis disse ikke blir oppfylt”* (Heggen, 2004, s. 134). Hvis ingen forventer noe, vil det kunne påvirke ønsket om å mestre. Det vil også kunne gjelde ved uoppnåelige forventninger. Nøkkelen er muligens å stille forventninger deltakeren selv er med på å formulere. Å snu negativt stress (Antonovsky, 2012, s. 148) om til sterk drivkraft, må gjøres under samstemte betingelser. Deretter kan man høste bekreftelse og erverve ytterligere tro på mestring via utvidet begripelighet og håndterbarhet. Dette ser ut til å være felles ervervede erfaringer i de sosiale entreprenørskapene informantene representerer. På lang sikt vil dette sannsynligvis være samfunnsøkonomisk bærekraftig.

4.5 Å høre til

I dette kapittelet trekker deltakere og sosialarbeidere frem relasjonelle faktorer, som har vært av avgjørende betydning for hvor vidt deltakerne i de sosiale entreprenørskapene har lyktes i sin jakt på tilhørighet. Disse faktorene drøftes under hovedkategoriene “Den signifikante andre”, “Kinship” og “Å få hjelp til å flytte grenser.”

4.5.1 Historier fra USA

Deltakerperspektivet

I et av de sosiale entreprenørskapene møter vi guide og sosial navigatør Oscar som viser oss rundt og forteller sin historie. I mine feltnotater fra 31.10.2017 skriver jeg:

Oscar guiden vår, 22 år, innadventt men ikke sjenert. Han forteller historien sin litt innøvet men likevel med mye følelser. Oscar har vært inn og ut av fengsel mange ganger. Bestandig slitt med å finne meningen med tilværelsen. Har vært ut og inn av (navn på sosialt entreprenørskap) mange ganger, understreker at døren alltid er åpen. Motivasjonen har vært å få betalt for jobber på (navn på sosialt entreprenørskap) fordi han ikke får jobb noen andre steder. Her har man fokus på healing og prosessen rundt hele personens endring. Oscar har barn og kjæreste. Kjæresten var tilstede da Oscar ble skutt i hodet. Hun har hatt mye å takle rundt situasjonen, han husker ingenting. Han har lammelser i armen og i ansiktet, og har øvet opp igjen taleevnen. Da han lå på sykehuset var den første han så da han våknet tanten sin. Det hadde han ikke ventet. Kjærlighet og omsorg er generelt uventet.

Sosialarbeiderens perspektiv

Eva som jobber i det samme sosiale entreprenørskapet forteller om en av sine deltakerrelasjoner.

I just got a letter from one of my clients, he is in prison now. Uhm, I worked with him for about a year and a half, and he still ended up getting in trouble and he got sentenced to a twelve year prison term so he is twenty, and he is gonna do twelve years in prison. (...) he wrote me a letter the other day thanking me for just working with him and giving him the opportunity to, to just know different things and, uhm, you know, he said, ahm, "I'm sorry I wasn't ready, I still make bad decisions" but even though he is in there he still took the time to look back and thank me for what I did offer him. So I think those stories are inspiring as well. You know, cause you planted the seed. (...) I just don't know what he will be exposed to...yeah and he's got a small child. He's daughter is maybe like three or four, so just imagine in twelve years his daughter will be 18. (...) That's just how broken the systems are you know. And I think that's the perfect example of how him being a victim of his circumstances, you know.

4.5.1.1 Sammendrag:

Mine notater forteller om en ung gutt som har trådd feil flere ganger, men som vender tilbake til et sted han har tillit til. Her opplever han at døren er åpen, og de gir han betalt arbeid på tross av at de vet han har et kriminelt rulleblad. Han forteller om hvordan det føles når han våkner opp på sykehus uten å være alene. Det var ikke forventet at noen med gode hensikter var der og ventet på han. I den neste historien forteller Eva om hvordan hun ser håp og finner motivasjon til å gjøre en god jobb gjennom deltakernes historier. Hun understreker at minst like viktig er historiene om de som kommer tilbake gang på gang, og hvor det viktige er å holde ut og ikke gi opp. Hun forteller om en tidligere deltaker som ikke har lyktes med å forlate gjengmiljøet, men fortsatt tar feil avgjørelser. Eva forklarer det med et ødelagt system som ikke gir folk en reell sjanse til å få hodet over vannet når de har falt uti. Hun omtaler det som dobbeltstraff, først fengsel og så kun forspilte sjanser når man kommer ut igjen. Hun peker på traumer, og viser empati når hun uttrykker sin bekymring for hans framtidsutsikter.

4.5.2 Historier fra Norge

Deltakerperspektivet

Min medstudent og jeg snakket med Mina om hennes nettverk.

V: hvem kan hjelpe deg her, hvis du trenger det?

M: Mamma da.

T: mamma er her?

M: nei, i hjemlandet... nei, ikke her... jeg har ingen familie.

T: nei. Har du noen du kan spørre om hjelp her?

M: ja. Mange. Norske naboer. Som jeg må si takker, de er så snille. Hjelper meg, veileder meg og kommer til å hilse og de er så snille. (...) Det er viktig for meg å ta kontakt med de andre, jeg er ikke en sånn som... jeg kunne ikke være alene uten venner og.. Nei det går ikke. Men noen liker å være

V: litt alene, ja? (ler) ikke du.

M: ikke jeg. (...) Det var kjempehyggelig å besøke dere. Nå følte jeg inni at det er noen som tenker på oss, vi er ikke alene, det er en hyggelig følelse inni. Og takk for dere som har kommet, og ja, den følelsene som kommer fra deres side til meg det er kjempesnilt og hyggelig. Det er mange frivillige som kommer på besøk, det er dere, ja, mange og føler meg inkludert ikke sant. Ja, på den måte.

Sosialarbeiderens perspektiv

Fiona forteller om sine erfaringer rundt vennskap og støttende relasjoner.

Som en 33 åring når du kommer det er ikke lett å få seg venner. Ehm, dette skal bli veldig sånn naturlig, at du får deg en venn. Du kan ikke gå å banke på døra til folk og si at "kan du bli min venn? (...) Jeg hadde ikke noe historie her i Norge og da var det nesten som at helt alene skal gå ut på tur hvor mange dager skal jeg bare gå ut på tur i skogen? (Ler litt) Jeg må ha noe mer enn det, i hvertfall for meg passet ikke helt bare å gå på tur og få frisk luft og det hjelper deg. Jeg ble mer og mer sånn ensom, den ensomheten plutselig tok over meg slik jeg bare tenkte at mannen min kan ikke hjelpe meg heller. At jeg bare holdt til å nesten miste alt. Og tro meg, når jeg snakker om det, fortsatt får jeg klump i halsen.

Videre forteller hun fra en situasjon da hun endelig hadde fått jobb;

Etter fire uker som jeg jobbet en time hver dag, da plutselig var det sånn at "du skal ikke jobbe med administrasjonsoppgaver, du kan jobbe som veileder der inne. " Jeg bare ble helt sånn "hva?! Jeg har ikke veiledningskompetanse i det hele tatt."(...) "jo, du har det, (navn). Du må bare tørre å akseptere deg selv som du er nå, og så kaste deg inn." Jeg hadde en utrolig god leder der, (navn), som.. Det er takket være henne som det finnes (navn på sosialt entreprenørskap). Og det er en grunn for det, fordi hun var den første som så meg. Det var hun som ga meg den tryggheten jeg trengte det, det var hun som ga meg den mestringsfølelse fordi hun ga meg oppgaver som jeg kunne gjøre det, og bli flinkere. Hun ga meg en veldig, veldig god veiledning, og dyttet meg. Hun dyttet meg og det var ikke sånn at bare kastet meg ut og står der og bare ser på meg.

Nei, jeg bare følte at jeg har (navn) her på ryggen hvis skjer noe da kan jeg gå tilbake til henne.

4.5.2.1 Sammendrag:

Første fortelling handler om Mina som har barn og eksmann i Norge som eneste familie. Hennes norsk er litt begrenset men hun gjør seg likevel forstått. Hun forteller om hyggelige naboer, at hun er sosialt anlagt og ikke ønsker å føle seg alene. Videre uttrykker hun en innvendig følelsesprosess når vi kommer for å høre på hva hun har å fortelle. Dette adresserer hun som inkludering. Mina sier også at det kommer mange frivillige på besøk på hennes arbeidsplass. I Norge kan dette muligens tolkes dit hen at hun her egentlig snakker om mennesker som offisielt har ytret at de vil hjelpe til, gjennom for eksempel Frivillighetssentralen eller andre organiserte foreninger. I den andre fortellingen forteller Fiona om utfordringer ved å få nye venner når man er voksen og i et nytt land. Hun peker på hvordan ulike sosiale koder er gjeldende for hvordan man spør om å være venner med noen, og i tillegg impliserer hun at man i Norge løser ensomhetsproblematikk ved å gå turer alene i naturen, en løsning som ikke fungerte for henne. Fiona trekker frem én spesiell person på arbeidsplassen som hjalp henne å se sitt eget potensiale og utfordret henne akkurat passe uten at hun ble utrygg.

4.6 Drøfting: Hvilke relasjonelle faktorer forsterker opplevelsen av tilhørighet?

Her forteller deltakerne og sosialarbeidernes hvordan relasjoner er og har vært utslagsgivende for deltakernes opplevelse av fellesskap. Fortellingene drøftes og kategoriseres i; "Den signifikante andre," "Kinship" og "Å få hjelp til å flytte grenser."

4.6.1 Den signifikante andre

Meads begrep om den signifikante andre er relevant å knytte til dette kapittelet, som handler om relasjoner og tilknytning og om hvordan vi speiler oss selv ved hjelp av

andre. Mead sier den eller de personene rundt oss som hjelper oss å danne vår identitet ved hjelp av trygghet og konstruktive tilbakemeldinger, er avgjørende for hvordan vi tar valg og avgjørelser (Heggen, 2004, s. 132). Den (eller de) signifikante andre er trygge forutsigbare personer som støtter, forsvarer og opptjener tillit ved å være stabile i en annens liv over kortere eller lengre perioder. Det kan være venner, familie, lærere eller andre som tydelig viser at de bryr seg og som ikke trekker seg tilbake ved feilsteg eller motstand (Heggen, 2004, s. 132-133).

Eva peker på dette når hun forteller historien om sin deltaker som takker henne for at hun var der, på tross av hans gjentakende tendens til å trække feil. Hun sier at troen på at hun har gitt han verktøy han kan bruke senere, gjør at hun motiveres til å hjelpe igjen og igjen. Eva er ansatt for å hjelpe, men hun fyller likevel skoene som den signifikante andre for denne deltakeren. Fiona opplevde at det norske systemet sviktet ved å sende henne alene ut i naturen som egenerapi, fremfor å anerkjenne hennes behov for å bygge relasjoner. I hennes tilfelle kan det være misforståelser i kommunikasjon og språk som er årsak, men det kan også være et uttrykk for at hun ikke ble sett der hun var på daværende tidspunkt. Siden opplever hun å møte en person i det samme systemet som fremstår som trygg og stødig, som opptjener Fionas tillit og som senere blir takket for sin utholdenhet og evne til å se (dette kan også sees i sammenheng med kapittelet om "Samskaping og samfunnshelse" og avsnittet om "sosial støtte og mestring av stress").

4.6.1.1 Sunn tilknytning

De amerikanske sosialarbeiderne var opptatte av å gjenskape sunn tilknytning hos sine deltakere. De hentydet at flere av deltakerne var et resultat av dårlig eller fraværende tilknytning og signifikante andre, traumer og manglende apparat til å fange dette opp. For å utvide deltakernes handlingskompetanse, var dette ett av fokusområdene i deres arbeidsmetoder. Eva forklarer deres arbeidsfilosofi;

We recreate healthy attachment with the individuals. Yeah, so a lot of them had an insecure unhealthy attachment as children and infants, uhm, you know that can lead to antisocial behavior as adults and

different personalities as an adult. So I think we work on recreating a healthy attachment. And it takes 18 months to create the healthy attachment so, I, that's why we have our 18 month program.

Eva refererer til Bowlbys teorier om hvordan vi fra vi blir født tilknyttes våre foreldre eller voksenpersoner, ved å samspille og bevege oss litt vekk og så tilbake igjen til den trygge voksne (samsvarende med "circle of security" som brukes aktivt i barnehager og barnevern i dag (Cooper, Hoffman, Marvin, & Powell, 2000). De trygge barna tør å bevege seg lenger vekk for hver gang, og eksplorerer slik sine omgivelser på en måte som oppleves som ufarlig. Denne tryggheten eller eventuelt utryggheten kan generaliseres over på andre. Slik lærer man enten å stole på andre eller å ikke stole på noen. Dette speiles i senere relasjoner, og kvaliteten på tilknytningen er avgjørende for hvor vidt barnet samspiller med og søker trøst hos andre (Guldbrandsen, 2006, s. 147-150). Smith sier *"barn som mangler handlingsstrategi når tilknytningssystemet blir aktivert, viser én felles underliggende emosjon, nemlig frykt for den tilknytningsspersonen. Disse barna har høy risiko for senere å utvikle atferdsvansker og dårlige vennsrelasjoner"* (Smith, i Guldbrandsen, 2006, s. 150).

4.6.1.2 Trygghet og tillit

Blant de barna som har en handlingsstrategi skiller man mellom trygge og utrygge barn, og dette beskriver barnets "oppfatning av hvor tilgjengelig tilknytningsspersonen er hvis det skulle oppstå et behov for trøst eller beskyttelse, samt organiseringen av barnets responser på den voksnes atferd i lys av dets oppfatning av hennes eller hans tilgjengelighet" (Smith, i Guldbrandsen, 2006, p.150). Giddens hevder at resultatet av en manglende grunnleggende tillit er frykt eller angst (Giddens, 1997, s. 75). Å stå alene kan få store virkninger i form av ensomhet og dårlig selvbilde, lav mestringsfølelse men også svak opplevelse av sammenheng. I følge Antonovsky vil dette igjen få virkninger for hvor vidt noe er meningsbærende eller ikke (Antonovsky, 2012, s. 41). Giddens handlingsteori får en følelsesdimensjon forankret med hensyn på bevisstheten vi har med oss inn i selve handlingen. Det er altså mulig å hevde at tilknytningsteori og teorien om den signifikante andre handler om tillit. Tiffany oppsummerer slik;

You know, trust can be hard for people with certain kind of traumatic history, and so you can see the space intentionally helps welcoming. You know, the lights are low, so it doesn't feel like interrogation, uhm, and just allow them some space to tell their story and think about things they might like to grow. And learn about themselves, and which changes they might like to see in their world. And that's basically the process.... the first goal is to develop some trust, and then, you know, find out what's important to them. Find out what their strengths are, find out what they're interested in, they might not know what they're interested in. You know, if you have had a certain kind of life, you maybe didn't get any choices, so you don't know. You know, you might not know what your favorite colors or foods are, if nobody ever gave you freedom to choose.

4.6.2 Kinship

I boken til en av de sosiale entreprenørene vi besøkte siterer han Mor Theresa der hun diagnostiserer verden og sier; "we've just forgotten that we belong to each other" (Boyle, 2010, s. 187). Deretter beskriver forfatteren hvordan "kinship" oppstår.

Kinship is what happens to us when we refuse to let that happen. With kinship as the goal, other essential things fall into place; without it, no justice, no peace. I suspect that were kinship our goal, we would no longer be promoting justice- we would celebrating it (Boyle, 2010, s. 187).

Fritt oversatt sies det her at menneskene i utgangspunktet hører sammen som flokk, og at vi av og til glemmer dette. Med tilhørighet som mål, ville alt annet essensielt falle på plass, vi ville slippe å promotere rettferdighet- vi ville feiret den. Sett bort i fra alle praktiske detaljer, er dette tanker de fleste kan være enige i. Det utfordrende er veien til målet.

4.6.2.1 Flokken

Esping-Andersens velferdsmodeller tydeliggjør hvordan det politisk kan plantes idéer om hvem som har rett på en plass i flokken og ikke, ved å følge prinsipper om "rettferdighet for alle" versus "behovsprøving" (Eimhjellen & Loga, 2016). I følge Giddens vil disse sosiale strukturene fungere som mulighetsbetingelser for aktøren (Aakvaag, 2008, s. 130), men mulighetsbetingelsene vil være ulike ut fra hva slags politikk som blir ført. Hvis det er slik som Giddens sier, at aktør og struktur er gjensidig påvirkbare, og det ene ikke eksisterer uten det andre, har man altså gode muligheter for å påvirke strukturer positivt over tid. Dette vil igjen speile seg i vår handlingskompetanse også i forhold til å få innpass i flokken. En flokk eller en gruppe fungerer samlende og støttende, og er essensielt for vår opplevelse av å høre til. Kvello sier (den vestlige) sosialiseringprosessen gir selvstendighet og et fremtidsoptimisme, og styrker vår kraft til å handle (Kvello, 2012, s. 44). Han henviser til Fromms tilhørighet og selvstendighet som grunnleggende behov (Kvello, 2012, s. 44), hvor selvstendighet i positiv forstand vil kunne være frigjort fra andres forventninger og krav, mens det i negativ forstand vil kunne føre til ensomhet. Tilhørighet gir følelsen av å høre til men kan samtidig virke selvutslettende hvis det er på falske premisser. Derfor er balansen viktig, og det vil være variasjoner på tvers av kulturer men også tilpasset den enkeltes behov (Kvello, 2012, s. 45). Kvello påpeker at dette påvirkes av sosiale strukturer, og vil mest sannsynlig kunne synes som et utslag av for eksempel de ulike måtene å produsere velferd på. En tilhørighet som føles positiv der og da, vil kunne være negativt ladd, for eksempel et medlemskap i en kriminell gjeng. Tiffany forteller om erfaringer fra sine deltakere;

People in a gang is supposedly very loyal to one another, you know, somebody told me this morning these are the people who would die for me, and if you don't have your own family, and a close family or anything, you know, that could be powerful. You know, kids who, the homies on the street are the ones that bought them cans, who bought them shoes, who bought them videogames, you know. So there's a feeling of being connected, but the problem is it's not unconditional love, and at the end of the day people get into a thinking that it's unconditional love.

Hun peker på at det deltakerne i gjengen omtaler som lojalitet, i virkeligheten er betinget kjærlighet, og kvalifiserer ikke som sunne relasjoner. De er lette å holde ved like, men stikker dypest på vegne av gjengen og ikke individet. Likevel vil man antakeligvis velge dette fremfor ingenting, og det er her Eva i forrige avsnitt snakket om å reparere tilknytninger for å gjenskape tillit og trygghet. Binder og Nielsen refererer til Fairborns teorier om mønstre i kjærlighetsbånd, og sier at "de måter å være sammen på som på et tidlig tidspunkt ga kontakt, selv smertefulle former for kontakt, nedfeller seg som mønstre som har tendens til å gjenta seg" (Binder og Nielsen, sitert i Gulbrandsen, 2006, s. 109). Videre peker de på at det å være i relasjon med andre aldri vil være problemfritt, man vil alltid møte på utfordringer og vonde opplevelser og disse vil potensielt kunne speiles i senere relasjoner. Det vil imidlertid være slik at der man har utviklet en god og kjærlighetsfull relasjon, er det motstandskraft for konflikt eller en sårende og vond opplevelse. Dette vil følge med videre i nye relasjoner som kan bidra til å hele "gamle relasjonelle sår og splittelser" (Gulbrandsen, 2006, s. 109). Det kan assosieres med Antonovskys motstandsressurser versus motstandsunderskudd (Antonovsky, 2012, s. 50), det vil si om vi har livsopplevelser som gir oss verdifull erfaring vi kan bruke til noe på et senere tidspunkt. Kort oppsummert vil dette si at dersom en klarer å få til en god relasjon med en sunn tilknytning, vil det være mulig å opparbeide seg motstandsstyrke og tåle motgang bedre for hver gang.

4.6.2.2 Likeverd

Det blir satt lys på to "hovedtyper av relasjoner" i Kvellos tekster, horisontale og vertikale (Kvello, 2012, s. 45). Sistnevnte gjenspeiler en ulik maktbalanse i relasjonen, for eksempel barn-voksen. Horisontale relasjoner er jevnbyrdige, for eksempel jevnaldrende, gjeng, innvandrerkvinner, barnevernsbarn og så videre, vennskap hvor man er sosialt akseptert innenfor en viss gruppe (Kvello, 2012, s. 44-45). Kvello omtaler inn- og ut-grupper som type gruppedannelser hvor inn-gruppene er de populære hvor man streber etter å komme inn. Utgruppene er der hvor man har falt eller frivillig valgt å stille seg utenfor, og som blir assosiert negativt og hvor det kan medfølge merkelapper (Kvello, 2012, s. 46-47). De vennskapene og relasjonene som ser ut til å

oppstå i de sosiale entreprenørskapene mellom deltakerne er horisontale, de har en felles referanseramme som gir dem grunnlaget for relasjonen. Det ser også ut til at relasjonene mellom sosialarbeiderne og deltakerne er ganske jevnbyrdige, eller at de oppfattes på denne måten. Sosialarbeiderne har selvsagt egentlig overvekten i maktbalansen, men likevel ser det ut til at relasjonen balanserer mellom tilhørighet og profesjon. Muligens er det det oppriktige engasjementet og empatien hos sosialarbeideren som utgjør dette, og som jevner ut relasjonen mellom seg og deltaker. "There's a sort of, uhm, comfort and family, and sometimes its even a kind of intimacy among everybody here, cause we're all here at the day" (Tiffany, sosialarbeider).

4.6.3 Å få hjelp til å flytte grenser

Vi setter grenser for oss selv, og hva som foregår utenfor disse grensene er ikke så betydningsfullt når det kommer til stykket. Det som er av betydning er det vi selv synes er viktig, innenfor de grensene vi har satt. Antonovsky sier imidlertid at våre "indre følelser, nære medmenneskelige relasjoner, primære rolleaktivitet og eksistensielle tema" må tas til følge for å oppleve en sterk sammenheng. Han peker også på at selv om vi innsnevrer våre grenser, vil fortsatt samfunnet utenfor påvirke oss. Som eksempel bruker han vannforsyninger tilsatt fluor. Dette vil påvirke vår tannhelse uavhengig om vi engasjerer oss eller ikke i saken (Antonovsky, 2012, s. 45). Fra Evas historie er det relevant å nevne dobbelstraff, at de som har sonet sin dom egentlig ikke har noen reell sjanse til å endre sin atferd når de kommer ut. Giddens ville kanskje pekt på strukturer som vi ikke nødvendigvis er klar over, men som er gjensidig påvirket av handling (Aakvaag, 2008, s. 131). Antonovsky nevner Pearlins poeng om fleksible grenser, at vi kan innsnevre og utvide dem ut fra vår opplevelse av krav som endrer seg (Antonovsky, 2012, s. 46). Det vil si at vi strammer inn grensene når noe blir uhåndgripelig, og utvider tilsvarende når ting er håndterbart. Dette var særlig tydelig blant de hjemløse kvinnene i USA, deres bevegelsesfrihet var kraftig innsnevret av dem selv, selvsagt på grunn av utrygghet og uforutsigbarhet. De som fant veien inn på hjemløssenteret og fikk hjelp til å håndtere sin situasjon, viste tydelig tegn på økt livskvalitet og utvidede grenser. Anne ved senteret forteller om kvinner som gir tilbake så det monner, når de har funnet trygghet og mening;

The women here are amazing, you know, just that they have been surviving so much crappy stuff for, in many cases a long time that, uhm, you know share some of the really amazing parts of their lives and their sense of humor, their families, their gifts of, uhm, being leaders here like literally like leading classes or leading orientation, making the products for the stores.

I de norske sosiale entreprenørskapene intervjuet jeg i all hovedsak innvandrerkvinner som opplevde manglende deltakelse i samfunnet. Noen av dem kom fra traumatiske ekteskap eller urolige situasjoner i hjemlandet, andre opplevde "bare" arbeidsledighet med ensomhet til følge. Poenget her er å påpeke at hvordan man har opplevd relasjoner, tilknytning, tillit, trygghet og grenser har en påvirkning på vår handlingskompetanse og begripelighet. Det salutogene prinsippet "*sees som en aktiv prosess der man utvikler positiv fungering*" (Borge, 2010, s. 17). Denne prosessen kan sies å beskrive hvordan endring kan ta form fra negativ til positiv retning for de som får muligheten til å delta i et sosialt entreprenørskap. Tina forteller hvordan hun forsøker å snu negativt stress til positiv drivkraft ved å sette grenser for sine deltakere.

(ler) Da blir det veldig sånn skummelt for ho å vær der æ liksom "du fikser det, du ordna det, gjør det på din måte, det e godt nok. (...) det e de grensan der, ikke sant. Det at man.. "Æ bli ikke å følge dæ i halen, og hjelp dæ te alt.

Samtalen fortsetter slik;

V: Hva slags grenser opplever du her at du må sette?

T: Det e at "du må finne ut av det sjøl"

V: Ja. (...) Ikke hjelpe for mye.

T: Ja! Du må...de spør veldig mye. Og da sier jeg "æ sitt her". Asså æ skulle lag mat i dag, og æ har lagd masse, jeg surrer jo rundt og går og sånn, men det e ju det med å være streng og si "nu har æ kontortid, så nu sitt æ her. Hvis du har spørsmål så finn du ut av det, eller snakk med no'n anna. For at dokk e fleir. Så spør hverandre.

Slik oppfordrer hun deltakerne til å finne ut av ting selv, samtidig som det er i orden å samarbeide om løsninger. Tina vil ikke utføre arbeidet for dem, men hjelper dem å utvide sine grenser og på denne måten opplever de mestring.

4.6.4 Oppsummering

Deltaker og sosialarbeidere i dette prosjektet har pekt på ulike faktorer som har spilt en rolle for deres endring av livsretning. I dette kapittelet var hensikten å se hvilke relasjonelle faktorer de uthevet som særdeles avgjørende for sin opplevelse. De temaene som gikk oftest igjen var å ha noen som man var trygg på og hadde tillit til. En enkeltperson, den signifikante andre, kan gjøre stor forskjell for et sårbart menneske. Det kan for eksempel bety å få hjelp til å restaurere slitte og ødelagte tilknytningsmønstre og gjenoppbygge det følelsesmessige reisverket som har rast. Anerkjennelse avler mestring, og gir opplevelsen av å høre til. Tilhørighet er et såkalt primærbehov (Mørch, 2017) og for de som føler seg utenfor er dette helt essensielt. Om det er fotballaget eller vennegjengen som er flokken din, er ikke alltid så viktig. Det som er avgjørende er gjensidig respekt og følelsen av likeverd. I forrige avsnitt ble det påpekt hvordan grenser kan være med å stenge for egne muligheter. Dette kan anses som en forsvarsmekanisme som slår inn når man har behov for å beskytte seg selv. Å få hjelp til å slippe opp disse, gir mulighet for å oppdage og lære nye ting. Etter Antonovskys prinsipp vil dette gi økt opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 2012, s. 38-41). Det ser ut til at disse faktorene har helsefremmende effekt og kan erverves ved å bruke sosiale entreprenørskap som metode.

5 Avsluttende refleksjoner

Etter å ha snakket med mange kunnskapsrike mennesker, både deltakere og sosialarbeidere, sitter jeg igjen med nyervervet kunnskap om sosialt entreprenørskap som metode. Jeg har også sett hvordan utenforskap kan ødelegge så mye, både på strukturelt og individuelt plan. Det er tydelig for meg at sosialt entreprenørskap kan bidra til å hemme utenforskap. I denne avhandlingen har jeg valgt å se på helsefremmende effekter. Det er likevel noen refleksjoner jeg har gjort meg underveis som jeg ikke kan la være å ta med. Jeg kaller dem "Ulike årsaksforklaringer."

5.1 Ulike årsaksforklaringer

Disse er å regne som betraktninger jeg gjorde meg underveis rundt hvorfor sosialt entreprenørskap ser ut til å være så suksessfullt som metode. Jeg velger å dele noen av dem som handler om medvirkende årsaker til suksessen. Det store bildet er komplekst.

5.1.1 Frivillige deltakere

Å finne veien til et sosialt entreprenørskap ser ut til å fungere som en slags belønning i seg selv i form av åpen mottakelse med tilhørende ros og anerkjennelse, fornyede muligheter og en sterkere opplevelse av sammenheng, jamfør OAS og Antonovskys tanker om begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet som utgjør hvor vidt vi har en sterk eller svak opplevelse av sammenheng i situasjonen (Lønne, 2018). De som derimot ikke viser denne typen vilje må vente på noe annet, se om de får et annet tilbud. Man kan altså si at dette tilbudet er frivillig, det er ikke noen som blir tvunget til å delta. Nettopp dette kan man hevde at krever evne til å handle, og kanskje også god selvinnsikt. Både for å kunne se sine egne begrensninger i forhold til å få til en endring i tillegg til at man må klare å ta tak i seg selv nok til å oppsøke et sosialt entreprenørskap og spørre om innpass. Dette er det ikke gitt at alle innehar. På en side kan man se det slik at dersom man blir tvunget til å ta et standpunkt i sin egen situasjon eier man i større grad avgjørelsen. På denne måten vil deltakeren kanskje i større grad oppleve

frihet, og også en opplevelse av sammenheng eller forståelse av situasjonen. Slik blir den mer håndterbar og man kjenner kanskje i større grad på viljen til å motta hjelp.

Samtidig er det i følge Antonovsky slik at hvis man har en svak opplevelse av sammenheng vil man for eksempel kanskje mangle denne "det går nok bra til slutt-holdningen" og heller føle at uretten er noe man har blitt rammet av (Antonovsky, 2012, s. 40). Dette kan påvirke vilje og evne til å oppsøke hjelp. Giddens sier at vår evne til å handle er basert på vår førstehåndskunnskap og ekspertise, og at det er dette som er drivkraften i våre handlinger. Han mener vi går bevisst inn i handlingene, de kommer ikke overaskende (Aakvaag, 2008, s. 131). Det interessante med disse to måtene å tenke handling på er at de samsvarer på den måten at deltakerne har kompetanse til å gjøre egne valg og handlinger. Antonovsky peker ut en mangel, mens Giddens sier vi rasjonaliserer (Aakvaag, 2008, s. 131-132). Dette er en spennende nyanse i måten vi forklarer handling på.

5.1.2 Deltakere med fordeler

De norske deltakerne har en fordel hvis de kommer fra et land som ikke allerede er representert fra før i det sosiale entreprenørskapet. Dette skyldes at det er lettere å lære norsk hvis ingen på samme sted snakker det samme morsmålet. Et av entreprenørskapene hadde fast avtale med NAV, og silte på denne måten sine deltakere gjennom deres system. Det er ikke vanskelig å akseptere argumentet om at norskopplæringen er mer effektiv på denne måten. Men det kan også sees som at innvandrerkvinnene ikke får like sjanser til å lykkes, men er avhengige av å være på rett sted til rett tid. På en annen side bekrefter dette behovet for mange flere tilsvarende tilbud, tilbud som treffer mottakeren. Dette er på en måte en mer salutogen tankegang.

De amerikanske deltakerne hadde på denne måten et likere utgangspunkt, ettersom det var plass til flere og de stilte færre kriterier for å delta. Jamfør avsnitt om velferdsstaten, handler dette også om opprinnelsen til entreprenørskapene og tilknytning til et politisk system.

5.1.3 Sosialarbeidernes motivasjon

Noen motivasjonsfaktorer dukket opp blant sosialarbeiderne. Disse oppsummerer jeg i tre punkter under.

5.1.3.1 *Takknemlighet*

På grunn av den frivillige deltakelsen vil man kunne påstå at det er enklere for sosialarbeideren å utføre sitt arbeid, ettersom alle deltakerne selv ønsker å motta hjelp. I andre situasjoner og velferdsproduksjoner er ikke dette gitt. Tina beskriver stemningen rundt arbeidet;

Meg: Opplever du vilje til å lære eller?

T: Absolutt! Jaja, di e ju her!

Meg: Du har ikke opplevd at de ikke vil?

T: Nei, det er ingen som ikke vil! De e her og er kjempetakknemlige for at de e her, og de jobba på og de skriv og de går hjem og skriv og de kommer tilbake til mæ og vis bilda og "kan vi lag det her?" og vis oppskrifta. Det e kjempeartig!
(Tina, sosial entreprenør)

Tina viser entusiasme og positivitet på vegne av hva damene får til, og for hvordan de får mulighet til å lære både språk og ha arbeidspraksis. Hun sier at alle vil lære og alle er takknemlige for å ha fått plassen. Som innfallsvinkel for å si noen om utøvernes motivasjon rundt deltakernes takknemlighet, siteres Jehovas vitner;

Når vi uttrykker oppriktig takknemlighet – enten for en gave, for et vennlig ord eller for praktisk hjelp – får vi giveren til å føle seg verdifull og verdsatt. Til og med fremmede blir glade for at vi takker dem oppriktig for en vennlig handling, for eksempel at de holdt opp døren for oss (Vitner, 2016).

Jehovas vitner er en religiøs gruppe, og ønsker naturligvis å knytte sammen menneskets gjøren og laden til bibelhistorie og guddommelighet. Undertegnede ønsker med dette verken å trekke inn religiøse debatter eller moralske pekefinger, kun å poengtere at

man føler seg verdifull og verdsatt når man opplever takknemlighet fra andre. Denne takknemligheten synes å kunne være en drivkraft hos sosialarbeiderne. Tiffany beskriver dette godt når hun forteller om "furlough-days," altså dager uten lønn fordi bedriften ikke har hatt nok inntekt.

Furlough-days, that means that you have to take one day a month where you don't get paid. And I wanna say, this might be wrong, but for me maybe the last year or so we've been having furlough-days all of us. And the trainees, which is what Oscar is, you know our clients, have been working only a 35 hour week instead of a 40 hour week, because we didn't have the funds that uhm, we wished we had. Ah, so everybody had to take a, a cut. And that has been resolved now, cause things have been looking better, so now we're of the furloughs and now they're back up to working a few more hours a week.

Det ser ut til at deltakerne påvirker sosialarbeiderne med sin vilje til endring, sosialarbeiderne finner motivasjon når deltakerne viser vilje til å motta. Dette kan man anta skaper et godt arbeidsklima og grobunn for utvikling i positiv retning.

5.1.3.2 Trippel bunnlinje appellerer

Det ser også ut til at selve formålet med bedriften, å løse et sosialt problem eim (Eimhjellen & Loga, 2016), appellerer til sosialarbeidernes ønske om å være med på å drive samfunnet fremover. Ved å tillegge en dypere mening og i tillegg profileres med for eksempel miljøbevissthet (jamfør avsnitt om trippel bunnlinje), fremsnakkes de sosiale entreprenørskapene og blir attraktive arbeidsplasser.

5.1.3.3 "Helping the underdog"

Flere av sosialarbeiderne nevnte også en form for kall, slik amerikanske Eva sier hun vil jobbe med å hjelpe "the underdogs", det vil si de som har eller er født med et dårligere utgangspunkt enn andre (for eksempel fattigdom, hjem med vold eller rus).

And like every since I was little, I felt like I wanted to help the underdog, the person that was not privileged. So being able to have a job like this make me feel like my purpose of living is doing this work and there's a saying that if you love your work, you feel like you haven't really worked. Which is like we're in a movement. We're trying to solve these issues, that's what it feels like.

Det at deltakergruppen har et dårlig utgangspunkt er i seg selv motiverende. I de sosiale entreprenørskapene ser det ut til at kombinasjonen av "underdogs" og deres vilje til endring er svært motiverende å jobbe med.

5.1.4 Deltakernes takknemlighet

Deltakerne som har fått plass i et sosialt entreprenørskap, viser takknemlighet i forhold til å få nye sjanser selv når man har tatt en feil avgjørelse. På denne måten signaliserer hjelpeapparatet at det er greit å trå feil, man har alltid muligheten til å prøve på nytt. Slik tydeliggjøres både hvordan handling kan få ulike konsekvenser og at vår evne til å tenke konsekvenser avhenger av kontekst.

Man kan undres over hvor vidt denne takknemligheten er selve motivasjonen eller viljen til endring, og i så fall om det er etisk riktig i forhold til mennesker i sårbare grupper (akkurat den debatten stopper her for denne gang). Samtidig behøver man en drivkraft for å utføre handling. I følge Antonovsky får man en sterkere opplevelse av sammenheng i sin livssituasjon hvis man finner den meningsbærende (Antonovsky, 2012, s. 41). Takknemlighet kan således innebære en tosidighet. På den ene siden føles ren glede, harmoni og lykke. Forskning.no publiserte i 2013 at *"mye forskning peker nemlig mot at mennesker som kjenner takknemlighet er både lykkeligere og friskere enn andre"* (Spilde, 2013). Dette underbygger at takknemlighet kan være drivkraften bak en vilje til endring. På samme tid kan det være man føler takknemlighet på grunn av noen eller noe, altså at man føler seg heldig men også har pådratt seg en slags forpliktelse til å være takknemlig for det, såkalt takknemlighetsgjeld (Guttu, 2017). Dette være et sterkt virkemiddel i for eksempel religion. Bibelen sier; *«Den som frambærer takksigelse som offer, han ærer [Gud]»* (Salme 50:23). I ytterste forstand kan

dette tolkes som at man vanærer Gud hvis man ikke er takknemlig for det man har. Når Anine tidligere i avhandlingen sier at hun er glad for at noen har gitt henne en sjanse, så kan det tolkes som at hun både føler hun har fått gullbilletten, men også at hun etter lang ventetid har blitt fanget opp. Om det er systemet som fanger henne opp, eller en enkelt person er ikke sikkert at betyr noe for henne.

5.1.5 Velferdssystemer og perspektiv

Vårt velferdssystem dekker ikke alle lenger, selv om det fortsatt er intensjonen. I USA er ikke systemets mål å dekke alle. Det ser ut til at sosiale entreprenørskap blir tvunget ut av et velferdssystem i knestående. At det bor så enormt mange mennesker der, gjør at behovet for arbeidsplasser og inntekt er stort. Sosiale entreprenørskap blir nærmest en konsekvens av deres system. Men så lenge de hele tiden er avhengige av donasjoner og pengegaver, bruker de mer tid på å skaffe penger enn selve det sosiale målet som de egentlig har et ønske om å arbeide med. I Norge kan metoden kanskje true det allerede fungerende velferdssystemet. Vike argumenterer for at det er systemet som må forbedres slik at det favner alle. I tillegg argumenterer han for at vår velferdsstat muligens vil nå sitt metningspunkt (Vike, 2002, s.9-18). På denne måten må vi gjeninnføre litt av dugnadstankegangen, slik at flere blir tvunget til å ta sin del av det kollektive samfunnsansvaret. Men det kan også tenkes at nettopp det at vi har et system uansett vil ekskludere de som ikke passer inn i noen kategorier. Derfor er det kanskje nødvendig å ha metoder til å fange opp disse som supplement.

6 Avslutning

Da jeg startet arbeidet med denne avhandlingen ønsket jeg å se nærmere på sosialt entreprenørskap som metode og hvilke helsefremmende effekter man kunne se gjennom deltakerne og sosialarbeidernes øyne. Jeg ville se om det var tegn som tydet på at denne metoden kunne hemme utenforskap, og i så fall på hvilken måte.

Jeg fant at samtlige informanter peker på hull i velferdssystemene som årsaksforløp til utenforskap. Dette synes jeg har kommet tydelig frem i begge velferdsmodeller jeg har beskuet, men på litt forskjellige måter. De som deltok i et sosialt entreprenørskap opplevde i stor grad å få tilbake en tilhørighet de fra før av manglet. Jeg fant at å skape noe sammen, med likeverd og medbestemmelse som retningslinjer, er konstruktivt og effektivt for målgruppen. Bouseffekten er gjensidig glede og entusiasme, noe som i seg selv kan sees som en helsefremmende effekt. Jeg fant også at i de sosiale entreprenørskapene ble ødelagte relasjoner og tilknytningsmønstre lindret. Jeg har ikke skjellig grunn til å påstå at de ble helet, men jeg mener å kunne se at en lindring i form av deltakernes lojalitet og sosialarbeidernes empati og engasjement. Til sist vil jeg nevne at jeg fant at deltakerne i disse sosiale entreprenørskapene var ungdommer og voksne, noen av dem var foreldre. Fordi utenforskap kan ramme alle, og fordi noen faktorer resulterer i omfattende ringvirkninger som rammer hele familier, hevder jeg at jeg har funnet at min forskning og problemstilling er relevant for denne masterklassen om *”Forebyggende arbeid for barn og unge.”*

Når dette er sagt, vil jeg påstå at Antonovskys teori om opplevelse av sammenheng er anvendelig for å argumentere positivt for sosialt entreprenørskap som metode. Å se hele mennesket og ikke bare angripe patologisk, gir større forståelse rundt enkeltmenneskets situasjon. Å bruke det til å forsvare sosiale entreprenørskap er funksjonelt fordi disse handler om spissede tilbud i et store systemer. Det går uansett an å se sosialt entreprenørskap som et salutogent initiativ.

Giddens samfunnsteorier og forklaringer på hvordan vårt sosiale liv virker, er like aktuelle i dag som første gang de ble introdusert. Til tross for at Giddens ikke er kjent

som en epistemologisk forkjemper, valgte jeg å bruke hans teorier for å forstå dynamikken i sosiale entreprenørskap. Giddens ambisjon om å bygge bro mellom aktør og struktur (Aakvaag, 2008, s. 129-130) har vært nyttige for studiene av en metode som blir betegnet som hybrid (Eimhjellen & Loga, 2016; Gustavsen & Kobro, 2012).

Helt til slutt sitter jeg igjen med en opplevelse av at dette dreier seg om et slags høna eller egget spørsmål; er det systemene som klekker ut sosiale entreprenørskap, eller er det sosiale entreprenørskap som ruger på samfunnets sårbare?

Jeg har ikke vært ute etter å finne en løsning. Kun å se nærmere på en metode og de helsefremmende effektene av den.

7 Litteraturliste

- Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Arbeidsmiljøloven. (1977). *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern*. LOV-2005-06-17-62. Retrieved from [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62 - KAPITTEL_3](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62-KAPITTEL_3).
- Bergen, U. i., & Språkrådet. (2018). Deltaker. *Bokmålsordboka*. Retrieved from https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=deltaker&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=+&ordbok=begge
- Bjørnestad, S. (2017, 23.02.2017). IMF: Ett av fem barn i USA lever i fattigdom. *Aftenposten*. Retrieved from <https://www.aftenposten.no/okonomi/i/GxGqJ/IMF-Ett-av-fem-barn-i-USA-lever-i-fattigdom>
- Borge, A. I. H. (2010). *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Boyle, G. (2010). *Tattoos on the Heart*. New York: Free Press.
- Brøgger, B. (2017). *Sosialt entreprenørskap i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Cooper, Hoffman, Marvin, & Powell. (2000). Circle of security. *The Circle of Security Network*. Retrieved from http://circleofsecuritynetwork.org/the_circle_of_security.html
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dawsey, J. (2018, 12.01.2018). Trump derides protections for immigrants from 'shithole' countries. *The Washington Post*. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/politics/trump-attacks-protections-for-immigrants-from-shithole-countries-in-oval-office-meeting/2018/01/11/bfc0725c-f711-11e7-91af-31ac729add94_story.html?noredirect=on&utm_term=.3fbd756720e5
- Eimhjellen, I., & Loga, J. (2016). *Utvikling av sosial entreprenørskap i Norge*. (9). Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/a1a1bf44a8f845b894613fc81435e20b/rapport-09-2016.pdf>.
- Elgesem, D., & Jenssen, T. (1999). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora : vedtatt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora 15. februar 1999*. Oslo: Komitéen.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Giddens, A. (1997). *Modernitetens konsekvenser*. Norway: Pax Forlag.
- Guldbrandsen, L. M. (Ed.) (2006). *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gustavsen, K., & Kobro, L. U. (2012). *Sosialt entreprenørskap som ledd i innsatsen mot fattigdom*. (305). Retrieved from <https://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/filer/2114.pdf>.
- Guttu, T. (2017). Takknemlighetsgjeld. In T. Guttu (Ed.), *Det norske akademis ordbok* (1 ed.).
- Hatling, M. (Ed.) (2001). *Fortellingens fortrylling*. Danmark: Fortuna Forlag

- Heggen, K. (2004). *Risiko og forhandlinger, Ungdomssosiologiske emner*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Hofstad, H., Raanaas, R. K., Nordh, H., Aamodt, G., & Hjelpet, V. T. (2016). Helsefremmende lokalsamfunn- hva sier forskningen? *Plan*, 48(03-04), 32-37. Retrieved from https://ezproxy1.usn.no:3325/plan/2016/03-04/helsefremmende_lokalsamfunn_hva_sier_forskningen
- Kalleberg, R. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi Retningslinjer - NESH*
- Kobro, L. U. (Ed.) (2018). *La oss gjøre det sammen! Håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon*. Porsgrunn: Høgskolen i Sørøst-Norge, SESAM.
- Križ, K., & Skivenes, M. (2014). Street-level policy aims of child welfare workers in England, Norway and the United States: An exploratory study. *Children and Youth Services Review*, 89(40), 71-78.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvam, B., & ASD. (2016, 10.04.2016). Når velferdsstaten ikke strekker til: er sosialt entreprenørskap løsningen? *Arbeidsliv i Norden*. Retrieved from <http://www.arbeidslivnorden.org/artikler/insikt-og-analyse/innsikt-og-analyse-2016/article.2016-04-17.1884824533>
- Kvello, Ø. (Ed.) (2012). *Oppvekstmiljø og sosialisering*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lønne, A. (2018). salutogenese. In G. S. Braut (Ed.), *Store medisinske leksikon*.
- Mørch, W. T. (2017). Abraham Maslow. In W. T. Mørch (Ed.), *Store norske leksikon*.
- Norvoll, R. (Ed.) (2014). *Samfunn og psykisk helse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Pestoff, V. (2016). *The devil is (often) in the details: Co-production, Participatory Democracy and Democratic Governance*. The IIAS Study Group on Co-production. Tampere, Finland.
- Piaget, J., & Inhelder, B. (2002). *Barnets psykologi*. Danmark: Hans Reitzels Forlag.
- Skjeseth, H. T. (2016, 12.09.2016). USAs mørke historie. *Dagsavisen*. Retrieved from <https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/usas-m%C3%B8rke-historie-1.777193>
- sosialdepartementet, A.-o. (2018). Sosialt entreprenørskap. *Arbeidsmarked og sysselsetting*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/tema/arbeidsliv/arbeidsmarked-og-sysselsetting/innsikt/sosialt-entreprenorskap/id2009201/>
- Spilde, I. (2013, 22.01.2013). Dette gjør deg lykkeligere. *Forskning.no*. Retrieved from <https://forskning.no/psykologi-sosiale-relasjoner/2013/01/dette-gjor-deg-lykkeligere>
- Statistisk sentralbyrå. (2017). Sosiale relasjoner. *Slik har vi det- livskvalitet og levekår*. Retrieved from <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sosiale-relasjoner>
- Sørensen, A. S., Høystad, O. M., Bjurström, E., & Vike, H. (2008). *Nye kulturstudier*. Oslo: Scandinavian Academic Press c/o Spartacus forlag AS.
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2012). Sosial konstruksjonisme. In A. Tjora (Ed.), *Store norske leksikon*.
- Torgersen, A. M. K. (2013). Forklaringer på individuelle forskjeller i tilknytningsmønstre hos barn og voksne. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 50(1), 16-22.

- Vitner, J. (2016). *Våk opp!* Retrieved from <https://www.jw.org/no/publikasjoner/blad/vakn-opp-nr5-2016-oktober/hva-bibelen-sier-om-takknemlighet/>
- Vike, H. (2004). *Veldferd uten grenser 1*. Oslo: Akribe as.
- Wikan, U. (1995). *Mot en ny norsk underklasse*. Norge: Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Wormnæs, O. (1996). *Vitenskap - enhet og mangfold*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Oversikt over tabeller og figurer

Tabell 1-1 Den dynamiske sammenhengen mellom komponentene i OAS

Figur 1-1 Sosialt entreprenørskap i overlappingsfeltet mellom offentlig, frivillig og privat kommersiell sektor

Figur 1-2 Oversikt over funn og drøfting

Vedlegg

Vedlegg 1: Persongalleri

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Samtykkeskjema

Vedlegg 4: Kvittering fra NSD

Vedlegg 1, Persongalleri

Først presenteres de amerikanske deltakerne og sosialarbeiderne, deretter presenteres de norske.

USA

Tabell 1; Oversikt over de amerikanske deltakerne og sosialarbeiderne

	Hvem?	Alder/sivilstatus	Kort historikk	Hvor?
Deltakere:				
	Oscar	22/gift, har barn (lite)	Tidligere gjengkriminell	USA
	Pam	Ca.50/skilt, har barn (ungdom)	Tidligere hjemløs	USA
Sosialarbeidere:				
	Tiffany	Rundt 50 år	Jobber med tidligere gjengkriminelle	USA
	Yin	I 30 åra	Jobber med tidligere gjengkriminelle	USA
	Eva	Ca 30	Jobber med tidligere gjengkriminelle	USA
	Anne	I 30 åra	Jobber med hjemløse	USA

Oscar

Oscar var tidligere gjengkriminell og jobber nå som navigatør og guide i et sosialt entreprenørskap som ønsker å hjelpe eks-kriminelle gjengmedlemmer ut av gjenglivet og inn i samfunnet. Hver eneste dag går det rundt 350 mennesker inn og ut av dørene her. Her trenes det på arbeidsliv, mestring, omsorg, papir og økonomiarbeid blant annet. Senteret driver cafe, bakeri og butikk med diverse gaveartikler.

Oscars bakgrunnshistorie handler om en ung gutt som vokser opp i Los Angeles under fattigdom og et stusselig utvalg av muligheter når det kommer til skole og organiserte aktiviteter. Fordi skoler og til dels aktivitetstilbud drives av skattepenger, preges områder som er såkalte sosioøkonomisk lavinntektsområder av dårlig forfatning og besetning ettersom det speiler befolkningens inntekt og mulighet for skatteinnbetaling. Området er stort sett befolket av mennesker av latinamerikansk opprinnelse, og er kjent for å være et område med folk uten jobb eller med arbeid som er veldig dårlig betalt, og med usunne drikkevaner og mye kriminalitet. Oscar har drevet mye dank i oppveksten, skulket skolen og har ikke hatt noen spesiell fritidsaktivitet å gå til. Han har en familie som gir kjærlighet, hvilket ikke er noen selvfølge i dette området, men han søker likevel tilhørighet hos gutta i gata og finner sin gjeng og familie nummer to der.

Pam

Pam var tidligere hjemløs og jobber nå som arbeidsleder i et kreativt verksted og sosialt entreprenørskap, tilknyttet et senter for hjemløse kvinner i Los Angeles. På verkstedet lages ulike produkter som kan selges på nett og i butikken på forsiden, som også selger brukte klær og sko. Deltakerne får opplæring av Pam og en sosialarbeider fra senteret. På senteret kan hjemløse kvinner i alle aldre komme og få varm mat, dusj, klær og noen å snakke med. Pam kommer fra en annen stat i USA, hvor hun fortsatt har foreldre og søsken men ikke noe kontakt. Hun har vært gift og har et barn som er ungdom og snart voksen. Pam rømte midt på natten fra sin mann som var voldelig mot henne i mange år. Hun planla flukten nøye, og for at han ikke skulle finne henne igjen fortalte hun kun en person om at hun skulle dra. Dette var søsteren hennes, som måtte ta vare på barnet helt til Pam hadde funnet et nytt sted å leve.

Tiffany

Tiffany er sosialarbeider, men egentlig utdannet psykolog, og er ansatt i det sosiale entreprenørskapet som Oscar har fått jobb i. Hun bidrar som terapeut og holder ulike gruppeleksjoner og klasser om mor og barn, tilknytning og oppdragelse og ansvar. Noe av hennes bakgrunn for å jobbe i dette sosiale entreprenørskapet er at hun tidligere jobbet med tilknytning og var på et foredrag med grunnleggeren. Han inspirerte med sitt engasjement og sin fortelling, og Tiffany ønsket å bidra med noe. Hun tok kontakt og startet som frivillig. Nå har hun vært ansatt der i over ti år.

Yin

Yin er utdannet sosialarbeider og er nyansatt i det sosiale entreprenørskapet for eks-gjenkriminalle. Hun jobber med en av "bedriftene" i bedriften, nemlig den som har med resirkulering av elektriske produkter å gjøre. Hun driver denne fremover, både med logistikk og med fordeling av oppgaver. Hun jobber også med å fremme bedriften og markedsføre den, slik at de skal få flere oppdrag og mer penger. Yins bakgrunn for sitt yrkesvalg er noe hun beskriver som et kall her i livet. Hun husker fra barndommen av et sitrende ønske om å hjelpe "the underdog", altså de som er svakere stilt på den eller den andre måten. Hun har hele livet jaget etter meningsfylte oppgaver og jobbet mye frivillig i ulike foreninger. Nå ønsker hun å jobbe i dette sosiale entreprenørskapet med denne målgruppen, ettersom hun trives godt med det hun beskriver som mangfold og forskjellighet. På et senere tidspunkt vurderer hun å "run for office", det vil si å stille til valg som politiker i LA.

Eva

Eva er utdannet sosialarbeider og holder på med sin sertifisering til å være en-til-en terapeut. Hun jobber med de gjengkriminalle, og hennes fagområde er de tidligere innsatte i ungdomsfengselet. Hennes oppgaver er å ta dem i mot når de kommer ut, hjelpe dem med saksbehandling og søknader, samt å lytte. Eva har selv vokst opp i dette området som er tungt belastet med kriminelle gjenger, og har mye kunnskap om hvordan det fungerer på innsiden. Hun bruker dette til å hjelpe, og har et stort engasjement for de barna og ungdommene som kommer i fengsel.

Anne

Anne jobber på senteret for hjemløse kvinner. Her har hun lederansvar og guider sine ansatte til å gjøre riktige valg. Hun hjelper de også med å finne riktig informasjon, og kan av og til også noen snarveier i systemet. Hun har også mange kontakter og jobber politisk fra innsiden av systemet, for å bedre de hjemløses levekår. Annes bakgrunn er inspirert av hennes far som beskrives som veldig samfunnsengasjert. Hun forteller om historier og diskusjoner hjemme rundt bordet, og om en pappa som alltid hadde et hjerte for de som ikke hadde det så lett. I løpet av skolegangen sin ble hun av sin lærer introdusert for å jobbe med hjemløse, og hun begynte først å jobbe der som frivillig. Siden fant hun veien til kvinnesenteret. Nå har hun vært ansatt i mange år.

Norge

Tabell 2; Oversikt over deltakere og sosialarbeidere i Norge

	Hvem?	Alder/sivilstatus	Kort historikk	Hvor?
Deltakere:				
	Mina	I 40 åra, skilt, tre barn på 8, 15 og 17 år.	Arbeidssøker	Norge
	Anine	Ca 30/gift, har ett barn på 7 år og baby i magen	Arbeidssøker	Norge
Sosialarbeidere:				
Representerer både sosialarbeidere og deltakere	Fiona	I 50 åra, innvandrer, gift	Jobber med sysselsetting og språktrening	Norge
	Tina	I 30 åra, gift, 1 barn	Jobber med sysselsetting og språktrening Norge	Norge

Mina

Mina bor i Norge og jobber i et sosialt entreprenørskap som arbeider med søm og redesign. Her lærer deltakerne tekstilarbeid, samtidig som de lærer om salg og service ettersom sluttproduktene blir solgt til store og små bedrifter. I denne bedriften er det kun damer som har innvandret fra alle verdens hjørner. Damene får arbeid og inntekt, samt språktrening og sosiale nettverk. Fra hjemlandet sitt har Mina utdanning, men har også utdannet seg i Norge. Hun har søkt mange jobber, men kommer ikke til intervju.

Minas personlige historie handler om kjærlighet, og hun flyttet til Norge for å være sammen med sin ektemann. I hjemlandet jobbet hun, og bodde med deres felles barn og sin familie, mens mannen hennes bodde og jobbet i her. Da Mina og barna flyttet hit, opplevde hun at ekteskapet ble utfordrende blant annet fordi hun hadde bodd så lenge alene med barna og styrt deres hverdag. Ekteparet skilte seg etter mye konflikter, og de to eldste barna flyttet inn med far. Nå samarbeider de så mor får møte alle barna, og far får besøk av yngste datteren på 8 år innimellom. Hun omtaler seg selv som en sosial person som liker å være med venner. Hun forteller at hun vet at utdanning og praksis er viktig, og snakker om ordet kompetanse. Hun forteller om flere runder med praksis og jobbintervju, men hun har aldri fått napp.

Anine

Anine jobber i et sosialt entreprenørskap som driver kafé. I tillegg har de enkeltoppdrag som julebord og bursdagsarrangementer, og av og til noe reparasjon av klær. Anines jobb er å ta imot kunder, bestilling og penger i kafèen, samt å hjelpe til ellers hvis det skulle være noe. Hun gjør også klart bordene, og rydder etter endt besøk. Hun har fått ekstra oppgave å være låseansvarlig samt å telle opp kassen. Anines bakgrunnshistorie handler om en ung dame som var godt etablert i jobb i sitt hjemland, og har høy utdanning som hun har betalt masse penger for å få. Der hun kommer fra er det nesten for garanti å regne at tar du utdanning får du jobb, og det sosiale nettverket består som regel av både familie og kollegaer.

Om sin livssituasjon forteller Anine at hun har forsøkt å skaffe seg jobb i ni år uten hell. Sammen med ektemannen har hun et barn på småskoletrinnet, og en baby i magen. De

har så vidt turt å få et barn, og nå tar de sjansen på nummer to. Hun synes Norge er dyrt og antyder at med lite penger er det vanskelig å være sosial, men hun er optimistisk. Hun forteller de er venner med noen fra mannens arbeidsplass, som de av og til inviterer hjem til seg.

Fiona

Fiona er sosial entreprenør og jobber med å få innvandrerkvinner ut i jobb. Hennes mål er at de skal få fast ansettelse og ikke bare praksisutplasseringer, og hun har lange dager med mye innhold. Hun holder kontakt med NAV som hjelper henne å komme i kontakt med damene, samtidig som hun forsøker å skaffe arbeidsplasser. De har praksis og kurs i søm i hennes lokaler, hvor de også er sosiale og øver på å snakke norsk.

Fionas bakgrunn er fra et annet land, hun er selv innvandrer. Hun har bodd i Norge i mange år, og valgte å flytte hit på grunn av kjærlighet. I hjemlandet sitt hadde hun utdanning og jobb. Da hun kom til Norge jobbet hun først sammen med sin mann, men ønsket å skille privatliv og jobb. Hun søkte mange jobber, men fikk ingen, og endte til slutt på dagpenger. Hun trivdes dårlig med det, og forsøkte å få innpass på kurs hos NAV. Hun laget en praksisplass til seg selv, og fikk etter hvert en fast ansettelse. Etter å ha jobbet med innvandrerkvinner gjennom NAV ønsket hun å spisse tilbudet og starte noe som hun selv ville ønsket å få tilbud om da hun var arbeidssøkende. Nå jobber hun med sitt sosiale entreprenørskap på heltid. I denne avhandlingen fungerer Fiona som informant både på deltaker og sosialarbeidersiden.

Tina

Tina jobber i et sosialt entreprenørskap for kvinnelige innvandrere som driver catering og kafe, og har jobbet der i kort tid. Hennes oppgaver er å lære kvinnene matlaging, økonomi, kundebehandling og norsk. Hun fungerer som daglig leder. I tillegg jobber hun med markedsføring, slik at bedriften skal kunne stå på egne bein økonomisk. Tinas bakgrunn er fra en annen by, hvor hun vokste opp med et stort politisk engasjement. Hun har jobbet frivillig i mange år, og skriver ofte leserinnlegg i avisene. Hun er utdannet i administrasjon og ledelse. Hun brenner for å få innvandrerkvinner ut i jobb,

og gjennomfører sosiale arrangementer for kvinnenens familier slik at alle skal bli kjent og få være med på noe.

Vedlegg 2, Intervjuguide

Spørsmål/tematikk til intervjuguide

Jeg vil i størst mulig grad gjennomføre et åpent intervju eller en samtale, med dialog og det skapes rom til fortellingene. Spørsmålene som skisseres her er ment som mulige spørsmål. Jeg ønsker egentlig selv å spørre minst mulig (semi-strukturert intervju).

TIL DELTAKER/SOSIALARBEIDER

ARBEIDSPLASSEN, nettverk, organisering, "co-creation", tilrettelegging

1. Jeg er nysgjerrig på din arbeidsplass/deltakerplass og din oppgaver.
 - Hvordan har det seg at du begynte å jobbe/være her?
 - Hvordan fikk du kontakt med dette stedet?
 - Hvordan vil du beskrive dine viktigste oppgaver/gjøremål her?
 - Hva mener du er dette stedets/denne bedriftens viktigste oppgave/formål/visjon?

SAMARBEID, samvær, samskaping, likeverd, åpenhet, tilrettelegging

2. Kan du beskrive hvordan du arbeider sammen med dine kollegaer/de andre som er her?
 - Fortell litt om hvordan arbeidsoppgaver/dagen blir bestemt/organisert.
 - Hvem bestemmer hva? Hvis du har forslag til endring, hvem henvender du deg til?
 - Kan du fortelle litt om hvordan arbeidet her/dagen/uken blir evaluert? Har dere for eksempel møter? Når er de? Hvem er med på disse?
 - på hvilken måte gir dere hverandre tilbakemelding?
 - Gjør dere sosiale ting sammen utenom arbeidstid?
 - Og innenfor arbeidstid?

- Spiser dere sammen, eller møtes til felles avslutning for eksempel før ferier, helg etc?
- Hvem bestemmer/foreslår aktivitetene? Hvordan får dere vite/informasjon om aktivitetene?
- Er disse aktivitetene for alle?

FREMTID, håp, motivasjon, mål, løft og framtid

3. Kan du fortelle meg litt om hva som motiverer deg til å være her? (stemning, oppgaver, medbestemmelse etc)
4. Hva motiverer de andre, tror du?
5. Hvor ser du deg selv om fem år?

hvordan tror du dette stedet ser ut om fem år? Hva har skjedd, hvordan, hvorfor..

Vedlegg 3, Samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i masterprosjektet:

"Narrativer fra sosiale entreprenørskap"

Jeg heter Vibeke Skjelberg og går siste året på master i "Forebyggende arbeid for barn og ungdom" ved Høgskolen i Sørøst-Norge. Mitt masterprosjekt har arbeidstittelen "Narrativer fra sosiale entreprenørskap", og handler om opplevelsen av entreprenørskap som forebyggende tiltak med fokus på unge kvinners ønske om medborgerskap og en plass i samfunnet. Masteroppgaven min skrives som en del av et større prosjekt "Global perspectives on Social Work and Preventative Education Across Borders". Dette forskningsprosjektet er et samarbeid mellom HSN og California State University, Dominguez Hills.

I løpet av det neste året som masterstudent håper jeg å finne ut mer om sosiale entreprenørskap kan være en god måte å få mennesker ut i jobb og inn i samfunnet, og hvilke eventuelle suksessfaktorer som gjør at det fungerer. Jeg ønsker å snakke med deg som har førstehåndserfaring fra deltakelse i et entreprenørskap. Innsamling av data vil i

hovedsak foregå gjennom intervju/samtale med fokus på det narrative og din fortelling. For å få med all informasjon er det ønskelig at intervjuet tas opp på lydopptaker. Siden vil intervjuet skrives ned og lydopptaket slettes.

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Navn og andre karakteristiske kjennetegn vil anonymiseres slik at du som deltaker ikke vil kunne gjenkjennes i avhandlingen. Det er kun fire medlemmer av prosjektgruppen, to veiledere og en medstudent, som har tilgang til materialet som samles inn. Ved masterprosjektets slutt i løpet av mai 2018, slettes all innsamlet informasjon med unntak av transkriberte intervjuer og feltnotater.

Det er frivillig å være med som informant i prosjektet og du kan når som helst trekke deg.

Dersom du har spørsmål om prosjektet kan du ta kontakt med meg på e-post vibekejens@hotmail.com eller kontakte min veileder Kjersti Røsvik på e-post kjersti.rosvik@usn.no.

Masterprosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD – Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke: Jeg har mottatt informasjon om prosjektet og vil delta

DATO STED UNDESKRIFT

Tusen takk for din deltakelse!

Vennlig hilsen

Vibeke Skjelberg

Vedlegg 4, Kvittering fra NSD

Kjersti Røsvik

3603 KONGSBERG

Vår dato: 31.10.2017

Vår ref: 56159 / 3 / HIT

Deres dato:

Deres ref:

Tilråkning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 25.09.2017 for prosjektet:

56159	<i>Narrativer fra sosiale entreprenørskap. Kan sosialt entreprenørskap oppleves som et forebyggende tiltak for marginaliserte grupper? - med fokus på unge kvinners ønske om medborgerskap</i>
Behandlingsansvarlig	Høgskolen i Sorøst-Norge, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Kjersti Røsvik
Student	Vibeke Skjelberg

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 15.05.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfagres gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Hildur Thorarensen

Kontaktperson: Hildur Thorarensen tlf: 55 58 26 54 / hildur.thorarensen@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Vibeke Skjelberg, vibekejens@hotmail.com

Masteren er en del av et samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Sør-Øst Norge og Dominguez Hills University i Los Angeles. Samarbeidsprosjektet handler om komparative studier og om narrativer fra sosialt arbeid. Min master handler om narrativer fra deltakere i sosiale entreprenørskap. Formålet med prosjektet er å sammenligne velferdssystemer Norge/USA, se nærmere på rollen sosiale entreprenørskap spiller i et samfunn og for enkeltmennesket, for deretter å analysere brukerne/deltakernes fortellinger om hvordan de opplever å jobbe på en slik måte. Fokuset er kvinner som vil ut i arbeid, og som vil integreres inn i samfunnet som likeverdige medborgere.

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Det behandles sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn eller politisk/filosofisk/religiøs oppfatning, og strafferettslige forhold.

Det behandles enkelte opplysninger om tredjeperson. Det skal kun registreres opplysninger som er nødvendig for formålet med prosjektet. Opplysningene skal være av mindre omfang og ikke sensitive, og skal anonymiseres i publikasjon. Så fremt personvernulempen for tredjeperson reduseres på denne måten, kan prosjektleder unntas fra informasjonsplikten overfor tredjeperson, fordi det anses uforholdsmessig vanskelig å informere.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Sør-Øst-Norge sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 15.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak